

SU-LA-CE

*Reggeli beszélgetések
Lin-csi apát
kolostorában*

Közreadja
Sári László

magyar könyvklub®

SU-LA-CE

*Reggeli beszélgetések Lin-csi apát
kolostorában*

Közreadja

magyar könyvklub®

Sári László

A mű eredeti címe: Su-la-ce'i gsun-'bum
A magyar változat az alábbi kiadás alapján készült:
Gru-kha'i Pha-rol dgon-pa
Lha-sa, 1992

Fordította: Sári László

Hungarian translation © Sári László, 1999

A fedélen Suió (1717-1783) japán mester Lin-csi-ábrázolása

A szerző előbeszéde

Tiszteletteljes hódolat az olvasónak, aki - bár nem biztos, hogy méltó rá - kezében tartja tündöklő szellemű Mesterem, Lin-csi apát általam idegyűjtött tanításait.

Miután Hszian-tung évének első holdhónapja tizedik napján [867. február 18-a] a tanítványait szüntelenül uगतó szalmakutyák kiadós szidalmazása után székében ülve a legérdemesebb Mester megigazította öltözetét, egyet-egyed legyintett a tíz égtáj felé s a végső nyugalomba távozott, mi, alázatos tanítványai, sztúpát emeltünk emlékére és tiszteletére Tamingban. Jen-csao és Cun-csiang szerzetestársaim - kik éppúgy a legkiválóbb Mester tanítványai voltak, mint jómagam - úgy gondolták azonban, hogy sem a sztúpa Tamingban, sem más közhelyes földi hívság nem oly méltó emlékéhez, mint maga a Tanítás, melyet hirdetett. Ezért aztán ennek szavait, mint tört cserepeket, ők szorgalmasan összerakták. Én, *Su-la-ce*, többször olvasva írástudó társaim soványka munkáját, úgy gondoltam - mielőtt még Mesteremet követve utoljára megigazítom kérges, vén testemen szerzetesi öltözetemet és a végső nyugalomba távozom -, magam is emlékezetembe idézem s írásba foglalom azokat a bölcsességtől és szeretettől sugárzó reggeli beszélgetéseket, amelyeknek ifjú novícius koromban résztvevője voltam Lin-csi apát Huo-to folyó parti kolostorában.

Ezeket nyújtom most át nektek, méltó és méltatlan, bölcs és balga, létező és leendő szerzeteseknek és világiaknak, hogy mielőbb meglássátok magatokat és egy mást Lin-csi szellemének világosságánál. Ha akartok, figyeljete, ha nem akartok, ne figyeljete rám. Különben boldoguljatok, ahogy tudtok!

Ezt kívánom nektek tisztelettel én, *Su-la-ce* szerzetes, a Csien-ning korszak negyedik esztendejében, mely (hogy ezt is tudjátok) Csao-cung császár uralkodásának ugyancsak negyedik esztendeje [897], amúgy pedig a kigyó éve, s mely esztendőben, mint említettem, már magam is készülök utolsó ruhaigazításomra. Nehogy könnyet ejtsetek értem! Jobb lesz nélkületek. Úgyis unlak már benneteket.

1.

Lin-csi apát kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a szerzetesek a Mesterhez.

- Mester! Árudd el nekünk, mit tegyen az, aki mielőbb üdvözülni akar!
- Semmit - vágta rá habozás nélkül Lin-csi, s aztán hosszan hallgatott.
- Hogyan kell semmit sem tenni az üdvözülésért? - törte meg a csendet végül az egyik szerzetes.
- Csakis könnyedén - felelt Lin-csi, s a hívek kérésére egy példázattal világította meg válaszáat.
- Több száz esztendővel ezelőtt a Liang-dinasztia-beli Vu császár egy szép napon követet küldött Bóddhidhármáért, az első pátriárkáért, hogy fáradjon udvarába.
- Bóddhidharma! - szólt a szenthez, mikor az színe elé járult. - Mutasd meg nekem az üdvözülés útját, és fejtse ki legbiztosabb módját! Tudni akarom, mit tegyek.

A bölcs készségesen megígérte Vu császárnak, hogy útmutatást ad, s kifejti az üdvözülés módját. A palota udvarán hatalmas szószéket emeltetett magának, hogy onnan szóljon magas rangú híveihez. Amikor előadásának ideje elérkezett, a császár és a felsorakozott udvari előkelőségek jelenlétében Bóddhidharma szép lassan fellépkedett a pulpitusra. Amikor felért, jelentőségteljesen körülhordozta tekintetét az egybegyűltek, majd figyelmeztetően felemelte pálcáját.

Így állt az emelvényen, néma csendben, hosszan, majd amikor a hallgatóság már türelmetlenkedni kezdett, a pálcával hirtelen nagy erővel a szószékre csapott. A hatalmas csattanás után várt még egy keveset, majd ünnepélyesen meghajolt, s elvonult. Ekkor tanítványa, aki a császár mellett állt, udvariasan megkérdezte.

- Felséged megértette a Mester tanítását?
- Nem. Semmit sem értettem belőle - válaszolt döbbenet a császár.
- Kár - felelte a tanítvány -, mert a Mester már befejezte előadását.
- Nem lesz folytatás? Nem fejtse ki gondolatát bővebben a Mester? - kérdezte a császár.
- Nem. Nincs több mondanivalója - felelte Vu császárnak hűvösen a tanítvány, s ő is elvonult mestere után.

Az udvar ott maradt, s elhülten néztek egymásra a megbotránkoztatott előkelőségek. Majd amikor magukhoz tértek, felháborodottan szidalmazni kezdték Bóddhidharmát.

- Nem tudták - fejezte be Lin-csi apát a példázatot -, a Mester előadása arról szólt, hogy Buddha tanításában *nincs semmi erőfeszítés*. Nem jár az üdvözülés útján az, aki gyorsan jár. Nem lelhet az Útra az, aki keresi, viszont rajta jár, aki nem keresi. Hívek! - szólt végül Lin-csi.

- Értsétek jól a pátriárkát, s ne tegyetek semmit az üdvözülésért. Csak a köznapi dolgokhoz kell tartania magát az embernek, és ügy-nélkülinek maradnia. Legyetek önmagatok mesterei ott, ahol éppen vagytok, és ott helyben megigazultok. Minden nap, minden reggel, mindenütt - fejezte be tanítását Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

2.

Lin-csi apát kolostorában egy reggel így fordultak a szerzetesek a Mesterhez.

- Mondd, apát! Mit tegyen az ember, mielőtt eljő a világvége? Van-e erre nézve szabály?
- Van - felelte Lin-csi, s már idézte is a tanítást. - Mielőtt a világvége eljő, legjobb, ha az ember befejezi reggelijét - szólt a Mester, s már sarkon is fordult volna, amikor az egyik szerzetes megkérdezte.
- Mondd, Mester! A világvégével minden véget ér?
- Minden. De ez a minden azon nyomban létre is jön ismét. A végtelen időben végtelen számú csodálatos pusztulás és keletkezés követi egymást - mondta Lin-csi, s hogy a szerzetesek tudják, mi dolguk a végtelen időben, elmesélt egy történetet.
- Nem is olyan rég - kezdte az apát -, itt a Lüliang-hegyek közt, egy szerzetes beköltözött egy nagy fa odvába. Úgy hívták ezt a szerzetest, hogy Taj-po. Üldögélt a fa odvában, teltek az évek számolatlanul, amikor megjelent az odú előtt egy vándorszerzetes. Így szólt a vándor Taj-póhoz.
- Írva vagyon, hogy ez a mostani, kerek milliárd esztendőtlő világekorszak, melyben élünk, hamarosan véget ér. Fellángol majd a nagy tűz, és mind az ezer világ elpusztul. Tudni akarom, csakugyan elpusztul-e,

vagy nem pusztul el. Felelj, Taj-po! - És Taj-po felelt.

- Elpusztul - mondta.

- És akkor mi lesz? Következik a másik milliárd éves világekorszak? - kérdezte a vándor.

- Következik a másik.

- Akkor jó - vágta rá a szerzetes, és megnyugodva ő is beült Taj-po mellé az odúba. Nem mintha addig attól tartott volna, hogy unatkozni fog, ha nem következik újabb milliárd év és nem lesznek majd benne újabb világok, hanem azért nyugodott meg a vándor, mert megértette, miért ül a fában Taj-po. Taj-po pedig azért ült a fában, mert tudta, semmi emberi tevékenység nem fogható ahhoz, hogy jönnék-mennek a világekorszakok. Semmi emberi tevékenység nem fogható ahhoz, hogy elpusztul mind az ezer világ, s aztán következik a másik ezer. És semmilyen emberi tevékenység nem mérhető ahhoz, hogy ő mindebben részt vehet, ülhet a fa odújában, és szemlélheti a világok változásait. Taj-po tudta, hogy a világok változásain töprengeni a legméltóbb emberi munka, s míg valamit meg nem ért az egészből, nincs hová sietnie. Ezt értette meg Taj-po válaszából a vándor is, s ezért ült be hozzá az odúba - fejezte be a történetet Lin-csi apát, s szégyenkezve vallotta be, hogy nem tudja, mi történt ezután.

- Talán Taj-po és a vándor azóta is együtt ámulnak a világok változásain. Bámulják a végtelen idő játékeit. Ti is ezt tegyétek, szerzetesek, ha eljő a világvége, s már megettétek a reggelit! - szólt Lin-csi apát, s magukra hagyta szerzeteseit, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

3.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a szerzetesek az apáthoz. - Mondd, apát! Ha a világon mindennek a sorsa pusztulás, miért kell tökéletessé válnunk?

- Senkinek sem kell tökéletessé válnia! - csattant föl Lin-csi, de nemhiába volt bölcs tanító, komolyan válaszolt a rossz kérdésre is. - Hívek! Csak az váljon tökéletessé, akinek szenvedést okoz a pusztulás. Csak az váljon tökéletessé, aki szenved az elmúlás gondolatától. Csak az válassza a tökéletesedés útját, aki csak így könnyíthet a sorsán - szólt az apát, s egy történettel világosította meg tanítását.

- Nem is olyan rég, itt a Lü-liang-hegyekben, egy szerzetes kint az erdőszélen meditált. Még nem merült mélyen gondolataiba, így a legapróbb erdei zajt is jól hallotta. A sok megszokott hangból egyszer csak egy szokatlan, de ismert neszt szűrte ki. A szerzetes felugrott, s hihetetlen iramban futásnak eredt. Izmai azonnal engedelmeskedtek, légzése olajozottan gyorsult, teste minden porcikája bámulatos összhangban működött megfeszített akaratával. Nemhiába edzette testét és szellemét két évtizede könyörtelen gyakorlatokkal, naponta hosszú órákon át. S ez most, nem először, az életét mentheti meg. A szerzetes nyugodt volt, tudatosan kereste a menekülés útját, s meg is találta. Odaért a szakadékhoz, és levetette magát. Biztos volt benne, hogy estében bele tud kapaszkodni a lelógó erős indákba. Így is történt. Megkapaszkodott. A tigris épp akkor ért a szakadék szélére. Mancsával nem ért le az indákig, de nem tágított a sziklás peremről. Lefelé sem volt menekvés, a hasadék túl mély volt, az alján éles kövek. Maradt tehát az inda, amelyen lógott. Ám ekkor egy fehér és egy fekete egér jelent meg az indák közt, s rágni kezdték a szárazakat. Azok szép lassan vékonyodtak, majd sorban elszakadtak. A tigris még mindig odafent volt. Ebben a pillanatban azonban a szerzetes egy gyönyörű nagy szem szedret vett észre az indák fölé hajló faágon. Odanyúlt érte, leszakította és bekapta. S lám, milyen nagyon édes volt! - fejezte be példázatát Lin-csi apát a tökéletességről, mely kétséges vállalkozás ugyan, de törekedni rá mégiscsak muszáj.

- Hívek! Az ember egyetlen módon nyerheti el jutalmát. Ha méltó helyzetben találja őt a halál. Fizessétek hát meg a szeder árát! - figyelmeztetett végül Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

4.

Lin-csi apát kolostorában egy reggel szokatlan dolog történt. Vándorszerzetes zörgetett a kapun, pedig messze földön tudták, hogy Lin-csi nemigen kedveli a vándorszerzetesek látogatását.

- Mit akarsz, vándor? A Tanítást? - kérdezte tőle gyanakodva az apát. - Csomagoljam? Kéred a kiszolgálást?

De az ifjú szerzetes nemet intett fejével, szomorúan sóhajtott, aztán így felelt:

- Tegnap este az ércbivaly sárba esett.
Azóta semmi hír, sajnos nyoma veszett.

Lin-csi, aki maga is értette a költészetet, rákérdezett:

- Az őszi szél is fúj, s szól jáde fuvola.
Vajon kinek szól ez az őszi muzsika?

Mire a vándor:

- Ki által jut a tízezer korlátokon,
Meg sem áll a fénylő égboltozaton.

- Na, ezúttal túlságosan nehéz kérdést feszegetsz, vándor! - szólt erre az apát. - Ül le inkább most már, és igyál egy jó teát! Hagyjuk mára a filozófiát - javasolta barátsággal, de a vándor, aki zokon vette, hogy az apát elhagyta a rigmusjátékot, csak szavalt s panaszkodott tovább.

- Ó, jaj! Csak néznek s lenéznek a kérges vének,
Pedig a léleknek héja már ifjan kényes!

- Ül le, s igyál már egy jó teát! - ismételte meg Lin-csi az ajánlatát, de az ifjú sértődötten továbbállt. Lin-csi hosszan, együttérzően nézett utána, aztán szerzeteseihez fordult.

- Lám, milyen jóra való lélek - mondta. - Kár, hogy a szavak hínárjába veszett. Költő ez is. Csakis maga körül forgolódik, míg az ércbivaly fel nem ökleli. De a szavak, a mámorító szavak, akkor sem tágítanak. Összekoldult szavai hegyek súlyát nyomják, de a gondolatok ritkák.

- Mind ilyen, apát? - kérdezte az egyik szerzetes.

- Csak a türelmetlenebbek. Hajtja őket a vak vágy, életük tapogatózás és magyarázkodás. Nincs egy kolostor, egy remetebarlang, nem lelik sehol egy fa csendes odvát. Nincs az életükben egyetlen percnyi megnyugvás. Pedig fáradtak már, ezért hajszojják a megváltást - szólt Lin-csi apát, s bezáratta a kaput a vándor után.

- Hívek! Láttátok, mily nagy veszedelem a lélek bódulata, a nyugtalanság. A szentséges igyekezet, az elhivatottság. Kerüljétek hát a megváltás akarását! - tette még hozzá csendesesen az apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

5.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mi az a tanítás, mely túlmutat Buddhán és az összes pátriárkán?

- Egy szezámmagos pogácsa - felelt azon nyomban Lin-csi, aztán nagy nyugalommal fürkészte szerzetesei arcát. A hívek zavartan fészkelődtek, majd az egyik megkérdezte.

- Tréfálsz, apát?

- Nem tréfálok, ez a valóság - állította Lin-csi, majd látva a szerzetesek tanácsstalanságát, így folytatta.

- A szezámmagos pogácsa valóban túlmutat Buddhán és a pátriárkák minden tanításán. A szezámmagos pogácsa semmit sem szimbolizál, pogácsa csupán, talányok és magyarázatok nélkül. Nem így a Tanítás, mely tökéletlen mesterek tökéletlen szavaiból áll, s az utódok örökké ezeket magyarázzák. Hívek! Ha tökéletes tanításra vágytok, nézzétek meg jól a pogácsát! Ne vesződjetek többé szent könyvek betűivel, ne kínlódjatok szikkadt agyú mesterekkel, ne erőlködjétek, ne akarjátok érteni az írást. Vessétek el az írott hagyományt, vessétek el a példát. Nem ezekben van a teljesség, a megnyugvás. A Tanítás harsogó hívság, a szezámmagos pogácsa a csendes valóság - szólt Lin-csi apát, s már sarkon fordult volna, amikor utána szólt

az egyik tanítvány.

- Mester! Téged se hallgassunk ezután?

- Akik a pogácsa valóságos természetét már föltárták, kiálltak minden próbát - válaszolta az apát. - Azok felém se nézzenek többé! De akik még nem tudják, mennyire terhes minden titok, minden tudás, és akik még nem tudják, hogy nem érdemes az Úton cipelni mást, csak egyetlen szem szezámmagos pogácsát, azok kolostoromban megvárhatják, míg lekopik róluk a sok régi okosság. Akkor aztán ők is mehetnek tovább - válaszolt szerzeteseinek Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

6.

Lin-csi apát kolostorába egy nap vendég érkezett. A közeli kolostor előjárója volt, az apát reggeli beszélgetései érdekelték. Egyszerű szerzetesként látogatta reggelente Lin-csi kolostorának keleti csarnokát.

- Mester! Árudd el nekem, mi Buddha tanításának lényege? - tette fel a vendég egy reggel az óvatlan kérdést, miután addig tisztelettudóan hallgatott. A szerzetesek elhültek ekkora otrombaság hallatán. Lin-csi udvariasan elengedte a füle mellett a kérdést. De Ting apát, így hívták a szomszéd előjárót, nem nyughatott.

- Mester! Mi Buddha tanításának a lényege? - kérdezte ismét. Mire Lin-csi odasétált Tinghez, galléron ragadta, lekevert neki egy nagy pofont, majd ellökte magától. Ting először megtántorodott, aztán csak állt döbbsen, mintha még várna valamire. Ekkor Lin-csi rákiáltott.

- Ting apát! Miért nem köszönöd meg válaszomat mély meghajlással?

Ting erre, köszönete jeléül, mélyen meghajolt, és *valóban* őszinte hálát érzett szívében.

- Tudod-e már, Ting apát, hogy mi Buddha tanításának lényege? - kérdezte ekkor Lin-csi.

- Tudom - vágta rá Ting, aki addigra megvilágosodott a híres mester pofonjától.

- Hívek! - fordult most szerzeteseihez a mester. - Sajnálom, ami Ting apáttal történt. De előjárók se lehetnek kivételek. Iránta érzett szeretetemtől hajtva még elmélkedőzsámolyomat is fejéhez vágtam volna, csak hogy végre megvilágosodjon. Ám ha műveltebb szerzetessel van dolgunk, általában elég egy pofon. Elméjében fényt gyújt, s nem keresgéli többé a nem létező könnyebbik utat. Mely nem maga a Tanítás, csak annak lényege. Nincs könnyebbik út, nincs rövidebb út, nincsenek fontos és kevésbé fontos részletek. Az *egész* megértése a cél, hogy aztán az egészet végre elfeledd. Ez az út. És ez se rövidebb, se hosszabb nem lehet - szólt Lin-csi mester, majd Ting apát felé meghajolva, magukra hagyta szerzeteseit, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

7.

Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, egy nap szomorú dolog történt. Örökre elhagyta társait a bölcs, öreg szerzetes, név szerint Ho-jang. Ho-jang szerzetest nagyra tartotta az apát, megosztotta vele a kolostor irányítását, és csaknem minden gondolatát. Épp a temetés előkészületei folytak, amikor az egyik tanítvány odament a koporsóhoz, rátette a kezét, és így szólt Lin-csihez.

- Mester! Mondd meg nekem, kérlek! Ez itt most *élet vagy halál?*

- Nem akarom neked megmondani, hogy ez itt most élet vagy halál - felelt egykedvűen Lin-csi apát.

- Miért nem mondod meg? - kérdezte a szerzetes.

- Nem akarom neked megmondani és kész - makacszkodott a mester. Ekkor a tanítvány az egyik idősebb szerzeteshez fordult, és őt kérlelte.

- Kérlek, öreg, légy jó hozzám, és mondd meg nekem, mi ez itt? Élet vagy halál?

- Én sem mondhatom meg neked, hogy ez itt élet vagy halál - felelt az öreg, s némán, elfogódottan állt Lin-csi mellett a koporsónál.

- Miért nem mondjátok meg?

- Nem mondhatjuk meg neked - szólt most Lin-csi. - Egyáltalán, minek kell ezt tudnod ennyire?

- Ha ez halál, akkor felkutatom a halott szellemi maradványait. Összegyűjtöm és őrzöm szellemének cserepeit, nehogy vele temessétek.

- Apró fehér hullámok mossák az eget,
Csendes szellő fújja szét a lágy felhőket.

- szólt erre az öreg szerzetes, talán Ho-jang emlékét idézve. Majd Lin-csi folytatta.

- A szél messziről messzi ér, majd visszatér.
Bezárul az ég, megnyílik a messzeség.

Aztán hozzátette:

- Halottaink szellemi maradványait nem kell felkutatnod, fiam. Nem kell cserepeket gyűjtögetned és őrizgetned. Halottaink szellemi maradványai más alakban köztünk vannak. Fújják szét a felhőket, mossák az eget. Nyitják-csukják a messzeséget. Velük lélegzel, röptetik a lelked. S épp ez lesz majd egyszer teveled. Mert a te szellemi létezésed sem oly rövid, mint az életed. Ezért nem válaszolhattunk a kérdésedre: mi ez itt, élet vagy halál? - szólt Lin-csi apát, s intett szerzeteseinek, kezdjék el a szertartást.

8.

Lin-csi apát kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a szerzetesek az apáthoz.

- Mester! Hol a hideg jön ránk, hol a meleg. Valami mindig gyötri szegény testünket. Hogyan tudnánk ezt elkerülni?

- Olyan helyre menjetek, szerzetesek, ahol nincs se hideg, se meleg! - válaszolt Lin-csi, s úgy gondolta, eligazította a híveket.

- Hol van olyan hely, Mester? - faggatta azonban Lin-csit az egyik tanítvány.

- Tudnotok kell, szerzetesek, hogy a test kívánságainak egyetlen hely sem felel meg. Így aztán olyan helyet, mely kényes testeteknek se hideg, se meleg, ne is keressetek. De ha éppen nem fáztok, és nincs is melegek, lesz majd más panasz a rigolyás testeteknek. Éhes lesz, vagy fáradt, de meg is betegedhet. Ha nem kényeztetitek eleget, bosszút áll a test. Ha jót akarsz, vedd alá magad kényének-kedvének: etesd, itasd, fürdesd, kenegesd, hogy a szeszélyes szarzsák ki ne lökjön veled. Vagy ezt teszed, vagy kínok közt töltöd az életet. Tudjátok meg, szerzetesek: utálatos, ronda állat a test! - kelt ki magából Lin-csi apát, rühellte a hús zsarnokságát. Azt akarta, hogy hívei tudják: a test rabság, örökös szolgaság.

- Mondd, Mester! Akkor hát nincs semmi megoldás? - firtatta a kérdést az egyik szerzetes tovább.

- De van. Ha megszabadulsz tőle, többé nem kínozhatsz már. Se fagy, se forróság, se fájdalom, se vágó. Erre van kitalálva a buddhaság - felelte az apát. De figyelmeztetőleg még hozzátette. - Ám addig is, szerzetesek, vigyázzátok jól ócska testetek! Nélküle fényességes lelketek csak szúrágta szél, lyukas fellel. Olykor majd imádkozom a Magasztos Buddhához értetek. "Kérlek, kedvezz nekünk, gyenge edényeknek, kik társai vagyunk a nyárleveleknek" - fejezte be reggeli beszélgetését örökös rabszolgaságunkról Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

9.

Lin-csi apát kolostorába egy nap vendég érkezett. A közeli kolostor előljárója nem kedvelte Lin-csi iskoláját, de kíváncsi volt rá. Nagy vitatkozó hírében állt, élvezte a botrányt. A szerzetesek kíváncsian figyelték, kihúzza-e Lin-csi a méregfogát.

- Szeretnék feltenni egy kérdést. Lehet? - kezdte a beszélgetést szinte fenyegetően a vendég.

- Belevágni a húsba, hogy sebet ejtsünk, azt lehet? - kérdezett vissza az apát. Mire a leleplezett vendég máris elcsendesedett. Nagyot sóhajtva így szólt:

- Tenger tükrén ragyog a hold, árnyék sehol.

A víz mélyén halraj bolyong s homály honol.

Mire Lin-csi:

- Most, hogy feljött a hold, eloszlott minden árny,
A halraj sem bolyong, tisztán lát célt, irányt.

- Ó, bár világot gyújtana ékes szavad!
De mondj most már rigmust, mit szült a pillanat!

- fordult most már tisztelettel Lin-csi felé a látogató, s az apát, ki értette a költészetet, mondott is rigmust.

- Kardod kóbor lovag láttán húzod elő,
Versed akkor, ha költő az, ki szembejő

- szólt derűsen Lin-csi apát, s ezzel végképp levette lábáról a vendéget. Az elmosolyodott, megadta magát. Mert épp ezt gondolta ő is: nem kóbor lovagok ők, útonálló haramiák, hanem sokkal inkább tudós költők, akik megbecsülik magukat és egymást. A rigmust húzták elő, szellemüket megcsillantották, elkerülték a méltatlan hitvitát.

A szerzeteseknek nagy kő gördült le a szívükről. Hogy a mesterek miről is beszélgettek, nem értették ugyan egészen pontosan, ám hogy szépen szólították egymást, azt az írástudó tanítványok följegyezték. Többet nem tehettek értünk a jámbor szerzetesek Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján.

10.

Lin-csi apát kolostorába egy nap ifjú szerzetesjelölt érkezett. Lovon jött, vágtaban, lázas, szent igyekezetet hajtotta. Lin-csi szerzetesei egy csésze rizskásával kínálták. Megmutatták neki celláját, s magára hagyták.

- Apát! - szaladt az ifjú máris Lin-csihez. - Apát! Kérlek, lássunk nyomban munkához. A Tanítást akarom! A Tanítást!

- Megkaptad már a rizskásád? - kérdezte tőle Lin-csi kedvetlenül.

- Megkaptam.

- Na és megetted?

- Megettem.

- Kikanalaztad az utolsó szemig?

- Kikanalaztam.

- Nahát akkor most eredj, és mosd el a csészédet! - kiáltott rá az apát, csak úgy zengett a ház. A novíciusnak földbe gyökerezett a lába.

- Eredj és mosd el! Nem hallottad?! - parancsolta újra, de az ifjú csak állt némán. - Mosd el alaposan, ragyogjon az a tál. Mára ez lesz a dolgod. Indulás!

Miután a szerzetesjelölt még mindig megkövülten állt, folytatta az apát.

- Holnap hozzájárul és rendbe hozod a cellád. Kitakarítod, kifested a falát, az ajtaját, ablakát. Esténként varrsz magadnak néhány rend szerzetesi ruhát. Télire melegebbet, nyárra könnyebbet. Mikorra elkészül a cellád, következnek a téli munkák. Zsákvarrás, kötélfonás, kosárfonás. Közben gyakran lássalak a konyhán, készítsd elő a szakácsnak a munkát, este pedig jöhet a mosogatás. Még télen készülj a tavaszi rizsföldi munkára. Mindenekelőtt varrj magadnak nemezcsizmát. Nyárra gondoskodj kapáról, kaszáról, öntözőkannáról és egyéb kerti szerszámról. Ősszel láss hozzá ismét a celládhoz, hozd rendbe télire. Nincs utálatosabb a piszkos, hideg cellánál! Hogy könnyítsünk az életen, meg kell tanulnod a rendet. Rászánunk erre néhány évet, s amikor már minden, amit soroltam, könnyedén megy, bevihetjük a celládba a szent könyveket. Akkor már nem zavarhatják meg az életed... Szóval, ne siess, novícius, ne kapkodj. Addig lesz jó neked, míg könyveid a munkás nappalok, mestereid a töprengős éjszakák és hajnalok. Most menj, ne is

lássalak! Légy boldog! - szólt novíciusához Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

11.

Lin-csi kolostorába egy nap vendég érkezett. Vang tanácsos urat, aki támogatója volt a kolostornak, szívesen látták a szerzetesek. Miután jót ettek-ittak, Vang és Lin-csi sétára indultak. Végigjárták a kertet, az épületeket. Amikor a szerzetesek csarnoka előtt megálltak, Vang úr megkérdezte.

- A szerzetesek, ugyebár, ebben a csarnokban olvasgatják a szent könyveket?
- Nem, tanácsos úr, a szerzetesek nem itt olvasgatják a szent könyveket.
- Nem itt? Hát hol? - kérdezte a tanácsos.
- A szerzetesek egyáltalán nem olvasgatják a szent könyveket - vallotta be Lin-csi apát, s a tanácsos ámulatára még csak nem is szégyenkezett.
- Akkor bizonyára a meditációban gyakorolják magukat a hívek. Itt végzik a gyakorlatokat? - kérdezte Vang nagyúr, megadván Lin-csinek a lehetőséget, hogy dicsérje a szerzeteseket. De az apát nem élt vele.
- Nem, tanácsos úr. A szerzetesek nem végeznek itt gyakorlatokat.
- Nem?
- Nem.
- Hát akkor hol?!
- A szerzetesek, tanácsos úr, egyáltalán nem végeznek meditációs gyakorlatokat - jelentette ki Lin-csi apát, s bátran Vang úr szemébe nézett. A tanácsos zavartan hümmögött, majd újra kérdezett.
- Bizonyára nagy hitvitákat folytatnak, így képzik magukat. Ebben a csarnokban vitatkoznak?
- Nem, tanácsos úr, a szerzetesek sem itt, sem máshol nem vitatkoznak. És nem képzik magukat - mondta Lin-csi. Zavarában Vang már rá se nézett.
- Hát akkor mit csinálnak ebben a kolostorban a szerzetesek? - kérdezte végül félénken.
- A szerzetesek, tanácsos úr, ebben a kolostorban buddhává válnak. Ha akarnak - felelte Lin-csi Vangnak, majd hosszan hallgatott. S míg az apát hallgatott, a tanácsos elméje megvilágosodott. "- Hiszen világ mélye és sekélye, a gondolat fényessége, a szépség szép reménye, mind a mi kezünkben van" - gondolta Vang. Majd meghajolt Lin-csi felé, s szívében hálával távozott.

12.

Lin-csi apát kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mi a végső értelme a Szent Tanításnak?
- Mire Lin-csi válaszul elbeszélte azt a történetet, mely Vu császárral és Bóddhidharmával esett meg. Több száz évvel ezelőtt Vu császár szintén felvetette a kérdést a pátriárkának. Bóddhidharma így felelt neki.
- A Szent Tanítás végső értelme a kozmikus semmi.
- Aztán még hozzátette:
- Ám ha tudni akarsz, császár, a Szent Tanítás nem is szent.
- A válasz meglepte a császárt, de tovább kérdezett.
- Semmi szentség nincs a Tanításban?
 - Nincs, császár. Semmi szentség és semmi igazság.
 - Mi származik hát a Tanításból?
 - Számodra semmi - jelentette ki váratlanul a pátriárka, és végtelen nyugalommal tekintett a megzavarodott császárra. A császár nem titkolta felháborodását.
 - Ki vagy te, hogy azt képzeled, így beszélhetsz velem? *Ki vagy te?!*
 - Nem tudom - válaszolta csendesesen a szent, majd kísértelt a palota csarnokából. Vu császár hosszan nézett utána, és elmerengett.
 - Ha Bóddhidharma nem tudja, kicsoda ő, mit tudhatok én? "A Szent Tanítás végső értelmét" firtattam nála. Tudhatja-e bárki, mi az, hogy *szent*, mi az, hogy *tanítás*, mi az, hogy *végső*, mi az, hogy *értelem*? Túl sokat

kértem tőle. Túl sokat akartam tudni - döbrent rá a császár, s nyomban a pátriárka után küldött.

A követ a Szung-hegy erdős magasában érte utol.

- Nincs már szüksége rám a császárodnak - mondta neki Bóddhidharma, mielőtt az megszólalt volna. - Egy porszemnyi arany került a szemébe, de nagy bajt nem okozott. És mostanra már kihullott. Látása kitisztult, elméje megvilágosodott - mondta a pátriárka, s intett a követnek, hogy menne tovább. Mire a követ ellovagolt, és a szent is ment tovább a maga útján - fejezte be példázatát Lin-csi apát.

A szerzetesek csendesen hallgatták. Mint palotájában Vu császár, a Huo-to folyó partján ők is megértették a pátriárka válaszát.

13.

Lin-csi apát kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mi gyógyítja a lélek nyugtalanságát?

- Elmondom nektek, szerzetesek, miképpen gyógyította Bóddhidharma pátriárka, s vegyétek úgy, mint Lin-csi tanácsát! - szolt az apát, s máris kezdte a példázatát.

- Tudjátok, hívek, hogy Bóddhidharma pátriárka, fenn a Szung-hegyen, egyszer kerek kilenc évet meditált. Egy fal előtt ült, szerette a magányt. Ám egy nap izgága kis ember jelent meg nála, a meditáló Bóddhidharma mögött le s föl járkált.

- Mit ugrálsz itt, te kerge kecske? - förmedt rá a szent, mire a fickó végre megállt.

- Olyan nyugtalan a lelkem. Kérlek, Mester, csillapítsd le, segíts rajtam! - szolt, aztán megint csak le s föl járt. Bóddhidharma nem válaszolt a kérdésre mindjárt, várt.

- Látod, alig bírok magammal. Kérlek, Mester, segíts! Csillapítsd lelkem nyugtalanságát! - ismételte meg kérését a kis ember, s csak masírozott tovább. Bóddhidharma egyre idegesebb lett tőle, végre rákiáltott.

- Hát hozd ide a lelked, te szerencsétlen! Hozd ide, és lecsillapítom mindjárt! - szolt, mire a kis ember hirtelen megállt. Csak állt magába roskadva, tanácstalanul, némán. Hosszú percek teltek, órák is talán, amikor megszólalt újra.

- Mester! Keresem a lelkem mindenütt, de sehol sem találok - panaszkodott, szégyellte magát. - Most mi legyen?

- Hát mi lenne?! Minek kellene történnie azután, hogy a lelked végre megnyugodott? - kérdezte tőle Bóddhidharma, mire a kis ember rádöbrent, hogy valóban lecsillapodott a lelke. - Na, eredj most már! És ne boncoltasd föl magad, ha nem tudod, mi fáj! - bocsátotta el a szent, s folytatta meditációját.

- Hívek! A lélek gyógyításáról ajánlom figyelmetekbe Bóddhidharma pátriárkát - fejezte be példázatát Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

14.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mind eléri a buddhaság fokát, aki eleget meditál?

- Van, aki eléri anélkül is, de van olyan is, aki hiába meditál. Elmondom nektek, Ádhidzsnya mester hogy járt - szolt az apát, s máris kezdte példázatát,

- Tudjátok, hívek, hogy Ádhidzsnya mester tanította Indiában a Magasztos Buddhát. Ő volt a Legnagyobb Tudások Ismeretének Legfőbb Tanítója tíz világkorszakon át. És Ádhidzsnya mester tíz világkorszakon át mégis hiába meditált, buddhává mégsem vált. Egyszer odament hozzá egy szerzetes, aki nem hitte el, hogy ez megtörténhetett, és megkérdezte tőle.

- Írva vagyon, Mester, hogy egy világkorszak 4 millió 320 ezer évig tart. Így van-e?

- Így van - felelte Ádhidzsnya.

- Írva vagyon, hogy Hatalmasságod, a Legnagyobb Tudások Ismeretének Legfőbb Tanítója, tíz világkorszakon át meditált, vagyis 43 millió 200 ezer évig. Így van-e?

- Így van - felelte Ádhidzsnya.

- Hát akkor most mondd meg nekem, Mester, igaz-e, hogy mégsem váltál buddhává.
- Igaz - hangzott a válasz, s a jámbor szerzetes nem hitt a fülének.
- Nem értem, hogy történhetett. Mondd meg, kérlek, hogyan lehetséges ez?
- Mivel jól számoltad az évek hosszú sorát, már tudod is a választ, szerzetes - mondta Ádhidzsnya. - Épp azért nem lettem buddhává, mert túl sokat meditáltam. Tíz világkorszakon át!
- Vagyis hajszoltad a buddhaságot?
- Hajszoltam a buddhaságot. Hajszoltam a megvilágosodást - vallotta meg Ádhidzsnya mester a szerzetesnek az igazságot. Mire a szerzetes mély meghajlással köszönte meg a Mester választát.
- Hívek! Hallottátok, Ádhidzsnya mester hogy járt. Vigyázzatok, el ne kövessétek ti is ezt a hibát! Tíz világkorszak! Amikor karnyújtásnyira a buddhaság - figyelmeztetett még Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

15.

Lin-csi apát kolostorában egy nap a szerzetesek Bóddhidharmáról beszélgettek. Miért is kellett, hogy a szent elhozza Kínába az indiai vallást? Ezen töprengtek, de nem sok sikerrel.

- Függetlenül a Tanítás Három Kocsijának eszméitől, a Hármas Világ régióitól, a Létezés Hat Világának lényeitől, a tíz állapot és a tízezer dolog birodalmaitól, a négyes alaptételtől és a száz tagadástól, mondjátok meg nekem, mi értelme volt annak egyáltalán, hogy Bóddhidharma elhozta nekünk az indiai vallást? - tette fel a kérdést a legtürelemtelenebb szerzetes, s miután senki nem válaszolt rá, rábökött egyik társára.

- Te mit gondolsz, barátom?

- Én ma nagyon fáradt vagyok, nem tudnám ezt megmondani. Kérdezz meg valaki mást! - tért ki zavartan, mire a szerzetes megszólított egy másikat.

- Énnekem ma nagyon fáj a fejem, nem tudnám ezt neked megmondani - tért ki az is.

- Menj be az apáthoz! Kérdezd meg Lin-csit. Ő majd megmondja neked! - javasolta egy harmadik. A szerzetes be is ment.

- Apát! - szólította meg nagy tisztelettel a szerzetes az előljáróját. - Függetlenül a Tanítás Három Kocsijának eszméitől, a Hármas Világ régióitól, a Létezés Hat Világának lényeitől, a tíz állapot és a tízezer dolog birodalmaitól, a négyes alaptételtől és a száz tagadástól, mondd meg nekem, mi értelme volt annak egyáltalán, hogy Bóddhidharma elhozta nekünk az indiai vallást?

- Ajaj! Ajaj! - vakarózott az apát. - Most, barátom, alighanem megfogtál. Fogalmam sincs, mi értelme volt annak, hogy Bóddhidharma elhozta nekünk az indiai vallást. Ha ideig eljutok, itt én is mindig elakadok - felelte Lin-csi, és őszintén sajnálkozott.

A szerzetes visszament társaihoz, és elmondta nekik, hogy van ezzel a kérdéssel az apát. Mindannyian épp így voltak vele. Hosszan hallgattak, aztán megfogadták, soha többé nem kérdezik meg egymást, hogy miért is buddhisták. Jobb, ha nem tudják, ki mit remél, miféle vigasztalásra vár, ott a kolostorban, a Huo-to folyó partján.

16.

Lin-csi apát kolostorában egy nap az öreg Hszi-jüan szerzetes megszólította zöldfülű társát, Jen-csao szerzetesjelöltet.

- Mondd, Jen-csao! Mióta is vagy itt minálunk a kolostorban?

- Épp egy éve, Hszi-jüan szerzetes!

- Hát bizony nem nagyon látszik meg rajtad - sóhajtozott az öreg Hszi-jüan, mint aki végtelenül sajnálja társát. - Na és hányszor beszéltél már az apáttal? Hány kérdést tettél föl neki?

- Egyet se. Nem is tudom, mit kérdezhetnék tőle - vallotta meg Jen-csao.

- Nahát, menj csak be Lin-csihez, és kérd meg, árulja el neked, merre találsz a legrövidebb utat a buddhasághoz. Mert ugyebár ezt akarod tudni? Azért vagy itt, hogy buddhává válj.

Jen-csao nem titkolta, hogy valóban mielőbb buddhává szeretne válni. Bekopogott az apáthoz.

- Apát! Árudd el nekem, merre találok a legrövidebb utat a buddhasághoz!

- A legrövidebbet keresed?

- A legrövidebbet, apát! - jelentette ki ismét Jen-csao, mire Lin-csi váratlanul egy hatalmas pofont kevert le neki. Jen-csao meglepődött, aztán visszakullogott az öreghez.

- Megvert - panaszkolta. - De most legalább látszik rajtam valami. - Mutatta felduzzadt arcát Hszi-jüan szerzetesnek.

- Ezt még nem nevezném kitüntetésnek, de szép nagyon - vizsgálta a puffadást az öreg, majd újabb tanácsot adott. - Tudod, mit? Menj vissza, és kérdezd meg tőle megint. Hátha azután okosabb leszel.

Jen-csao visszament, s az apát megverte megint. Mi kor harmadszor is visszatért, Lin-csi megkérdezte tőle.

- Valóban a legrövidebb utat keresed?

- Valóban, apát!

- Akkor ne lepődj meg, megverlek megint. - És megverte megint. Jen-csao már nem lepődött meg, de okosabb most se lett. Amikor azonban visszatért a cellájába és elgondolkozott, valamire mégiscsak rájött.
"Nincs legrövidebb út."

Nem törődve senkivel,

Vállunkon a bot,

Megyünk, megyünk egyenest,

Ezer hegy van ott.

Át kell jutnia a sziklák meredekjein! Ott van hát a buddhaság az ezer hegy mögött, ahogy a vers mondja... Világosodott meg Jen-csao elméje a pofonoktól, s hálával gondolt Lin-csi apátra, puffadt arccal, kolostora cellájában, a Huo-to folyó partján.

17.

Lin-csi kolostorába egy nap vendég érkezett. A városból jött, Mingnek hívták, öregember volt, és nem ismerte senki sem. Így szólt Lin-csihez az öreg Ming.

- Apát! Azért jöttem, mert nincs hitem. Voltam katona, harcoltam messzi hegyekben, voltam kereskedő, hajóztam távoli tájakon, voltam tisztviselő nagyurak házában. Volt vagyonom, családom, tisztességben éltem mindenkor. Mégsem nyughattam sehol. Immár vége felé jár az életem, de a nyugalmam most sem lelem. Nincs hitem. Kérlek, Mester, taníts hát! Segíts rajtam!

- Ez a ruha, barátom, ez az én hitem - szólalt meg hosszabb szünet után Lin-csi, s szerzetesi öltözékére mutatott. - Ez az étkezőtál, barátom, az én ruhába bújtatott testem. Itt egy köntös, itt egy tál, vigyed! - mondta az apát, s az öreg elé tette a köntöst és a tálkát. Az öreg megpróbálta fölemelni a köntöst, de olyan nehéznek bizonyult, mint egy hegy. Épp így járt a tálkával is.

- Mester! Én a Tanításért jöttem, nem köntösért, tálkáért! - szólt, fölhangyva az erőlködéssel. - Taníts hát!

- Mondd, jó öreg! Ki vagy te egyáltalán? - kérdezett újabb hosszú csend után az apát.

- Ming vagyok a városból, tudod jól. Az imént tártam fel előttem az életem.

- Nem hinném, hogy te Ming lennél valóban. És azt sem, hogy a városból jöttél. Ki vagy te? Mondd meg hát!

- Ming vagyok, apát. Hiszen mondtam már - szólt az öreg elbizonytalanodva, kis töprengés után.

- Ne ragaszkodj a nevedhez, ha azt se tudod, ki vagy egyáltalán! - kiáltott rá Lin-csi akkorát, hogy majd összedőlt a ház. Az öreg megadta magát.

"Lehet, hogy nem is Ming vagyok? Lehet, hogy nem is voltam Ming soha? Mit akartam én Mingtől e hosszú életem át? Mindig csak tőle, pedig nem is ismertem igazán. Nyughatatlan volt, s boldogtalan, vigaszt semmiben sem talált. Ennyit tudok róla, semmi mást" - gondolt vissza életére az öreg, majd váratlanul leborult Lin-csi elé.

- Köszönöm, apát! Megvilágosítottad elmémet, s megszabadítottál Mingtől! Ming csak katona volt, kereskedő, gazdag tisztviselő. Otthon ostoba rokon, maga körül tévelygő vénség. Én meg éltem az ő életét.

Pedig magam vagyok a szépség, a végtelenség, a teljesség! - szólt a vén Ming, majd könnyedén felkapta tálkáját és köntösét. Örömeben végigszökdecselte Lin-csi apát kolostorát, a Huo-to folyó partján.

18.

Lin-csi kolostorában egy nap így szólt az apáthoz az egyik szerzetes.

- Nagy Tanító! A tíz világtáj buddhái mind ráleltek az egyetlen útra, mely a nirvánába vezet. Csak azt szeretném tudni, hol lehet az az egyetlen út? Taníts hát!

Lin-csi ekkor felemelte görcsös botját, s egy hosszú vonalat húzott vele a levegőbe.

- Itt van - mondta. - Látod?

- Nem látom - felelte a szerzetes bizonytalanul, mire Lin-csi a botjával mérgesen a hátára húzott.

- Hát nyisd ki a szemed, te ostoba! Hiába prédikálok neked? - kiáltott rá, majd a bottal újra meghúzta a vonalat a levegőbe.

- Látod? - kérdezte a szerzetes. - Látod már az utat a nirvánába? - A szerzetes még mindig nem látta. Majd amikor az apát már harmadszorra is hiába rajzolta az utat a levegőbe, és harmadszorra is hiába húzott a görcsös bottal a szerzetes hátára, megsajnálta.

- Barátom - fordult hozzá. - Ugye, nem gondolod komolyan, hogy én mutatom meg neked az utat a nirvánába? Ugye, nem képzeled, hogy ilyen könnyen besétálhatsz az örökkévalóságba? - Majd szomorúan, mintha csak neki árulná el a titkot, a fülébe súgta. - Ugye, tudod, szegény barátom, hogy nem segíthetünk egymáson. *Nincs egyetlen út.* Magunk vagyunk a világon, s ahányan vagyunk, annyi az út. És nem ismerhetjük egymás útjait.

- Tudom - felelte lehorgasztott fejjel a szerzetes. - Csak azt nem tudom, miért vertél meg háromszor, mielőtt ezt megmondtad.

Erre Lin-csi negyedszer is ráhúzott a botjával a hátára.

- Ez volt utolsó tanításom! Vésd jól emlékezetedbe, barátom! - szólt az apát, s a kolostor csarnokában magára hagyta tanítványát. A szerzetes még hosszan, csendesen álldogált, majd elindult kifelé az apát után. A csarnok kijárata felett ez állt:

Meg se moccansz, s célodnál vagy,

Szád se nyílt, s a szó elhangzott.

Mozdulsz, de mindig csak a falig -

Hát erre gondolj halálodig!

19.

Lin-csi kolostorában élt egyszer egy jóra való öreg szerzetes, név szerint Ling. Hallgató, töprengő öreg volt, a *tudás* titkát kutatta egész életében.

"Mi a titka annak, hogy egyesek tudás nélkül is bölcsen berendezkednek a világban, s boldogan élnek benne, mások meg kiolvassák a kolostorok és paloták összes könyvtárát, s mégsem boldogulnak?" Ilyen kérdéseket tett föl magának Ling, s Lin-csit is rendszerint effélékről faggatta.

- Mondd, Mester! Tudás-e az, amit a felhőkből olvasunk ki, nem könyvekből? Tudás-e az, amit a könyvekből olvasunk ki, de nem tudjuk, mire való? - kérdezte egy nap az apáttól.

Az apát a kérdésre kérdéssel válaszolt.

- Tudod-e, jó öreg Ling, hogy mi a lótusz, amikor még nem bújt ki a víz alól?

- Nem tudom - felelt Ling. - Talán semmi. Egy kis semmi a víz alatt.

- Egy kis semmi a víz alatt. Miként minden csak az, míg teljességében elénk nem tárulhat, valódi természete meg nem mutatkozhat - szólt az apát, s máris intett, hogy a kérdéstről nincs több mondanivalója. Ling szerzetes megértette a választ. Meghajolt Lin-csi előtt, majd kiballagott a folyópartra.

"Ahol a szónak helye nincs,
Tanult szavakkal ha felelsz,
Locsogsz összevissza,
S az útra rá nem lelsz."

Idézte magában a régi strófát séta közben, s hirtelen mintha könnyebbé vált volna a járása.

"Lám, mindenből támadhat tudás! Csak a szavak hínárja vissza ne húzza a megtalált gondolatot a víz alá. Támadhat felhőkből, szívekből, szemekből - csak a szó, mi róla mondható, nem felhőkből, szívekből, szemekből való. Nincs öröktől való szó"! Így elmélkedett Ling szerzetes a Huo-to folyó partján, szavainak rongyos-foltos ruhájába próbálván öltöztetni a mélyből fölbukkant gondolatot. Milyen jó, hogy hosszú sétáin annyit bámulta az eget! Milyen jó, hogy az eget bámulva hallgat az ember!

20.

Lin-csi kolostorába egy nap vendég érkezett. Vang nagyúr, ki Lin-csinél gyakran vendégeskedett, így szólt az apáthoz, szinte köszönés helyett.

- Apát! Hozzád jöttem, hogy halljam a Tanítást! Mondd, mit tanít vallásod a világ pusztulásáról? Mikorra várják a világvégét a buddhisták?

- A világvégét?

- Igen, apát.

- Ne töprengj ezen, Vang nagyúr! - tért ki a válasz elől az apát. De Vang nem tágitott.

- Ki alkotta meg a világot, és hány évre teszitek korát? Mikor követi a teremtést a pusztulás? - sorolta kérdéseit Vang, látszott rajta a nyugtalanság.

- Félsz, nagyúr? Félsz a világ pusztulásától?

- Talán félek is - vallotta meg Vang az apátnak gondolatát. - Mindenesetre érdekelne a számítás. Egyszer mindennek vége lesz, tudni akarom, hogyan éljek tovább. Halljam a Tanítást!

- Hallgasd meg, mit mondott a Magasztos Buddha Vaccshagotta remetének, amikor az a világ kezdetéről és végéről kérdezte! - szólt Lin-csi, s kezébe vette a Magasztos beszédeinek kosarát. Abból idézte Vangnak a Tanítást.

- "Egy alkalommal a Magasztos a Dzsétavana ligetben tartózkodott. Illendő üdvözlő szavak után Vaccshagotta remete így szólította meg a Magasztost, vagyis Gótama királyfit.

- Azt az elméletet vallja-e, Gótama úr, hogy a világ örökkévaló, ez az igazság, és minden más nézet téves?

- Nem vallom azt az elméletet, Vaccsha, hogy a világ örökkévaló és minden más nézet téves.

- A világ tehát nem örökkévaló?

- Nem vallom, hogy a világ nem örökkévaló.

- Akkor hát milyen nézetet vall, Gótama úr, a világ keletkezéséről és pusztulásáról?

- Vaccsha! Minden elmélet, mely szerint a világ örökkévaló vagy nem örökkévaló, pusztán tévhitek sűrűsége, bozótja, tévhitek zürzavara, béklyója, mely szenvedéssel, bajjal, kinnal, gyötrellemmel jár. Nem vezet megnyugváshoz, felismeréshez, megvilágosodáshoz, nirvánához. Ezt a veszélyt látom benne, és ezért távol tartom magam mindezekről az elméletektől." - Így szólt a Magasztos Buddha Vaccsha remetéhez, így tartják hát a buddhisták! - fejezte be példázatát Vang-nak az apát.

- Vang úr! Ha nem akarsz örökös félelemben élni, idézd gyakran eszedbe a Tanítást! Se nem örökkévaló, se nem véges a világ. Fogd föl hát! A világvége ostobaság. Nem ily nagy léptekkel jár a halál! - figyelmeztette végül Vang nagyurat Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

21.

Lin-csi apát kolostorában egy nap így fordult idősebb társához Jen-csao szerzetes.

- Mondd, öreg Hszi-jüan! Hogy lehet, hogy hiába keresem az elmém, sehol nem lelem?

- Hol keresed, Jen-csao?
- Hát bennem. Itt kell lennie valahol a testemben.
- És miért kell az neked ilyen sürgősen?
- Buddha, a Nagy Tanító egyszer azt mondta Vaccshagotta remetének, hogy a Tanítást nem hinni, hanem érteni kell. Szeretném érteni a Tanítást. Te érted?
- Persze, hogy értem! - vágta rá az öreg Hszi-jüan. - Én már megtaláltam az elmém, tudom, hogy hol lakozik bennem.
- Ne mondd! És hol? - kérdezte kíváncsian Jen-csao.
- Nekem éppenséggel a talpamban van. Látod?
És valóban, mintha az öreg talpa alól Jen-csao valami nagy fényességet látott volna sugározni. "Ez tehát az elme!" Állapította meg, de ő hiába kereste testén a világító felületet. Bekopogott hát Lin-csihez, igazítsa el őt a Mester.
- Nagy Tanító! Kérlek, segíts megérteni az elmém, hogy értem a Tanítást! Nem találom, hiába keresem!
- Felejtsd el a szavakat, Jen-csao! Felejts el olvasni, írni, beszélni! S az elméd megleled - tanácsolta neki Lin-csi, de Jen-csao hitetlenkedett.
- Mester! Gúnyt űzöl belőlem, pedig én a Tanításért jöttem. A segítségedet kérem.
- Szűnj meg a szavak körül forgolódni, szerzetes! Az *elme* egyetlen szó csupán. Te kipányvázta magad e szóhoz, akár egy szamarat a gazda, s most körülötte forogsz. Elméd minden erejével elmédet keresed. Felejtsd el a szavakat! Mielőtt teljesen elmenne az eszed - mondta ismét Lin-csi, s őszintén sajnálta a szavak hálójába gabalyodott szerzetest.

- A szavak sosem a dolgok.
Ne figyelj a sok beszédre!
A szavak közt csak bolyongsz,
Ki csak beszél, eltéved.

- figyelmeztetett még a Mester, s elbocsátotta magától Jen-csao szerzetest. A jóra való Jen-csao lassan ballagott visszafelé a cellájába. Fejében mint mérges darazsak dongtak a szavak. De mióta a Mester leleplezte őket, már nem voltak olyan hatalmasak.

22.

Kolostorában egy reggel a Liang-dinasztiabeli Vu császár és Bóddhidharma beszélgetését idézte szerzeteseinek Lin-csi apát.

- Több száz évvel ezelőtt Vu császár egy szép hosszú estén eltűnődött a világ tágasságán. "Mekkora lehet a világ?" Tette fel magának a kérdést, de nem talált rá megnyugtató feleletet. Az ég szédítő magasától, a föld mélységes mélyétől, melyet elképzelt magának, szinte megrettent. Hát még amikor az idő és a szellem tágas termeibe tévedt. Ekkor magához hívatta a legszentebb pátriárkát, Bóddhidharmát, s megkérte.
- Mester! Mondd el nekem, mit tanít a Magasztos Buddha az emberi világ hatáiról! Meddig juthat el az ember a valóságos világban, és meddig s hová vezetheti a gondolat? Mit tudsz minderről, pátriárka?
- Semmit - felelte erre Bóddhidharma nagy együttérzéssel. - Semmit - mondta újra, s nagyot sóhajtott. A császár elámult a válaszon, de nem kételkedett a szent őszinteségében.
- Vannak egyáltalán határok? Mit gondolsz, Mester? - kérdezte félénken. Nagyon kicsinynek érezte magát akkor, bár hatalmas császár volt.
- Nem gondolok semmit, császár - szólt megint a pátriárka, majd hozzátette. - *Egyetlen* hajszál felszippanthatja az óceánt, *egyetlen* mustármag elnyelheti a Szuméru-hegyet. Mit gondoljak hát a világ hatáiról?
- Mi töltheti be a világot, pátriárka? A szellem betöltheti? - kérdezett tovább a császár.
- Ha az összes tanításon és a magyarázatokon átrágjuk magunkat, annyit érünk vele, mintha egyetlen hajszállal roppant teret akarnánk kitölteni. Ha minden hagyományt és a föld minden titkát kitanuljuk, annyi

az, mintha egyetlen cseppet pottyantanánk az óceán vizébe. Mit gondoljak hát a szellem határaitól?

- Ha mindez valóban így van, mi a teendő, Mester? *Hogy ne féljünk...*

- Semmi - hangzott ismét a kurta válasz. - Ha mindezt fölfogtuk, már békén megülhetünk otthon. Ennyit tehetünk magunkért, császár - szólt végül Bóddhidharma, aztán hagyta, hadd töprengjen a császár tovább. - fejezte be példázatát a világ határaitól Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

23.

Kolostorában egy reggel a következő kérdést tette fel tanítványainak Lin-csi apát.

- Hívek! Tudjátok-e, hogy hol lakozik bennünk a lélek?

Az egyik szerzetes így felelt.

- A lélek légnemű, és átjárja testünk minden részét.

- A lélek a nedveket hajtja a test csatornáiban - szólt a másik.

- A lélek a látás szerve, és a szemünkben lakik - mondta egy harmadik.

Lin-csi ezután hosszan hallgatott, majd feltette a következő kérdést.

- Hívek! Vajon saját tulajdonunk-e a bennünk lakozó lélek?

Hosszú csend uralta a kolostor csarnokát.

- Vajon saját tulajdonunk-e a test, mely otthont ad a léleknek? - kérdezett Lin-csi tovább. A szerzetesek ismét hallgattak, majd így folytatta az apát.

- Hívek! Ha nem akartok hosszan és hiábavalóan szenvedni a földi életben, gondoljatok rá, hogy a *testben* nincs már sokáig maradástok. A test kölcsönkapott ruha, vissza kell adnotok. Ha nem akartok hosszan és hiábavalóan szenvedni a földi életben, gondoljatok arra, hogy a *lélek* sem örök. Elemeiből új személyiség épül majd egy új testben. Ezt csak azért mondom, nehogy túlbecsüljétek magatokat. Nemsokára nem marad belőletek semmi!

A szerzetesek eddig sem becsülték túl magukat, most azonban alig mertek lélegzetet venni. Egyikük félénken mégis megszólalt.

- Mondd, Mester! Semmik vagyunk hát? Testünk-lelkünk színes homokkép, melyet majd szélbe szór az idő?

- Semmik vagyunk. Ám ez csak addig fájdalmas érzés, míg e semmit fel nem fogjuk. Amikor mindezt megértjük, máris karnyújtásnyira vagyunk az örökléttől, s bizvást elérjük a nirvánát. Hasonlatossá válunk a Magasztos Buddhához, ki győzedelmesen távozott ebből a világból, s most fényesen trónol felette. Hívek! Most, hogy már feltártuk a lélek és a test valódi természetét, s megbeszéltük az örökkévalóság titkát, nem maradt más dolgotok: legyetek buddhává! Ha akartok... - szólt végül szerzeteseihez Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

24.

Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordult szerzeteseihez Lin-csi apát.

- Hívek! Tudjátok-e, hogy mi által vagytok képesek hallgatni engem?

- Fülünk s hallásunk által hallgatunk téged, Mester! - válaszolták a szerzetesek kórusban.

- Érdemes hívek! A Tanítást sem hirdetni, sem hallgatni nem képes anyagi jellegű testetek. Sem a lépetek, sem a gyomrotok, sem a májatok, sem az epehólyagotok, de még testetek nyílásai (szájatok, fületek) sem képesek a Tanítás hirdetésére vagy hallgatására. Ami minderre képes, nem más, mint a ti semmi testiséget nem viselő fényességes *lelketek*. Íme, a Tanítás hirdetésének és hallgatásának mestere: a lélek! - így szólt a szerzetesekhez az apát, majd kérdéseikre azt is előadta, mit ért lélek alatt.

- Hívek! A lélek az, amit látásnak hívunk a szemben, hallásnak a fülben, szaglásnak az orrban, szólásnak a szájban, fogásnak a kézben, futásnak a lábban. Alapjában véve csupán egyetlen finom sugár a lélek, mely széjjelosztódik e hat érintkezésben. A lélek dolgai alak nélkül valók, és mindenhová elhatolnak. Ezért minden, ami a világról tudni való, csakis a lélek segítségével ismerhető meg. Létezése határtalan és örökkévaló. A lélek tehát tökéletes! - szólt szépen és lelkesen Lin-csi mester a lélekről, s a szerzetesek, mint

mindig, áhítattal hallgatták. Ám rövid hallgatás után megkérdezte az egyik tanítvány:

- Mondd, Mester! Mit gondolsz? Ez a tökéletes lélek vajon miért van kitéve annyi kísértésnek? Miért nem tud ellenállni? Miért van születés, miért van halál, miért van lélekvándorlás?

- Ajaj! Ajaj! - vakarta a fejét Lin-csi apát. - Most alighanem megfogtál, barátom. A lélek - valószínűleg - mégsem olyan tökéletes - mondta kedvetlenül, majd kifelé ballagva a csarnokból még hozzátette. - Csak nagyon szeretnék, ha az lenne. Hogy sejtjük végre, miért van lélekvándorlás, miért van születés, és miért van halál.

25.

Kolostorának csarnokában egy reggel Lin-csi apát így szólította meg érdemes híveit. - Hívek! Bár elvetjük az írott hagyományt, így nem szokásunk régi könyveket idézgetni, ma kivételt teszek. A Magasztos Sákjamuni beszédét foglalom össze számotokra, a híres Tűzbeszédet. Mindezt okulásotokra teszem, hogy megismerjétek a buddhista tanítás alap gondolatát.

- Így szólt tehát híveihez a Magasztos, India földjén, Benáreszben: "Minden lángban áll, szerzetesek! Lángban áll a szem, lángban állnak a képek, lángban áll az orr, lángban állnak a szagok, lángban áll a nyelv, lángban állnak az ízek, lángban áll a test, a tárgyak, lángban áll az értelem, lángban áll a gondolat! Mi gyújtotta lángra őket? A szenvedély tüze, a balgaság tüze, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek. Ha egy okos tanítvány ezt belátja, elfordul a szemtől, a képektől, a fültől, a hangoktól, az orrtól, a szagoktól, a nyelvtől, az ízekről, a testtől, a tárgyaktól, elfordul az értelemről, a gondolattól. Ha mindezekről elfordul, a tanítvány eléri a vágytalanságot. A vágytalanság révén szabaddá lesz, ha szabaddá lett, elérte a tökéletességet. Cselekvését befejezte, nincs többé köze a gyötrelmekkel teli, lángokban álló világhoz. Ezt teszi a bölcs tanítvány, szerzetesek, mondom nektek." Így szólt hát híveihez a Magasztos Buddha India földjén, Benáreszben - fejezte be tanítását Lin-csi apát, majd megismételte szerzeteseinek.

- Hívek! A Magasztost okulásotokra idéztem, hogy beszédéből megismerjétek a buddhista tanítás alap gondolatát. Most, hogy már ismeritek, értsétek is a Tanítást! Tehát. Legyetek közönyösek, hogy lángot ne fogjatok! Ne nyüzsögjétek! Ne iparkodjatok! Erre figyeljétek, a többivel ne is foglalkozzatok. De azt is mondhatnám: ha az eszetek helyén van, azt csináltok, amit akartok! - foglalta össze végül híveinek a Tanítást Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

26.

Kolostorának csarnokában egy reggel így szólította meg érdemes híveit Lin-csi apát.

- Hívek! Figyeljétek, mert különös történetet mesélek! Indiában, Srávaszti városában lakott egyszer egy igen szép arcú ember, akit Jádzsnyának hívtak - kezdte a mesét az apát. - Ez az ember addig nézegette magát a tükreben, míg belevakult a gyönyörködésbe. Ezután már hiába meresztette szemét a tükörre, nem látta meg magát. Ijedtében pedig azt hitte, azért nem látja az arcát, mert eltűnt a feje. Azon nyomban keresésére indult, azt kiáltozva kétségbeesetten mindenfelé, hogy "elveszett a fejem, elveszett a fejem, segítsetek!" Az emberek ettől úgy elképedtek, hogy valóban úgy néztek rá, mint egy fejetlenre. És képzeljétek, szerzetesek, hogy Jádzsnya a rémületbe, hogy tényleg nincs feje, szörnyű kínok közt hamarosan belehalt - fejezte be a valóban különös történetet Lin-csi apát, majd tanítványaihoz fordult.

- Hívek! Mit gondoltok, hogyan történhetett meg ez a furcsaság?

- Jádzsnya ostoba fickó volt!

- Vak volt és hülye!

Állították a szerzetesek, mire Lin-csi is hozzászólt.

- Bizony, hívek, ez a fickó vak is volt meg hülye is. De az utóbbi sokkal inkább. Nem tudta, hogy a tükörképnek semmi köze a valósághoz. Nem tudta, hogy a saját fejünk, vagyis a valóság, saját szemünkkel nem látható.

- Mi sem látjuk a szemünkkel a valóságot, apát? Mi is vakok lennénk és ostobák? - kérdezte ijedten az egyik szerzetes hosszabb csend után.

- Vakok, bizony - felelte Lin-csi. - Míg nem kapcsoljátok látásotokat elmétekhez, vakok vagytok és ostobák. Mert tudjátok meg, érdemes hívek, hogy valójában nem is a szem lát, hanem az elme. Az elme ellenőrzi a szem és a lélek látását, a fül és a lélek hallását, az orr és a lélek szaglását és így tovább. Az elme magyarázza, mit rejt a kép, a hang, az illat, s ezernyi más jel, mit rejt a világ. Ám az elme, szerzetesek, oly önhitt hatalmasság, hogy nem érdekli, mi a saját képzete és mi a valóság. Lám, Jádzsnyát is hogy becsapta! De így járhattok ti is, ha nem tudjátok, mily hamis képet ad a látás s mily nagy veszedelem az ostobaság! - figyelmeztette végül szerzeteseit Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

27.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a szerzetesek az apáthoz. - Mondd, apát! Milyen módon lehető föl a jelenségek világában az igazság? Miről ismerünk rá? Lin-csi, mielőtt válaszolt volna, elgondolkozott. Vajon mit állít erről a Tanítás? Nem emlékezett rá. Ahol viszont nincs kinyilvánított útmutatás, ott szabad a vásár.

- Hívek! - fogott hát bele Lin-csi apát. - Én az igazságról általában azt gondolom, hogy nem létezik. De ez nem olyan nagy kár, mint sokan gondolják.

A szerzetesek zúgolódtak, de Lin-csi mondta tovább.

- Nincs igazság a jelenségek világában. Egyedül a törvény adhat eligazítást, de a törvény nem tudhatja, mi az igazság. Az igazságra lehetetlen rálelni, s úgy foglalni szavakba, hogy törvény nélkül is védeni tudja magát. Ahányszor próbálsz, annyiféle lesz az igazság. A törvény bár otromba, durva, egyértelmű és örökké való. Az igazság tűnékeny, változó. Elröppen, mint egy szépséges madár. Nincs sehol lakása.

- Elröppen, mint egy szépséges madár? - kérdezte ámulva az egyik szerzetes. - Hová?

- Ez a madár a mesékben lehető föl *odaát*. De ne csalogassátok, a jelenségek világában, ideát, úgysem használható semmire az igazság. Mert tudjátok meg, híveim, nem az igazságosság határozza meg a jelenségek viszonyát! - mondta még az apát, s befejezte tanítását. Már csaknem elérte a csarnok kijáratát, amikor utána szólott az egyik tanítvány.

- Mester! Mit tehetünk a jelenségek világában igazság híján?

- Tartózkodjatok az ítéletektől, de mindenekelőtt kerüljétek a vizályt! - vágta rá kurtán, csaknem dühösen Lin-csi, aztán még egy pillanatra megállt. - De próbálkozzatok más megoldással is! Mert nem biztos, hogy ez követhető tanács. Ennél egy kicsit bonyolultabb a világ - szólt végül az apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

28.

Lin-csi apát kolostorában, a Huo-to folyó partján, az egyik szerzetes némaságot fogadott. Aznap reggel, amikor ez Lin-csi fülébe jutott, ezzel a kérdéssel kezdte beszélgetését.

- Hívek! Tudjátok-e, hogy a Magasztos Sákjamuni Buddha találkozott egyszer egy kutyautánzóval?

A szerzetesek nem tudtak a Magasztos és a kutyautánzó találkozásáról.

- Akkor elmesélem nektek a történetet - szólt Lin-csi. - Indiában egyszer a Magasztos épp Koliya-földön tartózkodott, s kedvelt ligetében elmélkedett. A ligetben élt Szénija, a kutyautánzó szerzetes, aki odasomfordált hozzá, s illendő üdvözlések után kutyamód eléje heveredett.

- Uram, nehéz fogadalmat teljesítek, földre dobott ételmaradékkal táplálkozom. Fogadalmam régóta teljesítem. Árudd el, mi vár rám halálom után! Mivé változom? Miként születek újjá?

- Látom, Szénija, látom jól, hogy kutya módra viselkedsz, tökéletesen csinálsz. De ne kérdezd tőlem, mi lesz veled halálod után! - tért ki a válasz elől a Magasztos.

- Uram, árudd el sorsom! - makacskodott a kutyautánzó.

- Állj meg, Szénija, hagyd ezt, ne kérdezz! Mondtam már! - szólt rá szigorúan Sákjamuni, de a szerzetes csak

nem tágitott. Akkor Buddha így szólt hozzá.

- Nos, felvilágosítalak! Előfordul, hogy aki kutyafogadalmat teljesít tökéletesen, később kutyák közt születik újra. Viszont előfordul az is, hogy az illető így gondolkozik: "Fogadalmam erény, s erényességemért jutalmul következő életemben isten leszek." Nahát ennek a kutyautánzóknak azt jövendőlöm, hogy pokolra jut!

E szavak hallatán Szénija könnyekre fakadt, s a Magasztos közbenjárását kérte, nehogy valóban pokolra jusson. Buddha, bár könyörületes volt, szigorúan megbüntette ostoba fogadalmáért. Ezután azonban fölvette szerzetesrendjébe, s józan, bölcs tanítványt nevelt belőle. Élete vége felé pedig Szénija a buddhaság fokára jutott - fejezte be történetét a Magasztos és a kutyautánzó találkozásáról Lin-csi apát.

A szerzetesek jól értették a példázatát. Kolostorában a néma tanítvány később Lin-csi legékesszólóbb szerzetesévé vált. A mesterek nem szeretik a tévelygőket, főleg ha becsvágyók. De szívesen megbocsátanak nekik. Mint tette Buddha Kolijsa-földön, majd Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

29.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordult az apáthoz az egyik tanítvány. - Mester! Írva van, hogy "egyetlen hajszál fölszippanthatja az óceánt, s egyetlen szem mustármag elnyelheti a Szuméru-hegyet". Így van-e?

- Így van - felelte a Mester.

- Továbbá írva van - folytatta a tanítvány -, hogy "ha az összes tanításokon és magyarázatokon átrágjuk magunkat, annyit érünk el vele, mintha egyetlen hajszállal roppant teret akarnánk kitölteni". Így van-e?

- Így van - vágta rá ismét a Mester. A tanítvány folytatta.

- Valamint írva van, hogy "ha a világ minden titkát kitanulnánk, az annyit tenne, mint egyetlen csöppet pottyantani az óceán vizébe". Így van-e?

- Így van - felelte harmadszor is Lin-csi.

- Akkor hát mondd meg nekem, Mester - fogott a kérdésbe a szerzetes -, hogy mire való a Tanítás?

- Ajaj! Ajaj! - sóhajtozott Lin-csi. - Ennél a kérdésnél én is mindig elakadok. De még talán maga a Magasztos se tudja, mire való a Tanítás. Híveim! Mindazonáltal úgy gondolom, hogy a Tanítás és minden más emberi találmány - *vigasztalásra* való. Minden csupán vigasztalás, semmi más. Vigasztalásként azonban mégis csodás. A Tanítás éppúgy, mint a többi elgondolás, mit élénk tárnak a tudós mesterek, az ábrázoló művészek, a poéták. Tudjátok meg, szerzetesek, hogy azért van ez az óriás igyekezet, komoly iparkodás, mert az ember azt reméli tőle, hogy általa könnyebb lesz az élet és könnyebb lesz a halál. És azért, mert nincs más. Ez a legtöbb, amivel az ember segíthet magán. Alkot és prédikál - vagyis vigasztalódik, mert tudja, hogy bárhol jár, sarkában a halál - mondta szerzeteseinek Lin-csi apát, kolostorának csarnokában egy reggel, a Huo-to folyó partján.

30.

Kolostorában egy reggel a Liang-dinasztiabeli Vu császár és Bóddhidharma beszélgetését idézte Lin-csi apát. - Több száz évvel ezelőtt - kezdte példázatát Lin-csi - Vu császár egy nap magához hívatta a legszentebb pátriárkát, Bóddhidharmát.

- Mester! - szólt a császár. - Számos útmutatást kaptam már tőled. Tudom, mi a halál, tudom, hogyan várjam a halált, tudom, mi történik a lélekkel a halál után. Csak azt nem tudom, hogyan éljek a halálomig. Milyen az erényes élet, Mester? *Mi az erény?*

- Az erény, mint könnyű járás, császár. Mint könnyű séta csupán. Erről ismered meg leginkább - felelt a pátriárka, s mint akinek sietős a dolga, máris sarkon fordult.

- Mester! - állította meg Vu császár. - Fejtsd ki a tanítást! Mondd meg, mit kell tennem! Építsek-e több kolostort? Áldozzak-e többet templomokra, papjaimra? Vagy öltözzek szerzetesnek, és tegyek szigorú fogadalmat? Mondd, Bóddhidharma, mikor vagyok erényes?

- Költhetsz többet templomokra, papjaidra, de a bőkezűség még nem erény, császár. A bőkezűség is jutalmat vár, ellenszolgáltatást. A szigorú fogadalom pedig egyenesen ostobaság. Buddha szinte dühbe gurult, amikor meglátott valahol egy aszkétát. Nem ez az erény útja, császár. Az erény, mint könnyű járás, mondtam már. Mi köze lenne az önsanyargatáshoz?

- Legyek hát keménykezü uralkodó? Harcos hódító? Győzni erény, Bóddhidharma?

- Sem szegénynek, sem gazdagnak, sem jámbornak, sem hősnek lenni nem erény, császár - felelte a pátriárka. - Továbbá sem jónak, sem igaznak, sem szentnek, de még bölcsnek lenni sem erény. Egyáltalán, gondold meg, bármiben is jeleskedni, versenyre kelni a többivel méltó lenne hozzád? - tette fel a kérdést a pátriárka Vu császárnak, majd meg is válaszolt rá. - Nem, császár! Ez nem lenne méltó, nem lenne erényes viselkedés. *Erőlködés* lenne. Márpedig az erény, mint könnyű járás. Könnyű séta csupán. Ne feledd! - szolt, és magára hagyta a császárt. - fejezte be példázatát az erényről Lin-csi apát, kolos torában, a Huo-to folyó partján.

31.

Lin-csi apát kolostorába egy nap ifjú szerzetesjelölt érkezett. Üdvözlésképpen intett a kapusnak, aztán Lin-csi cellájáig meg sem állt.

- Apát! Azért jöttem kolostorodba, hogy a te kezedből kapjam meg Buddha tanítását - szolt, és várta Lin-csi válaszát. A mester azonban hosszan hallgatott, fürkészte az ifjú tekintetét, vonásait. Majd váratlanul egy hatalmas pofont kevert le neki. Miután a pofon elcsattant és az ifjú magához tért, kérdőre vonta.

- Mondd, apát! Biztos vagy benne, hogy rászolgáltam erre a pofonra?

- Ó, azt nem tudom még, fiam. Egyelőre fogadd üdvözlésképpen és rokonszenvem jeleként. De tekintheted akár ajándéknak is - válaszolt Lin-csi, majd ismét hosszan hallgatott. Az ifjú kínosan feszengett.

- Mester! Buddha tanításáért jöttem. Fogadj kolostorodba! - szólalt meg végre újból, ám épphogy elsóhajtotta kívánságát, ismét csattant egy pofon.

- Fiam! Ezt a pofont már fogadhatod törődésem, sőt szeretetem jeleként. Vagy tekintheted akár jutalomnak is, melyre igen gyorsan rászolgáltál - szolt ismét talányosan Lin-csi apát, aztán hirtelen rákiáltott az ifjúra. - Te kolostorba jöttél, nem piacra! Mit képzelsz?! Hogy a Tanítást úgy adom a kezedbe, mint egy répát? A Tanítás nem répa! Tudhatnád! - kiabálta az apát, csak úgy zengett a ház.

- Mit tegyek hát, Mester? - kérdezte az ifjú szinte rémulten.

- Mit tudom én! Egyelőre kapsz egy cellát, aztán sokáig ne is lássalak! Ez a két jó pofon most már a tiéd.

- Elleszel velük egy ideig, jó társaságban - válaszolt Lin-csi, majd rácsapta a cellaajtót, faképnél hagyta az ifjú tanítványt.

"Vajon kié a pofon?

S miért kapom?

Jobb, ha tudom,

Vagy jobb, ha nem tudom?"

- rémlett fel az ifjú emlékezetében a régi strófa, s eltöprengett rajta. Ettől a pillanattól fogva máris a tudás útján járt. Lin-csi után fordulva mély meghajlással köszönte meg a kitüntető pofonokat.

32.

Kolostorában egy reggel a Liang-dinasztiabeli Vu császár és Bóddhidharma beszélgetését idézte szerzeteseinek Lin-csi apát.

- Több száz évvel ezelőtt - kezdte példázatát Lin-csi - Vu császár magához hívatta az első buddhista pátriárkát, a szent Bóddhidharmát.

- Mondd, Mester! - fordult hozzá. - Szomorú dolog-e, hogy a lélek egy nap átköltözik ebből a világból a

másikba?

- A halálodra gondolsz, császár? Ó, ne félj tőle! Nagy nap lesz az, szép és vidám! - így felelt a pátriárka, de a császár nyomát se látta tekintetében a gúnyolódásnak. Mégis gyanakodva kérdezte.

- Szép és vidám? Kinek lesz az a nap szép és vidám?

- A léleknek, császár! A léleknek ugyanis jobb *odaát*. Nem szeret itt lenni, nem érdekli ez a világ. Neki e föld s minden, ami a földön van: tárgyak, emberek, csak mint szalmakutyák. Mire megöregszel, a lélek már nagyon fogja unni a világot, és te is fáradt, nyugós leszel, császár.

- Már most is fáradt vagyok és nyugós. Azért foglalkoztat a halál - panaszkodott Vu császár.

- Kár... kár ennyire sietned ezzel. Várhatnál még egy kicsit - sóhajtotta a pátriárka, mert őszintén sajnálta a császárt. - De ha már így alakult, legalább élj csendesebben ezután. Figyelj többet magadra! Nézz körül, hol telt az életed! - tette hozzá barátián, aztán többet nem beszéltek erről.

Vu császár megfogadta a Mester tanácsát. Csendesen itt maradt még, s szemlélődött. Jobban érezte magát, mint valaha. Pedig nemsokára eljött az idő, amikor valóban öreg lett már, és betegnek is érezte magát. Mégis békés volt, sőt derűs. Így élt még hosszan, várta a halált. De nem halt meg. Túlélte a pátriárkát. Egy szép tavaszi napon elsétált a szent sírjához, és ezt írta rá.

"A lélek költözik,
A szalmakutyák maradnak.
Vu császár üzeni
Lélek-Bóddhidharmának."

Ám Vu császár lelke sem maradt sokáig *ideát*. Hamarosan átköltözött a másik világba. Éppoly békességet talált *ott*, mint amilyenben utolsó éveit *itt* töltötte a császár. A lélek mégis sokkal boldogabb *odaát* - foglalta össze tanítását a lélek költözéséről Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

33.

Lin-csi apát egy nap meglátogatta a szomszédságában álló kolostort. Az ottani apát büszkén mutatta neki, mennyi bambuszfáklyát gyártanak a szerzetesei.

- Szorgalmas, dolgos szerzeteseim vannak, Lin-csi, láthatod! Sokat dolgozunk, de sokat is keresünk. Annyi bambuszfáklyát adunk el a városban, hogy kolostorunk vagyona vetekszik Vang nagyúréval.

- Na és miért szorgoskodtok ilyen nagyon, apát uram? - kérdezte tőle Lin-csi.

- Munkánk hasznából munkásokat veszünk a faluból, és velük még több bambuszfáklyát gyártunk. Majd azt is eladjuk a városban.

- És a hasznából újabb fáklyákat gyártotok és újabb hasznot termeltek? - kérdezett újból Lin-csi.

- Igen. A hasznából újabb hasznot termelünk, abból megint újabbat, és így tovább - válaszolta az apát, majd szétrepszott a büszkeség.

- Mondd, minek nektek ehhez a kolostor? - firtatta Lin-csi. - Nyugodtan kint maradhattok volna a városban, ott is mindenki ilyesmivel van elfoglalva.

- Elárulom neked, Lin-csi. Már csak néhány év, s a miénk lesz az ország leggazdagabb kolostora. Ezután megint néhány év, és úgy élünk majd itt, mint palotájában a császár. És amikor gazdagok leszünk, már nem gyötörjük magunkat fárasztó munkával, csak magunkra figyelünk. Teát iszunk naphosszat, s a Tanításról beszélgetünk. Elmélkedünk, és hallgatjuk a kert madarainak énekét. Boldog idők várnak ránk, barátom! Nekem elhiheted. Ezért gürcölünk.

- Mondd, apát! Mit csináltatok ti, mielőtt nekiláttatok pénzt keresni?

- Mielőtt nekiláttunk pénzt keresni - kezdte az apát -, bizony nagyon csendesen éltünk. Igaz, nem gyötörtük magunkat fárasztó munkával, csak magunkra figyeltünk. Teát ittunk naphosszat, s a Tanításról beszélgettünk. Elmélkedtünk, és hallgattuk a kert madarainak énekét. De akkor szegények voltunk, Lin-csi, nagyon szegények - sóhajtott az apát, s várta, hogy Lin-csi sajnálja őket. De Lin-csi csak ennyit mondott.

- Feltaláltad a macskát, jó apát, amelyik se kint, se bent nem fog egeret! - s bár valóban őszintén szánta a

csapdába esett apátot, dühösen elviharzott. Soha többé nem látogatta meg azt a kolostort.

34.

Lin-csi kolostorában egy reggel így szólt az apáthoz ifjú tanítványa, Jen-csao szerzetes.

- Mester! Éppen kerek egy évet töltöttem kolostorodban. Részt vettem a foglalkozásokon, szorgalmasan dolgoztam, számos alkalommal vonultam vissza meditációra. Lelkem nyugalalmát mégsem lelem. Most tehát elmegyek!

- Járj szerencsével, Jen-csao! - válaszolta hűvösen Lin-csi, s otthagya a szerzetest. Jen-csao megsértődött.

- Várj, Mester! Meg se kérded, hová megyek?

- Mindegy neked, hogy merre mész, Jen-csao! Lelked békéjét úgysem leled.

- Azt mondtad egy éve, hogy itt nálad meglelem. Egész éven át nem kíméltem magam, minden percem ezért áldoztam. Ennyi erőfeszítés nem lehet hiábavaló! Rossz mesterem voltál, Lin-csi! - panaszkolta az ifjú, majd végtelen szomorúsággal hozzátette. - Lelkem békéje távolabb van tőlem, mint valaha. Félek, ezután már valóban sehol nem lelem.

- Egyszer, még ifjú szerzetesként, lent délen, a hegyek közt többször is találkoztam egy öreg paraszttal - fogott példázatába a Mester, hogy megvigasztalja a tanítványát. - Ez az öreg paraszt mindig ugyanazon az úton járt meglátogatni a gyerekeit - a hegy túlsó oldalán. És akárhányszor találkoztam vele, mindig egy marék földet vitt a zsebkendőjében. Egyszer aztán megkérdeztem tőle, hová viszi azt a földet.

- A családunk egyik fele a hegy túlsó oldalán él, a másik fele meg ideát. Nehéz átmásznunk a meredélyen, amikor meglátogatjuk egymást. Ezért odébb hordjuk innen ezt a hegyet.

- Azt mondtam neki. - Öreg, ez a hegy nagyon nagy. Nem tudjátok elhordani. Hogy képzelitek?

- Minden úton mindegyikünk elvisz a hegyből egy marékkal. Az itteniek is meg az ottaniak is - és majd az unokáink unokái is. A hegy egyre kisebb lesz, mi pedig idővel egyre többen leszünk, és egyre közelebb kerülünk egymáshoz - felelte az öreg.

- Jen-csao - emelte tekintetét az ifjúra a Mester. - Te is így kerülhetsz közelebb lelked békéjéhez. Csakis így. Ne legyen a munkádban erőfeszítés. Ne siess! Ne kapkodj! S meglásd, elhordjuk a hegyet, észre sem veszed - szólt tanítványához Lin-csi apát egy reggel, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

35.

Kolostorában egy reggel így szólt szerzeteseihez Lin-csi apát.

- Hívek! Elmondom ma nektek, mi történt egykor az együgyű Vasztuka szerzetessel. Ez a Vasztuka a híres Kalantaka-kolostor novíciusa volt az indiai Magadhában - kezdte elbeszélését az apát. - Képzeljétek, olyan jóra való, jámbor és kedves fickó volt, hogy idősebb társai mindenkivel jobban szerették. Pártfogásukba vették, segítették. Vasztuka készséges volt, szorgalmas, dolgozó. Csak egyet nem lehetett elmondani róla, azt, hogy okos lett volna. Balgaságáról azonban ő maga mit sem tudott. Boldog volt és elégedett, esze ágában sem volt a tudomány, a filozófia. Vasztuka csakis azért állt be szerzetesnek, hogy a kolostorban Buddha tanítása szerint éljen.

Az öreg szerzetesek azonban, akik járatosak voltak a buddhista dogmatikában, jól tudták, hogy vallásuk szerint a legfőbb bűn épp a balgaság. A balgaság, vagyis a nemtudás, nem tudása annak, milyen is a helyes világlátás, s milyenek az ebből származó bölcs következtetések. S mivel Vasztukát igen kedvelték, fejükbe vették, hogy tudós papot nevelnek belőle. Reggelente külön foglalkozást tartottak számára, hogy elsajátítsa a meditációs gyakorlatokat, esténként pedig a jó társak együtt olvasták vele a szent könyveket. Vasztuka, bár szenvedett nagyon, szépen fejlődött. Legalábbis idővel ügyesen fel tudta mondani a szútrák tartalmát, s érteni látszott a Tanítás bonyolultabb részleteit is.

Amikor a könyörgés ünnepének napján pappá avatták volna - cellájában hült helyét találták. "Bizonyára elröppent valahová. Valószínűleg a szűk cellaablakon át." Állapították meg a társak, s nagyon sajnálták a jó Vasztukát. Várták, hogy visszatér talán, de soha többé nem látták - fejezte be történetét ezzel a váratlan

fordulattal Lin-csi apát.

A szerzetesek meghökkenten álltak, szólni se tudtak az eset hallatán. Ekkor Lin-csi ismét feléjük fordult, s a régi versből idézett egy strófát.

- A bölcs a földön jár, a balga az égben jár.
Sem varázslat, sem akarat nem hívhatja el-az égi madarat.

- szavalt a szerzeteseinek az apát, hogy jól értsék Vasztuka példáját, s tiszteljék az égi madarak szabadságát.

36.

Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordult szerzeteseihez Lin-csi apát.

- Hívek! Tudjátok-e, hogy mi az egyetlen tökéletes dolog a világon?
- A világon az egyetlen tökéletes dolog Buddha tanítása - szólt hosszú csend után a legbátrabb tanítvány.
- Szerintem - kezdte a másik - tökéletesebb az elme, melytől a Tanítás származik.
- És tökéletes minden elme, mely a Tanítást felfogja - szólalt meg a harmadik, s magyarázatul hozzátette. - Merthogy a Tanítás által minden elme tökéletessé, vagyis buddha-elmévé válhat.
- Úgy van! Úgy van! - helyeseltek kórusban a szerzetesek, hogy jelezzék, ők is buddha-jelöltek.
- Az emberi elme tehát maga a tökély - foglalta össze Lin-csi mester, aztán egy újabb kérdéssel folytatta a beszélgetést. - Na és tudjátok-e, szerzetesek, hogy ez a tökéletes emberi elme mire való?
- Az elme *teremtő* - vágta rá a választ a legtudósabb szerzetes. - Az elme teremti a gépet, mely a föld mélyéből kiemeli a vizet, mely megforgatja a szántóföldet. Az elme teremt tudós gondolatokat, melyek világosságot gyújtanak a világban, s teremti a művészetet, mely szebb, mint a valóság.
- Jól mondtad, szerzetes! - dicsérte meg az eminens azonnal Lin-csi, s tovább kérdezett. - És azt vajon tudjátok-e, hívek, hogy mindezt miért teszi az elme?

A csarnokban ismét nagy csend honolt, majd megszólalt egy öreg szerzetes.

- Az elme azért teremt gépet, mert gépek nélkül már nem boldogul. Azért gyújt fényt a világban, hogy ő maga ne tévelyegjen vakon, és azért teremt művészetet, hogy gyönyörködjék teremtő képességében, vagyis önmagában - szólt az öreg, mire Lin-csi így fejezte be a beszélgetést.
- Az elme tehát egyáltalán nem tökéletes, hiszen leginkább önmaga megsegítésén fáradozik. Az elme ezenkívül önző és akarnok. Tudása öncélú és haszontalan. Érdemes hívek! Az egyetlen tökéletes dolog tehát a világon: a *nemtudásotok*. Bármit tesztek, tehetnétek jobban is. Bármit tudtok, tudhatnátok jobban is. Amit viszont nem tudtok, azt hibátlanul nem tudjátok. Vagyis tökéletes a nemtudásotok! De azért el ne bízzátok magatokat, tanítványok! A *nemtudásban* különbet, mint ti vagytok, akárhol talállok! - figyelmeztette végül szerzeteseit Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

37.

Lin-csi apát kolostorába egy nap ifjú szerzetesjelölt érkezett.

- Hogy hívnak? - kérdezte tőle az apát.
- A nevem Taj-lung - felelte az ifjú. - Buddha és a pátriárkák tanításáért jöttem. Egy kissé ismerem már a Magasztos és a mesterek tanítását, de tanácsokat még szívesen fogadok - tette hozzá határozottan. Lin-csi szeme elkerekedett, nem látott még ilyen szemtelen jelöltet. Elhatározta, hogy kifaggatja.
- Mondd, szoktál azon fáradozni, hogy rátalálj a helyes útra? - kérdezte.
- Szoktam.
- Na és milyen gyakorlatokat végzel olyankor?
- Amikor éhes vagyok, eszem, amikor álmos vagyok, alszom - vágta rá az ifjú.
- Ne beszélj! Ez a te buddhizmusod?
- Ez az én buddhizmusom.

- Na és mindenki buddhista, aki ezt teszi?
- Nem mindenki.
- Miért nem?
- Mert amikor ők esznek, nem esznek, hanem különféle más dolgokra gondolnak, és amikor alszanak, nem alszanak, hanem különféle dolgokról álmodnak. Ezért nem olyanok, mint én. Én tudom, hogyan kell enni, hogyan kell aludni.
- Taj-lung! Ha te ezt valóban tudod, akkor neked nincs szükséged semmiféle tanácsra! - csapott az ifjú vállára jókedvűen Lin-csi, aztán mégis tanácsokat kezdett osztogatni. - Nincs szükséged tökéletlen tanítók tökéletlen tanítására! Nincs szükséged se a Tanítás Nagy Kocsijára, se a Tanítás Kis Kocsijára, se a négyes alaptételre, se a tizenkettes szabályra, se a tíz belátásra, se a száz tagadásra, se a többi marhaságra. Hagyd a fenébe az egészet! Te normális vagy! Kerüld el messzire a kolostorokat és a filozófusokat! Ha éhes vagy, egyél, ha álmos vagy, fekjüdj le! És ne hallgass soha senkire! - záporoztak Lin-csi apát tanácsai, alig tudta végre abbahagyni. - Indulj, Taj-lung! Csak így tovább! Nincs már messze a buddhaság! - búcsúzott tőle az apát, amikor eszébe jutott még egy tanács. - Mindig gondolj rá, hogy így élni nagy bátorság! Mert csak kevesek tudják, hogy ez a legbölcsebb tanítás. Éhes vagy - hát egyél! Álom jó rád - fekjüdj le! Balgák néznek, nevetnek, Csak a bölcsék érthetnek - szólt még Lin-csi apát Taj-lung után, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

38.

Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordult szerzeteseihez Lin-csi apát.

- Hívek! Tudjátok-e, hogy mi az *elme*? A szerzetesek nem tudták.
- Az elme a gondolkodás szerve - szólalt meg végre az egyik.
- Az elme az ég alatti teremtő - állította egy másik.
- Az elme látásunk és hallásunk, mozgásunk és maradásunk, tudásunk és nemtudásunk. Az elme minden - jelentette ki határozottan a harmadik.
- Na és tudjátok-e, tudós szerzetesek, hogy hol lakozik az elme? - kérdezett újból az apát.
- Az elme a szívünkben lakozik!
- Az elme egész testünkben jelen való!
- Az elme mindenütt jelen van, átlépheti a test határait! - válaszolták a szerzetesek, mire megint Lin-csi következett.
- Úgy vélitek tehát, hogy az emberi világban az elme a legfőbb létező. Mindent felfog, és mindenre van válasza, teremtő- és varázserő, mely a távolba is hat. Az elme szinte bármit megtehet. Nézzük hát, mit tesz értünk?

A csarnokban ismét nagy csend honolt, végül a kérdésre Lin-csi maga válaszolt.

- Érdemes híveim! - kezdte az apát. - Azt hiszem, belátható, hogy az elme, mely "mozgásunk és maradásunk, tudásunk és nemtudásunk", az emberen kívül álló varázsló. Túlnőtt az emberen "az ég alatti teremtő". Ezért aztán nem is érdeklődik irántunk. Elfordul tőlünk, bármikor legyen is rá szükségünk. De nem is volt jó társunk soha. Nem fedte fel számunkra a titkokat, sőt tévutakra vezetett bennünket. A legtudósabb elme sem volt képes szenvedéssel teli sorsunkon enyhíteni. Az ember az elme játékszere csupán. Híveim! Óvatosan az elmével! Óvatosan a tudással! - figyelmeztette végül szerzeteseit Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

39.

Lin-csi apát kolostori cellájának ajtaján egy reggel bezörgetett az egyik tanítvány.

- Mester! - szólt mogorván. - Csaknem egy éve kolostorodban vagyok már, de nem kaptam tőled semmiféle tanítást! Buddha és a pátriárkák tanításáért jöttem, nem várok tovább. Most elmegyek! Olyan mestert keresek, akitől útmutatást kapok.

- Micsoda?! Mit beszélsz?! - horkant föl a Mester. - Azt mondd, hogy semmiféle tanításban nem részesítettelek? Hiszen amióta betetted ide a lábad, egyfolytában tanítalak. Kézenfogva vezetlek a tudás útján, minden figyelmemet rád fordítom. Épp terád, szemtelen tanítvány! - szólt dühösen az apát, s botjával nagyot ütött elmélkedőzsámolyára. Az ifjú szerzetes meghökkent a Mester kirohanásán, és csak állt némán. Amikor összeszedte magát, félénken megkérdezte.

- Mondd, apát! Elárulnád, miféle tanításról beszélsz?

- Hát először is - kezdte Lin-csi. - Reggel, amikor meglátsz és köszöntesz engem, nem fogadom-e kedvesen üdvözlésed, nem viszonzom-e hasonlóképpen? Amikor idehozod a reggelimet, nem fogadom-e tőled köszönettel? Amikor kitakarítasz a cellámban, nem jutalmazlak-e dicsérő szavakkal? Erre válaszolj, novícius! Amikor a konyhán dolgozol, amikor a csarnokban, a kertben, az erdőn, a földeken, nem látogatlak-e meg elég gyakran, és nem adok-e neked elég munkát? Hisz alig győződ már! Kiteszem érted a lelkem! Nos, belátod? Erre felelj, hálátlan tanítvány!

Az ifjú ismét hallgatott, meg se tudott szólalni. Lehorgasztott fejjel állt a Mester előtt, és igyekezett érteni a dolgot. Amikor Lin-csi látta, hogy hiába erőlködik, csendesesen így szólt hozzá.

- Barátom! Hol keresnéd inkább a Tanítást? Miben? A szavak erdejében? A könyvek betűiben? Nem tanácsolom! Maga az egyszerű, köznapi élet az út. Maga az egyszerű, köznapi élet a Tanítás. Errefelé lesz a buddhaság. Hidd el nekem! - szólt tanítványához szelíden Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

40.

Kolostorában egy reggel így fordult szerzeteseihez Lin-csi apát.

- Hívek! Ma elmesélem nektek, mit mondott régi mesterünknek a bölcs paraszt. Amikor a mester, még vándorfilozófusként, lent járt délen, találkozott egyszer egy paraszttal. A paraszt kutat ásott a földjére, és ennek a kútnak a vizével öntözte rizsét. Egyszerű csőbörben kézzel húzta fel a vizet a mélyből. Amikor a mester odaért és meglátta, mit csinál, elámult, majd megkérdezte tőle.

- Te paraszt! Miért nem használsz gémet? Mire a nap lemegy, háromszor akkora területet öntözhetnél meg. Miért nem állítasz a kúthoz gémet? Sok fölösleges munkát takarítanál meg! - A paraszt így felelt a mesternek.

- Tudom, hogy a gémmel munkát takarítanék meg. De hát éppen ezért nem használom! Mert mit kezdenék a megtakarított munkával? Újabb földdarabot művelnék meg, ahol újabb kutat ásnék, s ha oda is gémet állítanék, azzal megint csak munkát spórolnék. Azzal a munkával megint újabb darab földet művelnék, s a sok megművelt földön aztán annyi rizst termelnék, amennyit már eladni se tudnék. Akkor több bivalyt és kocsit vennék, s messzi városokba járnék velük piacokra. A piacokon a rizsemmel hosszú napokat töltenék, alkudnék, veszekednék, de aztán megint csak egy kicsikét gyarapodnék. Akkor megint újabb darab földet vennék, megművelném, kutat ásnék, gémet állítanék, s végül a gémmel köszönhetően többet dolgoznék, mint valaha. A megtakarított munka csakis munkát termelne nekem, egyre keservesebb lenne az életem. Ezt tenné velem a gém. Ezért nem állítok a kutamhoz gémet - mondta régi mesterünknek a paraszt, ő pedig lejegyezte szavait, s az írás fennmaradt - fejezte be Lin-csi a történetet, majd hozzátette.

- Hívek! Bár kolostorunkban elvetjük az írott hagyományt, jegyezzétek föl ezt a tanítást, s idézzétek, ahol csak lehet. Nehogy egyszer ellepjék a földet azok az otromba, fullánkos gémek! - mondta egykor Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

41.

Kolostori cellájának ajtaján egy reggel kopogtatást hallott Lin-csi apát.

- Ki vagy?! - förmedt rá az ajtóra az apát. Korán volt még, nem aludta ki magát.

- Bocsáss meg a zavarásért, Mester! Cun-csiang vagyok - hallatszott a válasz az ajtó mögül.

- Mit akarsz?!

- Eressz be, nagy bajban vagyok!

Lin-csi beengedte tanítványát, de nem szólt hozzá. Cun-csiang így is rákezdett néhány köhintés után.

- Mester! Most, hogy már egy éve kolostorodban vagyok, s te Buddha és a pátriárkák tanítására oktatsz, kezdek megvilágosodni.

- Ez lenne az a nagy baj, Cun-csiang?! - kiáltott rá az apát, s a szerzetes a falig hátrált.

- Ez, Mester! - szólalt meg kis idő múltán. - Mert amióta tanítasz, a folyók nem folyók, a hegyek nem hegyek. Mielőtt idejöttem, minden az volt, ami valójában. Buddha Buddha volt, a Tanítás Tanítás, én én voltam, a folyók folyók, a hegyek hegyek.

- Ajaj! Ajaj! Ez tényleg nagy baj, Cun-csiang!

- Mondd, apát! Mit tegyek? - kérdezte a rémült tanítvány.

- Tudod mit, Cun-csiang? Világosodj meg egészen! Vagy felejts el mindent, amit tanultál! - vágta rá az apát.

- Nem tudom elfelejteni. Nem tudok megvilágosodni. Felfordult a világ! Minden a feje tetején áll!

- Nyugalom, Cun-csiang! Megvilágosodsz, és talpra áll a világ. Tudod, mit kell tenned?

- Nem.

- Nem lesz nehéz, jól figyelj! Ha éhes vagy, egyél, ha szomjas vagy, igyál, ha álmos vagy, fekj le! A folyótól pedig ne akarj mást, csak hogy folyó legyen, a hegytől pedig, hogy hegy - szólt Lin-csi apát, s nem várta meg a tanítvány válaszát. Megfordult ágyában, s abban a pillanatban elfelejtette Cun-csiangot és panaszát. A szerzetes nézte, milyen mélyen alszik az apát. Aztán visszament a cellájába, s úgy aludt el, hogy nem is gondolt rá, ki az a Buddha, kik a pátriárkák, és mit tett vele a Tanítás. Mikor felébredt és kinézett a kolostor ablakán, megint mindent rendben talált a Huo-to folyó partján. Talpra állt a világ.

42.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Hogyha mi, csan-buddhista hívek valóban elvetjük az írott hagyományt és nem olvassuk el a régi mesterek könyveit, hogyan válhatunk bölcsökké?

- Tudjátok-e, érdemes hívek, hogyan váltak bölcsökké a régi mesterek, mielőtt megírták volna bölcs könyveiket? - kérdezett vissza Lin-csi, de mivel a szerzetesek hallgattak, hát válaszolt magának az apát. - Kettőt gondolhatunk a régi mesterek felől, szerzetesek. Mindkettőt joggal. Az egyik, hogy talán nem is váltak bölcsökké soha. Mert akkor minek is írtak volna könyveket? Tudjuk, ugye, hogy bölcs ember nem tesz ilyeneket. A másik pedig, hogyha mégis bölcsökké váltak, hát biztos, hogy nem könyvekből lettek azzá. Mert ha ez megtörténhetne, csak el kellene olvasatni a megfelelő könyveket mindenkivel, és egy csapásra bölcs lehetne az egész világ. Mindenki megvilágosodna, mintha varázsitalt ivott volna. Márpedig tudjátok meg, szerzetesek, hogy ilyen varázsital nincs, és nincsenek ilyen könyvek se. Ne is keressétek őket! Nem léteztek soha!

- Hát hol lelhető föl a bölcsesség, apát? - kérdezték gyanakodva a szerzetesek.

- Érdemes híveim! - fordult ismét tanítványaihoz a mester, s nagy együttérzéssel így szólt. - A bölcsesség nem műveltség és nem is tudás, mely a könyvekből oly könnyen megszerezhető. Nem is okosság, ahogy egyesek képzelik, és főképpen, nem fortély, ahogy a legbutábbak gondolják. A bölcsesség, szerzetesek, nem más, mint helyes látás. Mely abban segít minket, nehogy másnak lássék a világ. A bölcsesség képesség, mely nem tanulható - jelentette ki határozottan az apát, majd végigtekintve csalódott hívein, hozzátette. - Azért ne keseredjete el, szerzetesek! Ha jól odafigyeltek, hogyan legelésznek a jámbor birkák a hegyoldalban, vagy meglesítek, hogyan hevernek a lusta, álmos bivalyok a langyos sárban, egyszer bizony még ti is bölcsök lehettek - fejezte be reggeli beszélgetését a bölcsességről Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

43.

Lin-csi apát egy alkalommal nyíltan megvallotta, hogy kedveli a költészetet. - Hívek! - szólt kolostorában egy reggel szerzeteseihez Lin-csi.

- Élt egyszer egy jámbor indiai költő, akit igencsak kedvelek.

- Mi nem ismerünk egyetlen költőt sem, Mester! - vágta közbe azonnal a szerzetesek, s őszintén felháborodtak Lin-csi vallomásán. - Mester! Mindeddig azt tanítottad, hogy utasítsuk el az írott hagyományt, ne olvassunk irodalmat. Az írás, éppúgy, mint az örökös szócséplés, elfordítja figyelmünket a bennünk rejlő buddha-természettől. Meditálásra és cselekvésre biztattál, és most azt mondd nekünk, hogy verseket olvasol.

- Érdeemes híveim! Azt mondtam csak nektek, hogy élt egyszer egy jámbor indiai költő, akit nagyon kedvelek. Ez a költő - Jaduka a neve - olyan költő volt azonban, aki soha nem írt egyetlen sort sem. Azért nem írt verseket, mert nem volt írástudó - felelt Lin-csi apát híveinek, mire a szerzetesek döbbenet hallgattak. Majd így folytatta. - Ez a költő kolduló vándorszerzetes volt, az indiai Magadha államban élt, s csakis az esős évszakban húzta meg magát valamelyik kolostorban. Bárhol is járt, szerzetestársai mindenütt feljegyezték, hogy Jaduka boldogan és derűsen mesélt nekik hosszú vándorlásairól. Szerették hallgatni a történeteit az emberekről, szerették, amikor a távoli nagy hegyek csendjéről, az erdők, a folyók, a tengerek zúgásáról mesélt.

- Jaduka - mondták ilyenkor -, te költő vagy, írd le a meséidet. Minden, amit hallunk tőled, olyan szép, hogy szívesen olvasnánk távollétedben is. A költészeted vigasztal, enyhíti szenvedésünket.

Ezt mondták neki a szerzetesek, de Jadukának esze ágában se volt betűvetést tanulni, hogy leírja a lombok és a vizek meséit.

- Minek írnám le őket? - szabadkozott ilyenkor. - Ott vannak a hegyek közt, ott vannak a vizek partjain, hallgassátok őket. - És a feljegyzések szerint - magyarázatul - egyszer még ezt is hozzátette:

Mindenütt hallatszik a tenger, mindenütt szólanak a lombok.

Mindenütt serényebb az ember, mindenütt harsognak a dolgok.

- Hát ezért nem írt Jaduka soha egyetlen sort sem. Mégis nagy költő ő a költők közt - fejezte be különös vallomását a költészetről Lin-csi apát ámuló szerzetesei előtt.

44.

Kolostorában egy reggel szokatlan kérdéssel kezdte beszélgetését Lin-csi apát.

- Hívek! - szólította meg szerzeteseit a kolostor csarnokában, miután tekintetét végighordozta rajtuk. - Láttatok-e már nyűgös szalmakutyát?

- Nyűgös szalmakutyát még sose láttunk, Mester! - válaszolták kórusban a szerzetesek.

- Na és tudjátok-e, szerzetesek, milyenek egyáltalán a nyűgös szalmakutyák?

- A nyűgös szalmakutyák civódnak, nyüszítenek, morognak, még talán harapnak is - válaszolta az egyik szerzetes.

- Szakadatlan vicsorognak, a szalmájuk száraz, porzik és zörög - szólt a másik.

- Bolhásak és ugatósak, ostobák és haragosak - mondta egy harmadik, amikor Lin-csi hirtelen leállította a nyűgös szalmakutyák jellemzését.

- Egyszóval, épp olyanok, mint ti vagytok! - jelentette ki váratlanul és határozottan, mire a szerzetesek bevallották, hogy valóban nyűgösek.

- Na és mitől vagytok ma reggel ilyen nyűgösek, híveim? - kérdezte barátságosan a Mester.

- Hosszúra nyúlt az esti beszélgetés a csarnokban - felelték a szerzetesek. - Sokáig vitakoztunk, veszekedtünk, aztán keveset aludtunk. S most nyűgösek vagyunk.

- Mi a csudán vesztetek össze, szerzetesek? - kérdezte megint Lin-csi, készségesen és atyaián, mint aki jó modorral akarja leplezni okosságát, amelyre rövidesen fény derül. A szerzetesek ezt válaszolták neki.

- Tegnap este a buddhaságról beszélgettünk, Mester. Arról, hogy akarja-e a szerzetes a buddhaságot, vagy csak vágyakozzék rá.

- Érdeemes híveim! Az efféle kérdések megválaszolására a buddhista gondolkodásban kész minta szolgál. E szerint a válasz a következő. A szerzetes akarja is a buddhaságot, meg ne is, vágyakozzék is rá, meg ne is. Ugyanakkor ne akarja és ne is vágyakozzék, tagadja akarását és vágyát, valamint ne tagadja akarását és

vágyát. Ezt írja elő tehát a szabály, és én jó szívvel ajánlom, hogy használjátok - szólt szerzeteseihez Lin-csi mester biztatón, bár jól tudta, hogy kora reggel mindez még a legérdemesebb füleknek is bonyolultan hangzik.

- Minden más eljárás azonban - tette hozzá figyelmeztetőleg - nyugős szalmakutyasághoz vezet. Lássátok, híveim, mai ébredéseteket. Ne vitázzatok, ne veszekedjete, alkalmazzátok a szabályt! - mondta Lin-csi apát egy reggel, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

45.

Kolostorában egy reggel szokatlan kérdéssel kezdte beszélgetését Lin-csi apát.

- Hívek! - szólította meg szerzeteseit a kolostor csarnokában, miután tekintetét végighordozta rajtuk. - Láttatok-e már bárgyú szalmakutyát?

- Bárgyú szalmakutyát még sose láttunk, Mester! - válaszolták kórusban a szerzetesek.

- Na és tudjátok-e, szerzetesek, milyenek egyáltalán a bárgyú szalmakutyák?

- A bárgyú szalmakutyák pislognak, dörgölöznek, még talán dorombolnak is, mint a macskák - válaszolta az egyik szerzetes.

- Szakadatlan vigyorognak, a szalmájuk tömött, fényes és sima - szólt egy másik.

- Ugrálnak és vakkantgatnak, ostobák és tetszelgők! - mondta egy harmadik, amikor Lin-csi hirtelen leállította a bárgyú szalmakutyák jellemzését.

- Egyszóval, épp olyanok, mint ti vagytok! - jelentette ki váratlanul és határozottan, mire a szerzetesek elismerték, hogy valóban bárgyúak lehetnek.

- Na és mitől vagytok ma reggel ilyen bárgyúak, híveim? - kérdezte gyanakodva Lin-csi.

- Jól sikerült az esti beszélgetés a csarnokban - felelték büszkén a szerzetesek. - Nem vitatkoztunk, nem veszekedtünk, gyorsan megegyeztünk, aztán sokat aludtunk. S most bárgyú a képünk.

- Miben egyeztetek meg ilyen békességben, szerzetesek? - kérdezett megint Lin-csi, kissé zavartan tekingetve híveire, mint aki zavarával akarja leplezni okosságát, amelyre rövidesen megint fény derül. A szerzetesek ezt válaszolták neki.

- Tegnap este a buddhaságról beszélgettünk, Mester! Arról, akarja-e a szerzetes a buddhaságot, vagy csak vágyakozzék rá. Megegyeztünk, hogy a szerzetes akarja is a buddhaságot meg ne is, vágyakozzék rá meg ne is. Ugyanakkor ne akarja, és ne is vágyakozzék, tagadja akarását és vágyát, valamint ne tagadja akarását és vágyát. Erre az eredményre jutottunk az általad ajánlott szabály segítségével - számoltak be Lin-csinek a szerzetesek, mire Lin-csi így fordult hozzájuk.

- Érdemes híveim! Dicséretes, hogy az efféle kérdések megválaszolására alkalmazzátok a mintát, melyet régóta használ a buddhista gondolkodás. Ezúttal azonban szolgálai alkalmazzátok, és ostobán! S látom nyájas és bárgyú képeteken, hogy még dicséretre is vágytok! Szerzetesek! Vessétek el a szabályt! Nincs minden helyzetre alkalmazható minta. Vitázzatok és veszekedjete, mert minden más eljárás bárgyú szalmakutyasághoz vezet. Lássátok mai ébredéseteket! - mondta Lin-csi apát egy reggel, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

46.

Kolostorában egy reggel szokatlan kérdéssel kezdte beszélgetését Lin-csi apát.

- Híveim! - szólította meg szerzeteseit a kolostor csarnokában, miután végigtekintett rajtuk.

- Láttatok-e már hamis szalmakutyát?

- Hamis szalmakutyát még sose láttunk, Mester! - válaszolták kórusban a szerzetesek.

- Na és tudjátok-e, szerzetesek, hogy milyenek egyáltalán a hamis szalmakutyák?

- A hamis szalmakutyák dörgölöznek, de morognak. Dorombolnak, de harapnak - válaszolt az egyik szerzetes.

- Szüntelenül nyugtalanok, haragosak, de vigyorognak - szólt egy másik.

- Sápadt, kedvetlen, savanyú a pofájuk, mintha citromba haraptak volna - mondta egy harmadik, amikor Lin-csi hirtelen leállította a hamis szalmakutyák jellemzését.
- Egyszóval, épp olyanok, mint ti vagytok! - jelentette ki váratlanul és határozottan, mire a szerzetesek beismerték, hogy valóban rosszkedvűek.
- Mitől vagytok ilyen rosszkedvűek, híveim? - kérdezte nyájasan a Mester.
- Nem sikerült az esti beszélgetés a csarnokban - felelték a szerzetesek. - Nem vitatkoztunk, de egyezsége sem jutottunk, aludni sem tudtunk, és most savanyú a képünk.
- Miről nem vitatkoztatok, s miben nem jutottatok egyezsége, szerzetesek? - kérdezett megint Lin-csi, egy kicsit atyaian és zavartan, mint aki jó modorral és zavarával akarja leplezni okosságát, melyre rövidesen megint fény derül. A szerzetesek ezt válaszolták neki.
- Tegnap este a buddhaságról beszélgettünk, Mester! Arról, hogy akarja-e a szerzetes a buddhaságot, vagy csak vágyakozzék rá. A helyes választ keresve a buddhista gondolkodás szabályait is használtuk, meg a saját eszünket is. Ugyanakkor nem használtuk sem az egyiket, sem a másikat, de nem is vetettük el őket. Tagadtuk mindkettőt, valamint nem tagadtuk egyiket sem. Végül a logika és a saját gondolataink hínárjába gabalyodtunk, s most kínunkban vigyorgunk, akár a hamis szalmakutyák. Ugatjuk, harapjuk egymást. Árdul el, Mester, mit tegyünk!
- Érdemes híveim! - fordult a szerzetesekhez Lin-csi nagy együttérzéssel. - Eddig a helyes *gondolkodás* útjait próbálgattuk hősiesen, s miután, úgy látom, sikerült gondolkodásunkat tökélyre vinni, máris következhet a helyes *cselekvés* próbálgatása. Ez pedig, híveim, egyetlen szabály szigorú betartásából áll:

Éhes vagyok - hát eszem.

Álom jó rám - lefekszem

- mondta Lin-csi apát egy reggel a szerzeteseinek, s távozóban még hozzátette.

Balgák néznek, nevetnek,

Csak a bölcsek érthetnek.

47.

Lin-csi apát egy reggel a szavak kettős természetéről beszélt szerzeteseinek. Lin-csi szeretett a szavakról elmélkedni, a szerzetesek szerették hallgatni.

- Hívek! - szólította meg őket a Mester a kolostor csarnokában. - Tudjátok-e, hogy mire valók a szavak?
- A szavak minden látható és láthatatlan dolog megnevezésére valók - vágta rá azonnal a választ az egyik szerzetes.
- A szavak jelek, amelyek segítségével gondolatainkat és érzéseinket fejezzük ki - mondta egy másik.
- Szavak nélkül nem lenne se tudomány, se költészet, megállna az élet az emberek között - szólt egy harmadik.
- Gondolkozzatok, szerzetesek! Helyettesíthetők-e a szavak más jelekkel? - kérdezett ismét Lin-csi.
- A szavakat semmi sem helyettesítheti az emberek közötti érintkezésben. A nyelv a legtökéletesebb jelrendszer, a legtökéletesebb emberi alkotás - állították a szerzetesek, mire Lin-csi így szólt hozzájuk.
- Híveim! Elismerem, hogy a szavak rendszere, a nyelv a legtökéletesebb emberi alkotás. Éppen ezért érzek nagy szomorúságot, amikor arra gondolok, hogy ez a legtökéletesebb is mennyire tökéletlen. Gondoljatok csak arra, mennyit vesződünk, mire feszes szavakba öltöztetjük gondolatainkat, érzéseinket. Gondoljatok csak arra, a költők is milyen fáradtságos munkával raknak össze tökéletes szavainkból egy-egy strófát, mely szebb és több, mint az átlagos nyelvi alkotás. Bizony nagy szégyene az elmének, hogy bár oly régen szabjavarra öltöztet a szavakból, máig rongyos-foltos a ruhája. Gyakran visel koldusgúnyát előkelő társaságban is. Mindazonáltal a nyelv nagyszerű - s még nagyszerűbb tökéletlenségében. A rongyos-foltos öltözet alatt szépséges titkokat sejtethetünk. Ezért mikor a nyelv tökéletességének áldoztok, érdemes híveim, áldozatok a tökéletlenségének is. Mert bár mindkét tulajdonsága egyformán értéke a nyelvnek, engem sokkal jobban

érdekel, hogy mit fed el előlünk a tökéletlensége, mint hogy mit tár föl a tökéletessége. Ha tehetitek, szerzetesek, lessetek be a férceit lepel résein, s meséljete róla, mit nem enged látni a világból ez a rejtélyes takaró, a nyelv - fejezte be beszélgetését jámbor töprengéseinek kedvelt tárgyáról, a nyelv kettős természetéről Lin-csi apát.

48.

Lin-csi apát egy reggel a szavak kettős természetéről beszélt szerzeteseinek. Lin-csi szeretett a szavakról elmélkedni, a szerzetesek szerették hallgatni.

- Hívek! - szólította meg őket a Mester a kolostor csarnokában. - Tudjátok-e, hogy mire valók a szavak?
- A szavak minden látható és láthatatlan dolog megnevezésére valók - vágta rá azonnal a választ az egyik szerzetes.
- A szavak jelek, amelyek segítségével gondolatainkat és érzéseinket fejezzük ki - mondta egy másik.
- Szavak nélkül nem lenne se tudomány, se költészet, megállna az élet az emberek között - szólt egy harmadik.
- Gondolkodjatok, szerzetesek! Helyettesíthetők-e a szavak más jelekkel? - kérdezett ismét Lin-csi.
- A szavakat semmi sem helyettesítheti az emberek közötti érintkezésben. A nyelv a legtökéletesebb jelrendszer, a legtökéletesebb emberi alkotás - állították a szerzetesek, mire Lin-csi így szólt hozzájuk.
- Hívek! Elismerem, hogy a szavak rendszere, a nyelv, a legtökéletesebb emberi alkotás a világon. Éppen ezért érzek nagy szomorúságot, amikor arra gondolok, hogy ez a legtökéletesebb is mennyire tökéletlen. Gondoljatok csak arra, mennyit vesszünk, mire feszes szavakba öltöztetjük gondolatainkat, érzéseinket. Gondoljatok arra, a költők is milyen fáradtságos munkával raknak össze tökéletes szavainkból egy-egy strófát, mely szebb és több, mint az átlagos nyelvi alkotás. Bizony nagy szégyene az elmének, hogy bár oly régen szabja-varrja öltözetét a szavakból, máig nincs jól szabott ruhája. Gyakran lötyög rajta cifra köntös egyszerű társaságban is. Mindazonáltal a nyelv nagyszerű - s még nagyszerűbb tökéletlenségében. Az ügyetlen cifraság alatt szépséges titkokat sejtethünk. Ezért amikor a nyelv tökéletességének áldoztok, érdemes híveim, áldozatok a tökéletlenségének is. Mert bár mindkét tulajdonsága egyformán értéke a nyelvnek, engem sokkal jobban érdekel, hogy mit fed el előlünk a tökéletlensége, mint hogy mit tár föl a tökéletessége. Ha tehetitek, szerzetesek, lessetek be a díszes lepel fodrai alá, s meséljete róla, mit nem enged látni a világból ez a rejtélyes takaró, a nyelv - fejezte be beszélgetését jámbor töprengéseinek kedvelt tárgyáról, a nyelv kettős természetéről Lin-csi apát.

49.

Lin-csi apát cellájába egy nap váratlanul betoppant az egyik tanítvány.

- Mester! - szólította meg izgatottan. - Kerek egy évet töltöttem a kolostorodban a Tanítás tanulmányozásával. Megismertem a Tanítás Három Kocsijának eszméit, a Hármas Világ régióit, a Létezés Hat Világának lényeit, bejártam a tíz állapotot és a tízezer dolog birodalmát, túl vagyok immár a négyes tételen és túl a száz tagadáson, mégsem tudok válaszolni a kérdésre, "ki vagyok én?" Felelj nekem, Mester, ki vagyok én!
- Lin-csi a szerzetesre emelte tekintetét, majd elfordult tőle. Így kérdezte, hosszabb szünet után, halkán.
- Megetted a zabkásádat, szerzetes?
- Megettem, Mester.
- Elmostad az étkezőtálcádat?
- Elmostam.
- Kitakarítottad a celládat?
- Kitakarítottam.
- Kisöpörted az udvart?
- Kisöpörtem.

- Szálltak a falevelek, amikor söpörtél, mi?
- Szálltak, Mester.
- De azért összeszedted őket.
- Összeszedtem, Mester.
- És láttad azt a nagy ciprusfát az udvaron?
- Láttam, Mester.
- Szép tornyos növésű, igaz?
- Igaz, Mester.
- S finom, balzsamos illatú. Érezted?
- Éreztem, Mester.
- Aztán bejöttél hozzám.
- Bejöttem, Mester.
- És azt kérdezted, ki vagy te?
- Azt kérdeztem, Mester, ki vagyok én.
- Nos, tudd meg, szerzetes, az vagy te, aki reggel megette a zabkását, aztán elmosta az étkezőtálkáját, kitakarította a celláját, kisöpörte az udvart, nézte, hogyan szállnak a falevelek, és érezte a tornyos növésű ciprusfa balzsamos illatát. Majd bejött hozzám, és megkérdezte, kicsoda ő. Ez vagy hát, szerzetes, semmi más. Ám ez épp elég, hidd el. Nem lehet több az ember - mondta most már a szerzetes felé fordulva Lin-csi, s lassan a szemébe nézett. Hallgattak. A szerzetes érezte, hogy az apát őszintén szólott hozzá. Hosszan meghajolt előtte, s csendesen visszatért cellájába.

50.

Lin-csi apát cellájának ajtaján egy nap kopogtatott az egyik tanítvány.

- Mester! - szólította meg izgatottan, miután Lin-csi betessékelte. - Kerek egy évet töltöttem a kolostorodban a Tanítás tanulmányozásával. Megismertem a Tanítás Három Kocsijának eszméit, a Hármas Világ régióit, a Létezés Hat Világának lényeit, bejártam a tíz állapotot és a tízezer dolog birodalmát, túl vagyok immár a négyes tételen és túl a száz tagadáson, megtanítottál rá, ki vagyok én, s hogy mi dolgom magammal. Megfeledeztünk azonban egy lényeges kérdésről. Áruld el, Mester, ki vagy te!

Lin-csi a szerzetesre emelte tekintetét, majd elfordult tőle. Így kérdezte, hosszabb szünet után, halkán.

- Megetted a zabkásádat, szerzetes?
- Megettem, Mester.
- Elmostad az étkezőtálkádat?
- Elmostam.
- Kitakarítottad a celládat?
- Kitakarítottam.
- Kisöpörted az udvart?
- Kisöpörtem.
- Szálltak a falevelek, amikor söpörtél, mi?
- Szálltak, Mester.
- De azért összeszedted őket.
- Összeszedtem, Mester.
- És láttad azt a nagy ciprusfát az udvaron?
- Láttam, Mester.
- Szép tornyos növésű, igaz?
- Igaz, Mester.
- S finom, balzsamos illatú. Érezted?
- Éreztem, Mester.
- Aztán bejöttél hozzám.
- Bejöttem, Mester.

- És azt kérdezted, ki vagyok én?
- Azt kérdeztem, Mester, ki vagy te.
- Nos, tudd meg szerzetes, az vagyok, akinek a kolostorában egy éve minden reggel megeszed a zabkását, elmosod az étkezőtálcádat, kitakarítod a celládat, kisöpröd az udvart, nézed, hogyan szállnak a falevelek, és érzed a tornyos növésű ciprusfa balzsamos illatát. Akinek a kolostorában megtanultad, ki vagy te, s akihez most hirtelen berohantál, és megkérdezted, ki vagyok én... Ez vagyok hát, szerzetes, semmi más. Ám ez épp elég. Nem lehet több az ember - mondta most már a szerzetes felé fordulva Lin-csi, s lassan a szemébe nézett. Hallgattak. A szerzetes érezte, hogy Lin-csi őszintén szólt hozzá. Hosszan meghajolt előtte, s csendesen visszatért a cellájába.

51.

Lin-csi mester egy nap meglátogatta a szomszédságában álló kolostort. Az apát büszkén mutatta neki, mennyi bambuszfáklyát gyártanak a szerzetesei.

- Szorgalmas, dolgozó szerzeteseim vannak, Lin-csi, láthatod! Már nem is a kolostor fenntartására dolgozunk, hatalmas vagyont gyűjtöttünk. Vang nagyúr is megirigyelhetné. Igaz, éjjel-nappal gürcölünk.
- Na és miért gürcöltök ennyire, jó apát? - kérdezte tőle Lin-csi.
- Elárulom neked, barátom - kezdte az apát. - Azért kell ennyi bambuszfáklyát gyártanunk, mert jó pénzért veszik a városban. A pénz pedig azért kell, hogy meggazdagodjunk, és ne kelljen többé dolgoznunk. Alig néhány év, és nem gyötörjük magunkat munkával, csak magunkra figyelünk, teát iszunk naphosszat, s a Tanításról beszélgetünk. Elmélkedünk, és hallgatjuk a kert madarainak énekét - dicsekedett tervével az apát, s máris a gondtalan jövőbe álmolta magát. De Lin-csi haragja felébresztette.
- Sok munkával sok pénzt keresni a bolond is tud, apát! Nem kell ahhoz tudomány! Ráadásul a sok pénz nem gondtalanságot jelent, hanem sok gondot inkább. Ne *sok* pénzed legyen, hanem *elég*. Ne *sok* időd legyen, hanem *elég*. Ne *sokat* dolgozz, hanem *eleget*, ne *sokat* elmélkedj, hanem *eleget*. De te ezt fel se éred ésszel, jó apát! - kiabálta Lin-csi dühösen, majd még csendesen hozzátette. - Sajnálak téged, de még inkább a szerzeteseidet. Ha arra biztatod őket, hogy szakítsák ketté életüket, először szegény rabszolgák legyenek, majd bölcselkedő gazdagok, lehetlent kívánsz tőlük. A semmi be nem lehet faszegetet verni, apát! Örültség a terved. Állítsd le a munkát!
- De Lin-csi sohasem tudta meg, elvetették-e az esztelen tervet a szomszéd kolostorban, abbahagyták-e az értelmetlen gürcölést. Haragjában feléjük se nézett többé. Effélékről az emberek úgymint csak maguk dönthetnek.

52.

Lin-csi apát kolostorának kapuján egy nap öreg vándor zörgetett.

- Lin-csi Mester! Szeretnék tanítványodul szegődni, részt venni reggeli beszélgetéseiden - szólt szerényen a kapuban álló apáthoz.
- Honnan jöttél, jó öreg? - kérdezte Lin-csi, kissé meglepődve az öreg szándékán.
- A városban éltem. Egy esztendeje vándorúton vagyok.
- Na és mi célból vándorolsz, barátom?
- Nézelődöm az emberek közt.
- Ki vagy te, hogy csak úgy nézelődsz köztünk?!
- Ezt te mondd meg nekem, Lin-csi apát! Én egész eddigi életemet gyertyaöntéssel töltöttem, semmit és senkit nem ismerek a világon, legkevésbé magamat. Minden figyelmemet a gyertyákra fordítottam. Hevítettem, merítettem, formáztam. Hevítettem, merítettem, formáztam. Milliárdszor és milliárdszor. Eközben teljesen megfeledeztem magamról. Elfelejtettem, honnan jöttem, hová indultam, mit akarok. Nem tudom, hol vagyok, ki vagyok. Most nézelődöm az emberek közt, eljöttem a kolostorodba. Szeretnék részt venni reggeli beszélgetéseiden - vallott magáról az öreg. Vallomása őszintén tetszett Lin-csinek.

- Figyelj rám, derék vándor - fordult hozzá barátian. - Aki ma bezörgetett ide a kolostorba, valóban nem az, aki egyszer testet öltött benned a városban. De már nem is az, aki egy életen át hevítette, merítette, formázta a viaszgyertyát. Aki ma itt áll, egy harmadik ember, és ebben az életében nincs már ideje találkoznia az előbbi kettővel. Annál több lehetősége lesz azonban a következőben, amelyben majd bölcsen elkerüli a milliárd találkozást a viaszgyertyákkal. Mostani elhibázott életének pedig vállalja elkerülhetetlen végét. Eszméletlen bolyongása után megül valahol egy kis kolostorban, és szép nyugodtan megvárja szabadulását.

Majd eljő az a perc végtére,
Melyben elér ő is a kínok végére,
És az esti szellők lágymeleg szárnyain
Általrepül lelke a tenger partjain

- szólt vigasztalóan az öreghez Lin-csi apát, s kitérte előtte kolostora kapuját. Őszintén sajnálta, hogy nem tehet érte többet.

53.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek. - Mondd, Lin-csi apát! Bizonyos-e, hogy mi, szerzetesek, kik hosszú évek óta élünk kolostorodban, egyszer mindannyian megvilágosodunk?

- Szerzetesek! - kezdte válaszát Lin-csi. - Még az én Huo-to folyó parti kolostoromban sem biztos, hogy egyszer mindannyian megvilágosodtok. Hogy mi kezdődik mostani életetek végével, csakis rajtatok múlik, híveim. Még nagyon sokat tehettek magatokért. De vigyázzatok, szerzetesek, minél közelebb a vég, annál közelebb a kezdet!

- Lin-csi apát! Huo-to parti kolostorodban eddigi életünk nagyobbik felét a Tanítás tanulmányozásával töltöttük. Ismerjük a Tanítás betűit, ismerjük előírásait. Az Úton járunk, erényesen élünk. Mit tehetünk még a buddhaság eléréséért? Hogy ne váljanak semmivé eddigi erőfeszítéseink? - kérdezte a legbuzgóbb szerzetes, aki bármi áldozatot meghozott volna a buddhaságért.

- Szerzetesek! - szólt most Lin-csi. - Félre az erőfeszítéssel, félre az áldozatokkal! Szánalmas sorsú az erőlködő ember. Hogy sorsát elkerüljétek, mától fogva egyetlen elvet tartsatok szem előtt. A következőt.

Ha éhes vagy - egyél.
Ha álmos vagy - feküdj le.
Ha hideg van - öltözz fel.
Ha meleg van - vetkőzz le.
Reggel-este fürödj meg,
Hogy ne legyetek bűdösek.
A celládban tarts rendet,
Hogy ne keresd a fejedet,
S ha kéznél van, se használd,
Másra tartsd az eszed hasznát.
Messzire nézz, az égre fel,
Az ész jár lábon, ideleln

- idézte a régi csan-buddhista verset Lin-csi apát, majd karját széttárva hozzátette. - Érdeemes híveim! Ez minden, amit a buddhaságért tehet az ember.

- Mennyi ez a minden, Lin-csi apát? - kérdezte akkor félénken az egyik szerzetes. - Sok vagy kevés?

- Épp elég - válaszolta Lin-csi, mire a szerzetesek megnyugodva elvonultak.

54.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a szerzetesek a Mesterhez.

- Mondd, Lin-csi apát! Mit tartasz tudós barátunkról, Szung-ce szerzetesről? Lehetséges-e, hogy előbb éri el a buddhaságot, mint a magunkfajta szerzetes?

- Miért gondoljátok ezt róla, érdemes híveim?

- Szung-ce szerzetes műveltebb is nálunk, több nyelven olvassa a szent könyveket, sokfelé megfordult a világban. Lám, most is éppen Tibetben van zsinaton - felelték Lin-csi kérdésére a jámbor szerzetesek.

- Hívek! - fordult feléjük most Lin-csi. - Szung-ce szerzetes valóban több nyelven olvassa a szent könyveket, de egyáltalán nem biztos, hogy jobban is érti őket, mint ti. Mint ahogy az sem biztos, hogy mi, betűvetők, jobban értjük a világot, mint sok írástudatlan társunk. Ezért nem tiszteljük mi az írott hagyományt olyannyira, mint más kolostorok szerzetesei. Sőt, mi úgy tartjuk, nehezebb írásjelekből olvasni, mint más jelekből. Felhők vonulásából, madarak röptéből, erdők zúgásából, hegyek hallgatásából olykor többet tud meg a világról az írástudatlan pásztor, mint Szung-ce a Mennyei Birodalom összes könyvtárából. Szung-ce szerzetes nem a könyvekből fog megvilágosodni. Valamint nem a nyelvek segítségével. Ha Szung-ce nem érti a Tanítást, nem leli az Utat, nem segít rajta a tudomány sem - világosította fel érdemes híveit a műveltség és a buddhaság viszonyáról Lin-csi apát, majd váratlan ötlettel így folytatta.

- Rádásul, képzeljétek el, szerzetesek, micsoda csapás a műveltség arra nézve, aki történetesen hülye! Buddhaságra se jut, és mivel a számárságait sok nyelven el tudja mondani, még a világ végén is megértik, és még ott is kinevetik. Jobban jár az ilyen, ha legközelebb papagájnak születik. Átok a nyelv, ha nincs hozzá fej! - foglalta össze végül a kérdés lényegét Lin-csi apát.

Miután pedig érdemes hívei megegyeztek abban, hogy a felhozott példa egyáltalán nem távol lévő társukra, Szung-ce szerzetesre értendő, jókedvűen szétszéledtek.

55.

Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordult szerzeteseihez Lin-csi apát.

- Hívek! Tudjátok-e, mi célt szolgál a *tanulás*?

- A tanulás a tudást szolgálja - vágta rá kórusban a szerzetesek.

- Na persze - szólt Lin-csi. - Persze, hogy a tudást. De melyik tudást, híveim? A nagy ember tudását, mely a helyes elvekért van, vagy a kis ember tudását, mely a haszonért van?

- A mi tanulásunk a helyes elvekért van - állították magukról határozottan a szerzetesek.

- Na és tudjátok-e, bölcs szerzeteseim, hogyan kell helyes elveket tanulni? - kérdezett tovább Lin-csi, de miután a csarnokban egy pissenést se hallott, maga válaszolt a kérdésre.

- A helyes elvek alapja, érdemes híveim, a helyes látás. A Buddha tanításában inaskodók legfontosabb tennivalója tehát a helyes látás megszerzése. Ha látásunk helyes, szabadok leszünk mozgásunkban, sem látomások, sem hamis képek nem ejthetnek csapdába bennünket. De tudjátok-e, szerzetesek, hogyan lesz helyes a látásotok? Hát csakis úgy, hogy mindentől elszakadtok, mindent távolról szemléltetek. Se érzés, se akarat ne kössön benneteket a tárgyhoz, melyet helyesen kell megítélnetek. Ez az egyetlen módja a helyes látás megszerzésének. Ám ha ez megvan, szerzetesek, máris az Úton jártok, s könnyű lesz a járásotok. Ahogy a régiek mondták:

Az igaz Út nem oly nehéz,

Csak ne válassz és ne szeress!

Ha nem gyűlölsz és nem szeretsz,

Fényesség vár, felhő se lesz

- fejezte be Lin-csi apát a helyes elvek megszerzéséről szóló tanítását, s szívében erős szorítást érzett a félelemtől, nehogy a szerzetesek megkérdézzék: miképpen leszünk egymással és Buddha tanításával, ha nem

választunk és nem szeretünk?

56.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apához a szerzetesek.

- Mester! Egy alkalommal azt kérdezted tőlünk, mi célt szolgál a tanulás? Azt feleltük, a mi tanulásunk a helyes elvek megismerését szolgálja, szemben a kis emberek tanulásával, mely a haszonért van. A mi tudásunk a helyes elvek tudása, ennek alapja pedig a helyes látás. Buddha tanításában inaskodva megszereztük a helyes látás képességét, mely szabaddá tett bennünket mozgásunkban. Azóta nem ejthetnek minket csapdába hamis képek, látomások, de elszakadtunk mindentől, távolról szemléljük mindazt, amiben részt veszünk. Sem érzés, sem akarat nem köt bennünket a tárgyhoz, melyet helyesen kell megítélnünk. Ez volt az egyetlen módja a helyes látás megszerzésének. Azt ígérted, ha ez megvan, máris az Úton járunk, s könnyű lesz a járásunk. Idézted a régieket, akik azt mondták:

Az igaz Út nem oly nehéz,
Csak ne válassz és ne szeress!
Ha nem gyűlölsz és nem szeretsz,
Fényesség vár, felhő se lesz.

Egy lényeges kérdésről azonban megfeledkeztél, Mester! Miképpen leszünk egymással és Buddha tanításával, ha nem választunk és nem szeretünk? - hangzott a kérdés, s a szerzetesek feszülten figyeltek Lin-csi apátra.

- Érdemes híveim! - kezdte válaszát Lin-csi. - Az efféle kérdések megválaszolására a buddhista gondolkodásban kész minta szolgál. Olyan esetekben, amikor nincs saját megoldásom, s vén mestereim is tanácstalanok, e mintát használom. E szerint: válasszatok is és szeressetek is, ugyanakkor ne válasszatok és ne szeressetek. Tagadjátok választásotokat és szereteteket, valamint ne tagadjátok választásotokat és szereteteket. Ezt írja elő tehát a szabály, és én jó szívvel ajánlom, hogy használjátok! - szólt Lin-csi apát, majd széttárt karokkal hozzátette. - Az elme sem igazán tökéletes, a lélek sem igazán fényességes. Csak nagyon szeretnénk, ha ilyenek lennének.

57.

Huo-to parti kolostorában Lin-csi apát egy reggel igen rosszkedvűen ébredt.

- Hívek! Ma bal lábbal keltem, nyugós vagyok, mogorva. Jobb, ha ma nem vagytok kíváncsiak rám. Elmarad a reggeli beszélgetés - szólt szerzeteseihez a csarnokban, s már sarkon is fordult volna, amikor a kapus vándorszerzetesek érkezését jelentette.

- Látom, tiszteletre méltó hívek, hogy nagy buzgóság vezérli vándorlásotok! - szólította meg a csarnokba felsorakozott híveket Lin-csi. - Látom az ábrázatokon! Áruljátok el, mit akartok?

- A Tanítást akarjuk, Mester - felelték tisztelettudóan a szerzetesek. - Hasztalan vándoroltunk eddig, most a te kezedből várjuk Buddha tanítását.

- Bezörgettek ide, akár egy szatócsüzletbe, és Buddha tanítását kéritek?! Hát tőlem ne várjátok, híveim! Én nem szolgálom föl nektek. Buddha Tanítása mély, és olykor homályos, kifürkészhetetlen. Nem nektek való. Ti csak szaladgáljatok körbe a világban, cipeljétek trágyával teli testetek egyik kolostortól a másikig, mint eddig. Sóhajtsátok el szentséges kérésetek minden apátnak, és tartsátok a markotok, mint eddig. "A Tanítást akarjuk! A Tanítást! A Tanítást!" Hát nem veszitek észre, rühes szalmakutyák, hogy most is éppen Buddha tanításán tapostok piszkos lábatokkal? Nincs tanítás, mely elérhető ily hiú törekvéssel, nincs tanítás, mely megragadható ily henye tapogatózással. Nincs tanítás, melyet kifelé kereskedve fellelhet az ember. Lúdtalpas, hibbant csavargók! Tőlem ne várjatok semmit! - rontott Lin-csi a meghökkent szerzetesekre, majd amikor kifújta magát, váratlanul így fordult hozzájuk.

- Ha akartok, továbbálltok, ha akartok, maradtok. Minden buddhák titokzatos anyaga mégiscsak ti vagytok. Tanítást kolduló konok elmék, szélfúttá gyöngé lelkek! - szólt, s ezzel magukra hagyta a vándorszerzeteseket. Lassan, bizonytalanul lépkedett cellája felé, amikor eszébe jutott a régi strófa:

Örökkön nyugtalan a tenger, örökkön zúgnak aombok.
Örökkön háborog az ember, örökkön kicsik a dolgok.

Ez megnyugtatta Lin-csi apátot. Legyintett egyet, megkönnyebbült. "Örökkön kicsik a dolgok." Elmosolyodott.

58.

Huo-to parti kolostorában Lin-csi apát egy reggel igen jókedvűen ébredt.

- Hívek! - szólt szerzeteseihez a csarnokban, - Ma reggel nem bánjátok meg, hogy felkeltetek. Jól aludtam, jól ébredtem, jó hangulatban vagyok. Csupa szépet mondok rólatok.

- Mire gondolsz, Mester? - kérdezték izgatottan a szerzetesek. Szinte doromboltak, amikor Lin-csi dicsérte őket.

- Arra gondolok, hogy ti vagytok a legfenségesebb művészet leghivatottabb gyakorlói! - A hívek arca felragyogott. - A legfenségesebb művészet a világon - folytatta Lin-csi - az élet művészete. Az élet művészete pedig olyan művészet, érdemes híveim, amelynek gyakorlásához minden anyag, minden eszköz, minden tudás a rendelkezésetekre áll. Vagyis: e művészet gyakorlására ti vagytok a leghivatottabbak. Ti - testetek, lelketek és tudásotok egyedüli birtokosai! Nektek, híveim, nincs szükségetek kőre, fára, agyagra, vésőre, tusra, ecsetre, hangszerekre, hogy művészként dolgozzatok. Kimeríthetetlen forrásai vagytok önnön magatoknak s a magatokat formáló fenséges művészetnek. Válgatok hát mielőbb az élet legkiválóbb művészeivé! - szólt tanítványaihoz Lin-csi apát, s már sarkon is fordult volna, amikor a kapus vándorszerzetesek érkezését jelentette.

- Látom, tiszteletre méltó hívek, hogy nagy buzgóság vezérli vándorlásotokat! - szólította meg a csarnokba felsorakozott híveket a Mester. - Látom az ábrázolatokon! Áruljátok el, mit akartok?

- A Tanítást akarjuk, Mester! - felelték tisztelettudóan a szerzetesek. - Hasztalan vándoroltunk eddig, most a te kezdeből várjuk Buddha tanítását.

- Bezörgettek ide, akár egy szatócsüzetbe, és Buddha tanítását kéritek?! Nahát, azt tanítom nektek, hogy vegyétek inkább birtokba testetek, lelketek, s ti alkossátok meg belőle tökéletes önmagatokat. Lássatok máris hozzá! Ne könyörögjete többé Buddhához! Szórájatok a szélbe könyveiteket, vessétek szemétre a féleszű mesterek írásait, melyeket kincsként őriztek piszkos iszákotokban! Az írások nem különbek a váltott ruhánál. Felejtsetek el őket, szerzetesek, s gyakoroljátok az élet fenséges művészetét! Higgyétek el, nem szorultok senkire! Csakis magatokból gazdálkodjatok! - szólt ünnepélyesen és nyájasan Lin-csi apát a hívekhez, majd váratlanul így folytatta.

- Ha akartok, továbbálltok, ha akartok, maradtok. Minden démonok titokzatos anyaga mégiscsak ti vagytok. Tanítást kolduló konok elmék, szélfúttá gyöngé lelkek! - szólt, s ezzel magukra hagyta a vándorszerzeteseket. Lassan, bizonytalanul lépkedett cellája felé, amikor eszébe jutott a régi strófa:

Örökkön nyugtalan a tenger, örökkön zúgnak aombok.
Örökkön háborog az ember, örökkön kicsik a dolgok.

Ez megnyugtatta Lin-csi apátot. Legyintett egyet, megkönnyebbült. "Örökkön kicsik a dolgok." Elmosolyodott.

59.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fogadták a Mestert a szerzetesek.

- Lin-csi apát! Legutóbbi beszélgetésünkkor megdicsértél bennünket. Azt mondtad, az élet művészetének hivatott gyakorlóit vagyunk. De nem árultad el, mit nevezel gyakorlatnak, melyben hivatottak lennénk.

- Nem mondtam volna?! - színlelte a csodálkozást Lin-csi apát.

- Nem mondtad, Mester! - felelték a szerzetesek. - Birtokunkban az anyag, az eszköz és a tudás, hogy tökéletessé formáljuk magunkat. Ezt tudjuk. De hogy miként tegyük, arra még nem kaptunk választ.

- Nos, szerzetesek! Tekintettel a kérdés fontosságára és e napfényes reggel tisztaságára, meg sem kíséreltem a választ. Nehogy félreértsük egymást. Nehogy elrontsuk ezt a napot. Pedig, higgyétek el, egy ideje már sejtem, milyen az élet művészetének hivatott gyakorlása. Mégsem foglaltam szavakba soha, nehogy egyszer magamat is csapdába ejtsem. Nehogy módszernek tekintsem később, s szabályként alkalmazzam megállapításaimat bizonytalanabb pillanataimban. Mondjuk, egy borús reggelen. Ha ez a szerencsétlenség egyszer mégis megtörténne, csalódnék az élet művészetében s magamban. Elveszteném művészi önbecsülésemet. Ezért erre a kérdésre nem válaszolok sem magamnak, sem nektek, érdemes híveim. Inkább arra biztatlak benneteket, hogy ki-ki maga fogalmazza meg sejtéseit e tárgyban, és csakis önmagának. De ezt is óvatosan ajánlom - a leghivatottabbaknak - vallott az élet művészetéhez fűződő érzéseiről Lin-csi apát, miközben óvta szerzeteseit a hasonló vallomásoktól. A hívek érteni vélték a Mestert.

- A nagy Úthoz nincsen kapu,
Ezer tévút visz tova,
A sorompók közt labirint,
S te mégis eljutsz oda.

- idézte még a régi strófát Lin-csi apát a tanítványoknak, hogy tudják, milyen úton kell járniuk, miközben az élet fenséges művészetét gyakorolják. Aznap olyan szép, napfényes reggel volt, könnyűnek látszott a gyakorlat. Művészek voltak mindahányan, s karnyújtásnyira érezték a buddhaságot.

60.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a Mesterhez a szerzetesek.

- Mester! Beszélj nekünk a tudásról. Árudd el, mi az és mire való?

- Nem szóltam volna még róla? - színlelte a csodálkozást Lin-csi, majd váratlanul kijelentette. - Ne gondolkozzatok ezen, szerzetesek! Jobb lesz nektek nem tudni ezt!

- Ha volna még valami mondanivalód róla, szívesen meghallgatnánk - próbálkoztak a szerzetesek.

- Nincs több mondanivalóm - felelte határozottan Lin-csi, s már faképnél hagyta volna őket, amikor az egyik szerzetes utánaszólt.

- A *helyes* tudásról kérdezzük, apát! Útmutatást kérünk a használatához.

- Az más! Amennyiben a *helyes* tudásról van szó, érdemes híveim, máris rendelkezésekre állok. Hallgassátok hát a *helyes* tudásról szóló tanítást! - fordult vissza a csarnokba megkönnyebbülten Lin-csi, s leült szokott helyére.

- *Helyes* tudásnak azt a tudást nevezzük - kezdte -, mellyel semmi célunk a világon. A *helyes* tudás önmagáért van, s önmagát szemlélve a lelket gyönyörködteti. A *helyes* tudás óvatos, érzékeny kapcsolatot tart a világgal, nem igényli annak szoros közelségét. Sokkal inkább távolról szemléli, mintegy meglesi *részleteit*, s kilesi az *egész* bonyolult működését. Nem avatkozik a folyásába, kíváncsian és merengve szemléli, s örökkön azt reméli, hogy meglátja benne a szabályt. A *helyes* tudást tehát csak az érdekli, amivel sohasem gyarapíthatja magát. Csak arra kíváncsi, ami kifürkészhetetlen, de amit nem fürkészni bárgyúság. Semmi sincs, amitől elfordulna, egyformán vonzza közel és távol, mély és sekély, szépség és csúfság. Lenyűgözi a világ. A *helyes* tudás sohasem hallatja hangját. Néma és hűvös, mint a csillag - fejezte be tanítását a *helyes* tudásról Lin-csi apát, s a szerzetesek már felkászálódtak a csarnokban, mikor hozzátette.

- Jegyezzétek meg, érdemes híveim, hogy bár semmi célunk a *helyes* tudással, birtoklása a legfőbb áldás. A *helyes* tudás birtokában nem ragadhat el a szenvedély, nem kell félnünk sem házunk romlásától, sem

szegénységtől, sem a megbecsülés hiányától, de még a restség szégyenletes hírétől sem. A *helyes* tudás birtoklása a legteljesebb szabadság, maga a földi buddhaság - szólt egykor Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

61.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a Mesterhez a szerzetesek.

- Mester! Legutóbb a *helyes* tudásról hallgattunk téged. Árudd el, mit nevezel *nem helyes* tudásnak, s az mire való?

- Ne gondolkozzatok ezen, szerzetesek! Jobb lesz nektek nem tudni ezt!

- Ha volna még valami mondanivalód róla, szívesen meghallgatnánk - próbálkoztak a szerzetesek.

- Nincs több mondanivalóm - felelte Lin-csi határozottan, s már faképnél hagyta volna őket, mikor az egyik szerzetes utána szólott.

- Meg akarjuk különböztetni a *nem helyes* tudást a *helyes* tudástól. Ezért kérdezzük, apát! Nincs más szándékunk veled.

- Az más! Amennyiben a *nem helyes* tudás felismeréséről van szó, máris rendelkezésekre állok. Hallgassátok hát a *nem helyes* tudásról szóló tanítást - fordult vissza a csarnokba megkönnyebbülten Lin-csi, s leült szokott helyére.

- *Nem helyes* tudásnak azt a tudást nevezzük - kezdte -, mellyel különféle célokra tör az ember. A *nem helyes* tudás a haszonért van, s ösztönzője a lázas munkavágynak. Nyers akarással közelíti meg a világot, s a legszorosabb kapcsolatra vágyik vele. A *nem helyes* tudás fojtogatja a világot. Örömmel ragadja meg és emeli ki részleteit, s szenvedélyesen hatol az anyagi *részek* belsejébe. Az *egész* működésében a szabály zavarja leginkább, melynek helyébe a saját elveit állítaná, hogy azokkal szabályozzon. Hatalommal bír az anyagi világ felett, melynek elemeit szabadon rendezgeti. Ezt nevezi alkotásnak. E művelet a *helyes* tudás szempontjából teljességgel értelmetlen. Az alkotás pompás, ám veszedelmes játék, mely a *nem helyes* tudás birtokosát lenyűgözi, mint a gyermeket. Az elbűvölt gyermek már sohasem tudja abbahagyni a rögeszmés játékot, élete értelmét ez a rítus adja. Az alkotás hőse színes cserépcsörgőjét rázza. Csörömpöl és harsog, mint körötte a dolgok - fejezte be tanítását a *nem helyes* tudásról Lin-csi apát, s a szerzetesek már felkászálódtek a csarnokban, mikor hozzátette.

- Jegyezzétek meg, érdemes híveim, hogy bár a *nem helyes* tudás forrásai nem tiltottak, a forrásokat kolostorunkban a *helyes* tudás leghivatottabb birtokosai őrzik. Ők felügyelik az odajárókat. Nehogy mértéktelenül merítsenek, romlást hozzanak magukra és kolostorunkra, sorsunk a szenvedély legyen, majd a megvetés. A *nem helyes* tudásnak áldozók sorsa: örök szenvedés - szólt egykor Lin-csi apát, kolostorában, a Hou-to folyó partján.

62.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a Mesterhez a szerzetesek. - Mester! Hallgattuk tanításodat a *helyes* tudásról és a *nem helyes* tudásról. De még valamit tudni akarunk, apát! Meddig érhet el a tudás? Mi az, amit tudhatunk a világról, és mi az, amit soha?

- Ne gondolkozzatok ezen, szerzetesek! Jobb lesz nektek nem tudni ezt! - figyelmeztetett Lin-csi, mint mindig, amikor a tudásról kérdezték.

- Mi az, amit tudhatunk, és mi az, amit soha? - tették föl ismét a kérdést a szerzetesek, mire Lin-csi megadta magát.

- Hallgassátok hát a tudás hatáiról szóló tanítást! Ami a tudás határait illeti - kezdte -, egyfelől végtelenül tágak, másfelől túlságosan szűkek. Ám épp ott tágasak, ahol szűkebbek lehetnének, és ott szűkek, ahol a végtelenben kellene lenniük. Vagyis amiről semmit sem érdemes tudni, az a tudás számára könnyen elérhető, amit azonban fontos lenne tudni, elérhetetlen. Így például, elég sokat tudunk már az anyagi világról, de még mindig nem tudunk semmit magunkról. Jegyezzétek meg, szerzetesek, hogy értelmetlen minden igyekezet,

mely nem az ember sorsát kutatja. Kik vagyunk, és hogyan boldoguljunk? Hogyan élünk, és hogyan halunk? Hol voltunk az élet előtt, és hol leszünk az után? Csak ezek a kérdések léteznek, semmi más. Ám hiába várunk a válaszra, az ember mit sem tud minderről. A tudás korlátai tiltott területet őriznek. Átszakíthatatlanul és örökké, hogy az ember soha semmit ne tudjon önmagáról - fejezte be Lin-csi apát a tudás határaitól szóló tanítást, amikor az egyik szerzetes megkérdezte.

- Apát! Soha? Soha nem tudjuk meg, hogy mi volt és mi lesz velünk?

- Mi voltam magam is, míg meg nem születtem,
Míg füből s állatból e testet nem vettem?
Aludtam mélyen a semmiség ölében
A magam nem tudás csendes éjjelében.

- vallott Lin-csi a múltból. A jövőről mélyen hallgatott. Aztán a szerzetesek felé fordulva halkán mondta.

- Soha. Soha.

Ez volt Lin-csi legszomorúbb tanítása. Ám az élet aznap is rendben kezdődött a kolostorban. Amikor a szerzetesek felkászálódtak és kimentek a csarnokból a kertbe, már hajnalodott.

63.

Lin-csi apát kolostorába egy reggel látogató érkezett. Lin-csi nem kedvelte a látogatókat, sem a szomszéd kolostorok előljáróit, sem a vándorszerzeteseket. De azért néha jól bánt velük.

- Apát! - fordult Lin-csihez a jövevény. - Részt vennék híres reggeli beszélgetéseiden. Egy ideig kolostorodban maradnék, ha nincs kifogásod ellene.

- Nincs - felelt neki kurtán Lin-csi, s cellájába kísérte. Másnap kora reggel a vendég megjelent a csarnokban. Kezében hosszú pálcát tartott, mint a régi mesterek.

- Ugye, nem akarsz nekünk előadni semmit? - méregette bizalmatlanul Lin-csi.

- Nem, apát. Csak kérdésem van hozzád. Mondd meg, mi ez itt a kezemben! Pálca vagy nem pálca? - szólt a vendég, s várakozva nézett Lin-csire. A szerzetesek hallgattak.

- Nos, apát? Állíthatod is, tagadhatod is, hogy ez pálca. Mi a válaszod?

- Te állítottad és te tagadtad az imént. Ezek tehát a te válaszaid - szólt Lin-csi, majd hirtelen kivette a vendég kezéből a pálcát, és darabokra törte. - Ez pedig az én válaszom - mondta, s felhajította a fadarabokat a magasba. Mikor lehullottak, megkérdezte.

- Mondd, vendég! Mi ez itt a lábunk előtt? Pálca vagy nem pálca? Állíthatod is, tagadhatod is, de jobban érdekelne, mi *egyebet* tudsz róla?

- Ez itt, apát, a valóság - szólt a vendég megfontoltan. - A valóság és a valóság tagadása. Valamint együtt mindkettő, ugyanakkor mindkettő tagadása.

- Jól beszélsz - kapta föl a fejét Lin-csi a tetszetős válaszra. De nem elégedett meg ennyivel. - Jól beszélsz, de még nem válaszoltál a kérdésemre. Felelj! Pálca ez itt vagy nem pálca?

- Ha most itten villám villan,
Ha most itten szikra száll,
Ha most itt egy perc suhan el:
Mindörökre oda már!

- felelt most versben a látogató, s Lin-csi megint csak rá bólintott.

- Kedvem szerint beszélsz, szerzetes! Jól alkalmazod a buddhista logikát. Gyakran használom én is a négysarkú szabályt, és szívesen töprengek a percek suhanásán.

Az apát valóban szeretett egyszerre állítani és tagadni. Aztán bizonyítani egyiket is, másikat is, majd cáfolni mindkettőt. Másképpen szólva: utálta a konkrét kérdéseket.

- Soha nincs rájuk jó válasz - vallotta. - Vagy ha mégis van, már nem érvényes, mire kimondjuk.

Épp így gondolta ezt a vendég is. Szerencséje volt. Lin-csi nem kedvelte az ostoba vendégeket.

64.

Lin-csi apát kolostorába egy reggel látogató érkezett. Lin-csi nemigen kedvelte a látogatókat, sem a kolostorok előljáróit, sem a vándorszerzeteseket.

- Mit akarsz, öreg? - szólt oda barátságtalanul az ismeretlennek. Azt remélte, hogy ezzel elijeszti. Az öreg azonban nem mozdult.

- Lin-csi Mester! Azért jöttem, hogy a logika tudományát tanuljam kolostorodban - szólt, s az apát arca egyszerre felderült. Akkoriban a logika foglalkoztatta leginkább.

- Különösen a négyszögű tétel érdekel - folytatta a jövevény. - Szeretek egyszerre állítani és tagadni, aztán bizonyítani egyiket is, másikat is, majd cáfolni mindkettőt.

- Jól beszélsz, látogató! - dicsérte meg az öreget Lin-csi. Bonyolultabb kérdésekről ő is épp így gondolkozott.

- Na, de mit akarsz tanulni tőlem? - kérdezte. - Hiszen képzett tudós vagy. Ismered a tetralemmát! - állította az apát, nála a tetralemma maga volt a bölcsélet, a legszentebb tudomány.

- Árudd el, Mester, miért van az, hogy az emberi dolgokról szólva minden állítás épp annyira igaz, mint amennyire hamis. És ugyanígy: minden tagadás igaz is meg nem is. Miért van az, hogy minél bonyolultabbak a dolgok, annál inkább mindegy, hogy állítok valamit vagy tagadok? - vágott a közepébe a látogató, s hosszan nézett az apátra, mintha vallatná. Lin-csit először meglepte a kérdés. Aztán mondta, amit tudott.

- Akár állítunk, akár tagadunk, megrövidítjük az igazságot. Az igazság mindenkor több egy állításnál vagy egy tagadásnál. És több annál is, mint amennyi az állítás és a tagadás együtt. Több a világ, mint amennyit meg tudunk ragadni belőle ezzel a két ítélettel. Ezért aztán állítunk is meg tagadunk is, bizonyítunk is meg cáfolunk is egyszerre. Hogy közelebb jussunk az igazsághoz - mondta Lin-csi. Többet nem mondhatott.

A vendég néhány napig a kolostorban maradt. Részt vett Lin-csi reggeli beszélgetéseiben. Az apát kedvelte, a szerzetesek sokat tanultak okos kérdéseiből. Amikor egy alkalommal megkérdezték, hogy ki ő és hol szerezte tudományát, azt válaszolta, hogy néha valóban képzett gondolkodónak érzi magát, máskor azonban jámbor tökfilkónak. Megint máskor mindkettőnek. Olykor pedig egyiknek sem.

Hogy ki volt valójában, sohasem tudták meg a szerzetesek a Huo-to folyó partján.

- Igaz ember volt mindenesetre - állította róla Lin-csi apát, aki különben nemigen kedvelte a látogatókat.

65.

Lin-csi apát kolostorába egy reggel látogató érkezett. Lin-csi nemigen kedvelte a látogatókat, sem a szomszéd kolostor előljáróit, sem a vándorszerzeteseket.

- Mit akarsz, jövevény? - rőffentett rá barátságtalanul az ismeretlenre. Azt remélte, hogy ezzel elhessenti.

- Nem készültem a kérdésedre, Mester! - felelte szinte sértődötten az ifjú szerzetes, s csak állt tovább a kapuban.

- Elcsavarogtál otthonról, eltévedtél a Három Világban, s most menedékre vágysz, mi? - vetett oda még egy kérdést Lin-csi.

- Nem tudom, mi az a Három Világ, Mester!

- Elmulasztottad a Négy Kötelességet, s most elbújnál a felelősség elől, ugye?

- Nem tudom, mi az a Négy Kötelesség, Mester! - felelte a sértésre higgadtan az ifjú, és le sem vette a szemét Lin-csiről.

- Hát mi végre szolgálsz te a Tanítás hívei közt, szerzetes?! - vonta kérdőre az apát, de már meg sem lepődött a válaszon.

- Nem tudom, mi az a Tanítás, Mester!

- Mondd, szerzetes! Követője vagy te az Útnak egyáltalán?

- Nem tudom, mi az Út, Mester!

- Azt se tudod, hogy ki a Magasztos Sákjamuni Buddha?
- Nem tudom, Mester!
- Aha - állította meg a beszélgetést Lin-csi apát. Körüljárta, méregette az ifjút, aztán tovább kérdezett.
- Honnan jössz, szerzetes?
- Nem tudom, Mester.
- Azt sem tudod, hol vagy, és azt sem, hogy ki vagy. Igaz?
- Igaz, Mester.
- Semmit sem tudsz?
- Semmit, Mester.
- Hiszen nem is kell! - szólalt meg hosszabb szünet után Lin-csi, majd váratlanul kijelentette. - Kiálltad a próbát, szerzetes! Aki nem tud felelni a kérdésekre, az kiállta a próbát. Gyere be! - invitálta őt a kolostor kapuját kitarva. "Nagy filozófus lesz belőle! Remek fickó!" - gondolta magában az apát, s nyájasan betessékelte az ifjú tanítványt. Tudvalevő, hogy különben nemigen kedvelte a vándorszerzetesek látogatását.

66.

Lin-csi kolostorában egy reggel a szerzetesek váratlan kérdéssel fordultak a Mesterhez.

- Mester! Árudd el, lehet-e egy szalmakutyának buddha-természete?
- Lehet! - vágta rá azonnal Lin-csi. - Csakhogy buddha mégse lesz belőle - tette hozzá. - Legalábbis nem ismerünk ilyen esetet.
- Soha nem lesz? - kérdezte az egyik szerzetes.
- Nem! Szalmakutyából buddha soha nem lesz! - szögezte le az apát, mint aki szakértője a kérdésnek.
- Eszes szalmakutyából sem?
- Abból sem! - szólt Lin-csi kurtán. Nem sok kedve volt a vitához.
- Mégis, miért nem?
- Mert a szalmakutyák, akár eszesek, akár tökfek, mindig önteltek. Hiú okosok és hiú ostobák! Semmi közük a buddhasághoz. Kényeskednek, fényeskednek, ám valójában rosszkedvűek, elégedetlenek. Undok ronda népség. Nem látnak az orruknál tovább. Mit sem tudnak más világról - jellemezte a szalmakutyákat indulatosan Lin-csi, akit az bosszantott leginkább, hogy sohasem tudott rajtuk változtatni. Akárhányszor próbálta, mindig megharapták.
- Lehetetlen rajtuk segíteni? - kérdezte egy novícius, mintha megérezte volna Lin-csi gondolatát.
- Lehetetlen! Harapósak.
- Egymást is megmarják?
- Örökké marják egymást.
- Miből lesz a szalmakutya, Mester?
- Szalmakutya bármiből létrejöhet, szerzetesek. De leginkább szorongásból, rémületből, fájdalomtól és száraz, poros szalmából lesznek a szalmakutyák.
- Sokan vannak? - kérdezte félénken egy másik novícius.
- Egyre többen.
- Örökké lesznek?
- Nem tudnak átváltozni. Maradnak.
- Kár, hogy nem segíthetünk rajtuk.
- Egyszer majd csodát teszünk - mondta végül Lin-csi apát. A szerzetesek hitték is meg nem is. Még soha nem látták Lin-csit annyira tanácsalannak, mint aznap reggel, kolostorukban, a Huo-to folyó partján.

67.

Lin-csi kolostorában egy reggel tanácsért fordultak a Mesterhez a szerzetesek.

- Mester! Árudd el, mit tehetünk gyengébb felfogású társainkért! Akik nem ostobák, csak nehezen értik a

Tanítást - tette fel zavartan a kérdést az egyik szerzetes.

- Semmit! - vágta rá azonnal Lin-csi. Amikor látta, hogy a válasz meglepte a híveket, példázatba kezdett.

- Hívek! Egy régi meséből tudom, mit tett a szerelmes Rókatündér a jámbor, együgyű ifjúval, Li-póval. A jóképű, de balga fiúból tiszteletre méltó férfiút akart varázsolni. Először szemet adott neki a látásra, hogy jól lássa a világot. Aztán fület a hallásra, hogy jól értse a bölcsesket, végül értelmet, hogy töprengessen a látottakon és a hallottakon. Li-po először igencsak örült a Rókatündér ajándékainak, élvezte éles látását, hallását, elméjének csodás felfedezéseit. A Rókatündér is gyakran és hosszasan gyönyörködött alkotásában, ám egyszer észrevette, hogy az addig vidám fickó kedvetlenné vált.

- Mi lelt, Li-po? - kérdezte tőle aggódva.

- Nem tudom. Legszívesebben elbújnék egy sötét barlang mélyére - vallotta meg rosszkedvét a Rókának az ifjú, s csak nézett maga elé. A szerelmes Rókatündér minden varázserejét latba vetette Li-póért, de az egyre komorabb lett. Akkor a tündér még tökéletesebbé formálta őt, hogy ezzel boldogítsa. Li-pót már szinte istenként tisztelték az emberek, boldogsága határtalan lehetett volna, amikor hirtelen nyoma veszett. A Róka hiába várta, hiába kereste. Alkotása, a tökéletes Li-po örökre elbujdosott. Összeroppant tökéletessége terhei alatt - fejezte be a régi mesét Lin-csi apát, majd hozzátette.

- Lám, a tündéri varázs sem segíthet az emberen! Hogyan tudnánk hát mi, szerzetesek, egymást megalkotni? Semmit nem ér az igyekezetünk! Törékeny, gyenge edények vagyunk, érintenünk sem szabadna egymást. - Így kommentálta példázatát Lin-csi mester, s remélte, hogy szerzetesei többé nem kutatják a megváltás titkát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

68.

Lin-csi apát egy reggel ezzel a kérdéssel fordult szerzeteseihez.

- Hívek! Tudjátok-e, hogy mire való az eszetek?

- Az eszünk? - ámultak a szerzetesek. - Persze, hogy tudjuk! Az eszünk arra való, hogy felfogjuk Buddha tanítását - vágta rá máris az egyik.

- Az eszünk irányítja a gondolkodásunkat - szólt a másik.

- Az eszünkkel boldogulunk - vélte a harmadik.

- Jegyezzétek meg, szerzetesek, hogy senki sem az eszével boldogul! Boldogulni éppen az ész féken tartásával lehetséges - szólalt meg újra Lin-csi, majd így folytatta. - Aki ezt nem tudja, a saját okosságának válik áldozatává. Mert az okosság, érdemes híveim, nem egyéb, mint élénk, nyugtalan működése az elmének, nem egyéb, mint gyors válasz a kérdésekre. Az okosság meggondolatlan és hiú, szívesen tolakszik előre, hogy megmutassa magát. Különbözik mind a bölcsességtől, mind a tudástól. Nem mély, nem józan és nem tiszta. Szeszélyes és veszedelmes, mint a hirtelen támadt szélvihar. Tartsátok hát féken az okosságotokat, szerzetesek, nehogy magával ragadjon benneteket. "Az okosak veszteg maradjanak!" Figyelmeztetett egykor öreg mesterünk. Fogadjátok meg a tanácsát, szerzetesek! - szólt híveihez Lin-csi mester, s már sarkon is fordult volna, amikor az egyik novícius megkérdezte.

- A Magasztos Buddha okos volt, apát?

- A Magasztos Buddha addig gyűrte, koptatta, szaggatta okosságát, míg végül megszabadult tőle. Ócska gönccé nyűtte, melyre nem volt többé szüksége. És akkor levetette s eldobta. De addigra már éppen buddhává is vált - emlékeztetett a Magasztos példájára a Mester, majd eltöprengve még hozzátette.

- Minél okosabb az ember, annál hosszabb az Út. Annál messzebb a buddhaság - szólt Lin-csi apát, majd gyorsan kisietett a csarnokból, nehogy a szerzetesek megkérdezzék, ő vajon okosnak tartja-e magát.

69.

Lin-csi kolostorában egy reggel a szerzetesek váratlan kérdéssel fogadták a Mestert.

- Mondd, Mester! Okosnak tartod-e magad?

- Igen! - hangzott a válasz szintén váratlanul s határozottan.

- És vajon mire használod az okosságodat? Mert az okosság, Mester, mint tudjuk, nem egyéb, mint élénk, nyugtalan működése az elmének. Nem egyéb, mint gyors válasz a kérdésekre. Az okosság meggondolatlan és hiú, szívesen tolakszik előre, hogy megmutassa magát. Különbözik mind a bölcsességtől, mind a tudástól. Nem mély, nem józan és nem tiszta. Szeszélyes és veszedelmes, mint a hirtelen támadt szélvihar. Mire használod hát? Hogyan tartod féken, nehogy magával ragadjon? Munkálhat-e az értelmén az értelem, az okosságon az okosság? - hangzottak a szerzetesek kérdései, majd néma csendben várták az apát válaszát.
- Jegyezték meg, szerzetesek, hogy senki sem az eszével fékezi az okosságát - szólalt meg Lin-csi, aztán így folytatta.
- Olyan lenne ez, mint vízzel fékezni az áradást, tűzzel a tűzvészt. Az okosság ellenszere nem az ész, hanem a józanság. A hűvös, részvétlen viszony önmagunkkal.

"Az igaz Út nem oly nehéz,
Csak ne válassz és ne szeress!
Ha nem gyűlölsz és nem szeretsz,
Fényesség vár, felhő se lesz."

Mondták a régiek. Ha nem magadat választod és szereted, meg tudsz válni okosságodtól. Ócska göncce nyúhated, aztán levetheted és eldobhatod, ahogy a Magasztos Buddha tette. Ez az okosság leküzdésének egyetlen módja. Mielőtt azonban megszabadulnátok tőle, szerzetesek, leplezték le gyanútlanabb társaitok előtt is az ész igazi természetét. Ez a leghasznosabb munka, amire az okosság fogható - válaszolt a hívek kérdéseire Lin-csi apát, aki újabban egyre nehezebben viselte okosságát. Erősen rühellte, olykor szitkozódott is miatta. Pedig teljesen közömbös és részvétlen volt maga iránt. Ám őszintén kedvelte szerzetestársait, értük nem vetette le az utálatos, kényelmetlen gúnyját.

70.

Lin-csi cellájának ajtaján bekopogott az apáthoz egy ifjú szerzetes.

- Mester! Évek óta élek kolostorodban. Felfedtem a Hat Forrást, és elkerültem a Hat Tisztátalanságot. Tartózkodom a Három Méregtől, követem a Három Törvény eszméit, végigjártam a Négy Ösvényt, áthaladtam a Száz Kapun, a Tíz Irány Bóddhiszattváival és a Három Világ Buddháival meditálok, mégsem találok a helyem. Rosszkedvű vagyok, nyugtalan, nem hiszek a buddhaságban. Elmennék, ha tudnám, hová menjek, mit tegyek. Elmennék, hogy soha többé ne lássam kolostorodat, ahol nem leltem meg békémet! - fakadt ki az apátnak a szerzetes, majd megismételte a kérdést. - Mit tegyek, apát, mit tegyek?

Lin-csi nem kedvelte a nyafogást, de őszintén sajnálta ifjú szerzetestársát.

- Láttad már a fenyőket a kertben, szerzetes? - kérdezte tőle hosszú csend után.
- Nem láttam, apát.
- Hát a krizantémokat az utak mentén láttad már?
- Nem láttam, apát.
- Emlékszel, milyen kövekkel vannak kirakva a kerti utak?
- Nem emlékszem, apát.
- Na és tudod, melyik kapun jutsz ki a Huo-to folyóhoz?
- Nem tudom, apát.
- Jártál már a folyónál egyáltalán?
- Nem jártam, apát.
- Nos, menj ki máris a kertbe. Indulj el a fenyők irányába, aztán a krizantémok között menj a kövekkel kirakott úton a Keleti Kapuig. Útközben jól figyelj minden apró részletre. A színekre odafent, a hangokra lent, ahogy a köveken jársz. A fenyők csúcsára, a tobozok koppanására. Értesz engem jól, szerzetes?
- Értelek, apát.
- Ezután hagyd el a Keleti Kapun a kolostorkertet, s menj tovább, át az erdőn. Menj, míg a folyópartra érsz. Eközben is jól figyelj: a lábad alá, a fejed fölé, a lombok közé, mindenhová. Értesz engem jól, szerzetes?

- Értelek, apát.

- Amikor pedig a partra érsz, állj meg, közel a vízhez. Egyre vigyázz! A víztükörben magadat meg ne lásd! Nézz el inkább messze-messze a folyó fölött, ameddig csak ellátsz. Nézd, nézd a messzeséget, addig állj ott, amíg jól meg nem éhezel. Akkor pedig fordulj meg, s gyere vissza a kolostorba. Itt annyi zabkását ehetsz, amennyit csak bírsz. Degeszre tömheted magad. Aztán majd eldöntöd, mit csinálsz azután - szólt Lin-csi apát, s kitérte a szerzetes előtt cellája ajtaját.

A szerzetes kiment a partra, nézte a messzeséget. Később a kolostorban degeszre tömte magát zabkásával, aztán visszatért megint a folyóhoz. Így telt nap nap után. Évek múltán se nézett a víz tükrébe. Egyetlenegyszer sem. Jól érezte magát.

71.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mi az, ami számodra mindennél többet ér?

- Ülni fenn a hegyen. Állni lenn a vízparton - felelt habozás nélkül a Mester, mintha számított volna a kérdésre. Pedig nem szerette a rossz kérdéseket.

- Mit teszel fenn a hegyen és lenn a parton, apát? - faggatták a szerzetesek tovább.

- Nem tudom - hangzott Lin-csi válasza röviden. A szerzetesek mehökkentek, zavartan nézelődtek.

- Kifejtenéd, hogy mit nem tudsz, apát? - kérdezte aztán félénken az egyik.

- Nem tudom, mit tesz a vihar szélcsendes magja, miközben tombol körülötte az orkán. Nem tudom, mit tesz a jégmadár, mikor a folyó fölött mozdulatlanul szitál, nem tudom, mit tesz a dermedt téli bogár.

- Áhá! - hallatszott a szerzetesek megkönnyebbülése. Örültek, hogy nem csapta be őket az apát. Ezeket bizony senki sem tudhatja.

- Mégis, mi lehet ez? - kérdezte egyikük. - Ez lenne a buddhaság?

- Nem tudom, mi a buddhaság - felelt ismét Lin-csi. - Ülni fenn a hegyen, állni lenn a parton - nagy kitérülködés. Elfordulni magamtól - nagy megkönnyebbülés. Egyedül lenni - nagy csendesség. Mindez együtt - nagy gazdagság. Közel és távol, magas és mély, mindenség és semmiség, mind a te kezvedben van. Te pedig ott pihensz közben a világ tetején. Nem tudom, mi a buddhaság. Olykor azt fontolgatom, ne legyek-e inkább Lin-csi apát - vallotta meg eretnek gondolatát szerzeteseinek a Mester. Aztán kisietett a csarnokból, nehogy azon kapja magát, hogy a buddhaság ellen prédikál.

72.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a Mesterhez a szerzetesek.

- Mester! Árudd el nekünk, milyen a lélek igazi természete! Sóvárog-e olykor maga a lélek is, vagy csak a test érez vágyakat?

- Szerzetesek! A lélek igazi természete ma már felismerhetetlen. A fényességes lélek tengerfenékre süllyedt roncs, melyre szőrös ázalagok, kagylók, csigák és kavicsok rakódtak. Megkövesedett tetem, mely dermedten lapul a mélyben. A lélekre túl sok *anyagi* rakódott már, nem érez, nem jelez, tompa mozdulatlanság, némaság. A lélek halott. Sötét üregeiben szörnyek vertek tanyát, s démonok látogatják. Elképzelni is félelem, borzongás - festette a lélek rémségeit Lin-csi apát, majd így folytatta. - És talán megtalálni sem lehet már e roncsot. Oly régen elsüllyesztették. A lélek nem kedvelte a test táplálékait, az emészthetetlen földi port, sarat. Undorodott, ellenállt. Ezért kellett a testnek megszabadulnia tőle. Diadalmaskodott az anyag, a lélek lent a mélyben halott.

- Fel sem lehet támasztani? - kérdezte félénken az egyik szerzetes.

- Nem tudom. De nincs más választás. Szükség lenne rá, nehogy vele vesszen az egész világ. Olykor felviláglik a fény, s feltámad bennünk a lélek utáni vágyakozás. Ám jön megint az ész, a gúnyolódás, a rögeszmés akarás, az alkotás, majd a fáradtság, a csalódás. A lélek nélkül nem tartható fenn az anyagi világ. Akkor elveszünk. Tíz világkorszakra megszűnik a földön a tavasz, az őszi, a tél, a nyár, a füvek, a lombok, az

ember, a madár, a bogár. Próbálkozzatok hát, szerzetesek! Támasszátok föl a lelket, ha meg akarjátok ismerni igazi természetét - szólt Lin-csi apát, s a szerzetesek tudták, hogy aznap reggel nem keserűen, csak komolyan beszélt, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

73.

Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.

- Áruold el, apát! Lehet-e szerencse dolga a buddhaság? Buddhává válhat-e egy szálkás elméjű szalmakutya, ha elég nagy szerencséje van?
- A szálkás elméjű szalmakutyáknak nem lehet elég nagy szerencséjük - jelentette ki az apát. Ismerte jól, milyenek a szalmakutyák.
- És, mondjuk, egy átlagos szerzetesnek lehet? - faggatták a szerzetesek.
- A buddhasághoz semmiképp. A buddhaság, híveim, nem szerencse dolga. Sem kártyán, sem kockajátékon nem nyerhető. Sem út porában, sem ládafiában föl nem lelhető.
- Mester! Ismertünk egy szerzetest, akiről tudtuk, hogy érdemtelen a buddhaságra. Mégis buddhává lett. Mivel magyarázod ezt?
- Hívek! Aki érdemtelen a buddhaságra, sohasem lesz buddhává. Ám olykor akadhat dolgunk hamis buddhákkal, akik valójában szalmakutyák.
- Élő buddhaként jár kolostorról kolostorra, és hirdeti a Tanítást. Egészen megváltozott, úgy beszél, úgy jár, mint a buddhák.
- Szerzetesek! A buddhákat nem változtatja meg a buddhaság. Úgy beszélnek, úgy járnak, mint bármelyik szerzetes. Nincs a mozgásukban, nincs a szavaikban semmi keresés, semmi utánzás. Lassan, örökös nyugalomban élnek. Nem szaladgálnak kolostorról kolostorra, s nem árulják a Tanítást mint portékát. A buddhák életében nincs fáradozás. Nincs erőfeszítés, nincs önáltatás. Vagyis szerzetestársatok buddhautánzó szalmakutya lehet, semmi más.
- Mi pedig elhittük neki, apát! - vallották meg tévedésüket szégyenkezve a szerzetesek.
- Ő is elhitte magának. Ezért alakította jól a buddhát. Ezért alakítanak jól a szalmakutyák. Nagy tehetség a hamisság. Ám hiába ügyesek a szalmakutyák, a szerencse őket is csak gazdaggá teheti vagy szegénnyé, boldoggá vagy boldogtalanná. Tökéletessé, vagyis buddhává soha - világosította föl szerzeteseit egy reggel Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

74.

Lin-csi kolostorába egy nap látogató érkezett. A falubeli legény egy kis emelőszerkezetet hozott magával, mely Huang tanácsos úr találmánya volt. A tanácsos úr azt üzenté, gyártsanak a szerzetesek belőle, amennyit csak tudnak, jól megfizeti. Majd eladja őket a városban, ahol kedvelik az efféléket.

- Nem gyártunk! - vágta rá az ajánlatra Lin-csi apát, még mielőtt a legény előadta volna mondókáját.
- Miért nem? - kérdezte meghökkenve, majd elejtette a szerkezetet.
- Mire való ez a hülyeség? - bámulta undorral a szerkentyűt az apát, akiről a legényt kivéve mindenki tudta, utálja az efféle szerkezeteket.
- Kiönti a teafőzőből a teát. Nagyon praktikus - állította róla az ifjú.
- Miért? Van, aki nem tudja maga kiönteni?
- Nem, olyan nincs.
- Akkor ez mire való?
- Kiönti a csészébe a teát - próbálkozott ismét a küldönc. - Megemeli a teafőzőt, majd ez a kis rudacska itt megbillenti, s a tea kifolyik belőle. Nagyon praktikus - ismételte.
- Nem értem! - meresztgette a szemét továbbra is Lin-csi, s valóban nem értette, mi szükség van rá.
- Azt üzenem a tanácsos úrnak, hogy szerzeteseim nem vállalnak teafőző-emelő gyártást. Életerősek, okosak, ügyesek és szorgalmasak, nem bízhatok rájuk együgyű, férfiatlan és értelmetlen munkát. Ezután is szívesen

gyártunk mécesest, lampionokat, bambuszfáklyát és egyéb bambusztárgyakat, de teafőző-emelő szerkezet gyártása mihozzánk méltatlan. Egyébiránt megvallom azt is, hogy *mindenfajta* gépezet létrehozását kétséges erőfeszítésnek tartom, ezért sem üdvözölhetem a tanácsos úr találmányát.

- Miért?! - ámult most megint a legény.

- Nem gyártunk gépeket! A munkát nekünk kell elvégezni. A teát ki kell önteni, a földet meg kell forgatni, a magot el kell vetni, az árpát le kell vágni. Falat kell rakni és tetőt, köpenyt varrni és lábbelit, aztán hordani és koptatni. Ez az élet. Az életet pedig élni kell, és nem gépekkel helyettesíteni! - válaszolt a legénynek szárazon Lin-csi apát, s kipenderítette őt a tanácsos úr szerkentyűjével együtt.

75.

Lin-csi kolostorában egy reggel fellármázta az apátot egy ifjú szerzetes.

- Apát! Apát! Megvilágosodtam! Ma hajnalban buddhává váltam!

- Mit beszélsz, szerzetes?! - dörzsölte a szemét Lin-csi.

- Buddha vagyok, apát! Buddha!

- Na ne mondd! Honnan veszed?

- Átlátom a valóság titkát, ismerem az okokat és a törvényt! Megszabadultam a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőztem a születést, legyőztem a halált. Többé nem kell erre a világra kerülnöm. Buddha vagyok tehát! - állította magáról nagy komolyan a szerzetes, majd titokzatosan megkérdezte. - Mondd, mit kell most tennem, apát?

- Reggeliztél már? - emelte rá álmosan a tekintetét Lin-csi.

- Nem reggeliztem.

- A konyhára vagy beosztva mára, vagy rizsgyomlálásra?

- A konyhára.

- Nos, a konyhára ma szállítják be a magtárból a gabonát. Az egész évre való rizst most hozzák. Szedj össze vékakat és zsákokat, mindegyikből tizennyolcat. A rizst válogasd szét ügyesen, úgy mint korai rizs, késői rizs, télen hántolt rizs, fehér rizs, lótuszrózsaszín rizs, sárga kalászu rizs, száraz rizs, közönséges barna rizs, közönséges sárga rizs, kásás rizs, rövid szárú rizs, halvány rózsaszín rizs, cirmos kalászu barna rizs, hántolatlan barna rizs, hántolt csíkos rizs, kövér szemű sárga rizs, hosszú szemű sárga rizs, valamint hosszú szemű hántolt sárga rizs. Ha ez megvan, töltsd meg velük a zsákokat és a kosarakat. A zsákokat vidd a kamrába, a kosarakat meg a konyhára. Ez lesz a dolgod mára, szerzetes, semmi más. Kis időre hagyd el a filozófiát! Megfekszi olykor az ember gyomrát. Most menj, reggelizz egy kis zabkását. Nehogy éhesen kezd a munkát! - szólt Lin-csi apát, aztán visszafeküdt aludni az ágyába. Korainak látszott még az a buddhaság.

76.

Kolostorában egy reggel fellármázta Lin-csi apátot egy ifjú szerzetes.

- Apát! Apát! Megvilágosodtam! Ma hajnalban buddhává váltam!

- Mit beszélsz, szerzetes?! - dörzsölte a szemét Lin-csi.

- Buddha vagyok, apát! Buddha!

- Na ne mondd! Honnan veszed?

- Átlátom a valóság titkát, ismerem az okokat és a törvényt! Megszabadultam a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőztem a születést, legyőztem a halált. Többé nem kell erre a világra kerülnöm. Buddha vagyok tehát - állította magáról nagy komolyan a szerzetes, majd titokzatosan megkérdezte. - Mondd, mit kell most tennem, apát?

- Reggeliztél már? - emelte rá álmosan a tekintetét Lin-csi.

- Nem reggeliztem.

- Nos, akkor menj és reggelizz meg, mert nagy munka vár rád!

- Megyek, apát!

- Ha megreggeliztél, húzódj vissza a celládba, és ne is lássalak, csak vacsoránál. Ezentúl mindig csak reggelizzél és vacsorázzál, közben pedig láss hozzá a szútrák és a sásztrák olvasásához. Kezdd el ma már! Vedd először a Hármaskönyv középső könyvének 5000 szútráját, ezek között is olvasd legfigyelmesebben a Tökéletes Bölcsesség szútrát. Fontos lesz még az Igaz Törvény Lótusza, valamint a Nirvána szútra, a Gyémánt szútra, a Szív szútra. Ugyancsak lényegesek a Végtelen Sugárzás Kristálytisza Országáról szóló szútrák, az átváltozás szútrái, a fegyelem szútrái és a bűnvallomás szútrái. Nem kevésbé alapvető az Aranyos Szőrű Oroszlánon Ülő Mandzsusri Bóddhiszattva Kristálytisza Országáról szóló szútra, valamint az Aranyfény szútra és a jóga szútrák. Mindezek után tanulmányozd még a harmadik pátriárka A Szívbeli Hit Fényessége című tankölteményét, a hatodik pátriárka alapvetéseit és szútramagyarázatait, A Tizenkét Kapu Könyvét, a Száz Írás Könyvét meg az Arany Oroszlán Könyvét. Nos, ezek a legsürgősebb olvasmányok. Öt esztendő adok a tanulmányozásukra. A továbbiakat majd megbeszéljük azután. Egy buddha legyen művelt! Ez nálam szabály. "Vess el minden írást, de előtte olvasd el minden írást!" Mondták a régiek. Hát adj magadra te is! Tartsd be a szabályt! Nehogy csak dísznek legyen az a buddhaság! - szölt Lin-csi apát, aztán visszafeküdt az ágyába. Mielőtt elaludt, még eltöprengett, vajon mitől teremnek újabban a buddhák ilyen szaporán. Akár a gombák!

77.

Lin-csi kolostorában egy reggel megkérdezték a szerzetesek az apáttól.

- Mondd, apát! Hol laknak a szalmakutyák?

- Szalmakutyák mindenhol laknak, híveim. Elvegyülnek az emberek közt, tele van velük a világ.

- Felismerhetők a szalmakutyák, apát?

- Eleinte egyáltalán nem ismerhetők föl a szalmakutyák. Még akkor se, ha falkába verődve találjuk őket, mondjuk, egy szalmakolostorban. A szalmakutya-szerzetesek és a szalmakutya-buddhák a megtévesztésig hasonlítanak a valódiakra. Olyannyira, hogy maguk sem tudják, ők a szalmakutyák.

- Mire valók a szalmakutyák, apát?

- Hogy megkülönböztessék magukat tőlük a nem szalmakutyák. Hogy pontosan ismerjék megkülönböztető jegyeiket, s ezeket jól megbecsüljék. Mindez igen komoly haszonnal jár.

- Elkerülhetők-e a szalmakutyák, apát?

- Nem kerülhetők el egyáltalán. De nincs is szükség rá. Miután felismertük őket, jól lehet bánni velük. Attól fogva már nem veszélyesek ránk. Csak etetni kell őket cukorkákkal bőségesen, és finom szavakkal dicsérni szépségüket és elméjüket. Még akkor is, ha száraz, poros, szúrós a szalmájuk és szikkadt, szálkás az elméjük. Hallgatni kell panaszos vonyításukat és morgásukat, milyen igazságtalan velük a világ. Mindig igazat kell adni nekik, hadd nyugodjanak meg a szalmakutyák. Ez ártalmatlan, kegyes csalás. Jegyezzétek meg, szerzetesek, hogy a megnyugtató, elringató szalmakutyák a legjobb szalmakutyák. Meg az alvó szalmakutyák. Míg alszanak, nem harapnak legalább. Sőt, ismerek egyet, amelyik álmában olykor mosolyog is, amikor igazi szerzetesnek látja magát - világosította föl híveit a szalmakutyaság kérdéseiről Lin-csi apát, Őszintén aggódott szerzeteseiért, akiket gyakran nyugtalanítottak a kolostor körül is egyre szaporodó szalmakutyák.

78.

Lin-csi apátot egy reggel ezzel a kérdéssel fogadták a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mit tartunk azok felől, akik egész könyveket írnak tele legszemélyesebb érzéseikkel, s aztán mutogatják ezeket más embereknek?

- A költőkről van szó, szerzetesek? - kérdezett rá az apát.

- A költőkről bizony - vallották meg a hívek.

- A költők magamutogatása kínos kérdés - sóhajtott Lin-csi. - Egyfelől írásaik szépek lehetnek és hasznosak,

másfelől az önmutogatás gusztustalanság. Nehezen érthető, honnan van hozzá bátorságuk.

- Olvassuk őket vagy ne olvassuk, apát?!
- Tanuljátok meg, szerzetesek, egy szempillantás alatt eldönteni, hogy jó-e az írás, vagy csapnivaló önmutogatás! Ahogy ránéztek egy arcra, és leolvassátok róla, hogy tisztességes ember-e a tulajdonosa, úgy olvassátok bele az írások soraiba, s forduljatok el tőlük, vagy olvassátok tovább. Mi azt valljuk, hogy az írás többnyire csak cifraság. A mi iskolánk ezért veti el az írott hagyományt. Ugyanakkor elolvassuk a régieket, hogy tudjuk, mit vetünk el, s bár megmosolyogjuk a költőket, olykor magunk is verselünk. Talán nem nagy bűn ez, szerzetesek, ha nem túl hosszú az írás - mondta kissé pirulva Lin-csi apát, aki valóban igyekezett rövidere fogni, amikor verselésen kapta magát.
- Az írástudók gyakran csálnak, apát?
- Az írástudók mindig csálnak, nincs bennük gátlás. De ez csak akkor árt, amikor hamis az írás.
- Gyakran hamis, apát?
- Amennyire másutt is gyakori a hamisság. Óvakodjatok hát az irodalomtól, szerzetesek, de ne féljétek az írást! Egyébként mindent megold a buddhaság. Odaát nincs már önmutogatás, nincs már kíváncsiság. Nincs már kérdés, nincs felelet, nincs tudás, nincs nemtudás. Vagyis odaát a buddhák már nem költők. Ideát viszont a költők még nem buddhák - szólt Lin-csi apát, s magukra hagyta szerzeteseit, nélküle töprengjenek tovább. Lehetetlen elmondani, mekkora kín az írás vagy a nem írás.

79.

Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak Lin-csi apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mit kutatnak a vándorszerzetesek, s hová igyekeznek egyáltalán?
- A vándorszerzetesek, híveim, éppúgy a buddhaságot kutatják, mint mi, csak kevésbé találják - válaszolt az apát, aki nem nagyon kedvelte a vándorszerzetesek buzgóságát.
- De miért vándorolnak, és hová?
- Maguk se tudják. Ahol kapnak egy kis szellemi alamizsnát, vagy ahol gondolataikat meghallgatják, ottmaradnak egy ideig. Aztán mennek tovább. Pedig tudhatnák, hogy nem vezet jóra ez a lázas keresés, nyugtalanság. Nemigen lesz belőle buddhaság. A szerzetesnek jót tesz cellájában a magány, azon kívül pedig a kolostori társaság. Aki mindig másnak mondja el gondolatát, nem tudja, mihez méri magát. A vándorszerzetes nem kedveli a magányt, lépten-nyomon fellármázza a határt, fűnek-fának prédikál, s cserélgeti társaságát. Ez nem szolgálja haladását. "Ha nagy a sietség, soha nem érsz oda." Mondták a régiek, s csendes, szerény életet éltek. El sem hagyták a falu határát. Szerették a helyeket. Szerették, ahol éltek, s ha elmentek, szerették a visszatérést, a megnyugvást. Szerették a tájakat, szerették a tárgyakat, megbecsülték a vidék otthonosságát, az otthon barátságát. A hely szellemében volt a tudás, s csak meg kellett várniuk, míg felkínálja magát. Ám a vándorok nem tudják, hogy az igazi tudás épp olyan lepkeszárnyú, mint a szerencse vagy akár az igazság. Hiába futsz utána, hiába kapkodsz, közelebb nem jutsz hozzá. Ezért járnak nagy sietve keresztül-kasul az országban balgán, s azt hiszik, hogy haladnak, gyarapodnak. Pedig legfeljebb ha morzsákat szedegetnek az úton - mondta egy reggel szerzeteseinek Lin-csi apát, s tévutakon vándorló társaikat mindannyian őszintén sajnálták.

80.

Kolostorában egy reggel megkérdezték a szerzetesek Lin-csi apátot.

- Mondd, apát! Fontos nekünk a buddhaság?
- Fontos.
- De miért?
- Mert nincs más - felelt egykedvűen az apát, s bár a szerzetesek várakozva néztek rá, nem fejtette ki válaszát.
- Semmi más? - kérdezték hát bizonytalanul.

- Semmi más - felelt Lin-csi kurtán.
- Úgy gondoltuk az esti beszélgetésünk után, hogy mégis lenne más választás. Hiszen nem kell az embereknek sok: szerény munka, csendes élet, család. Ünnepek, vidámság, kirándulás. Aztán megint dolgoz napok és semmi gondolkodás. Hogy ne hiányozzon a buddhaság. Hogy soha ne is gondoljanak rá - vallott esti gondolataikról az egyik szerzetes.
- Este könnyű ilyet kigondolni, szerzetesek - kezdte az apát. - Este egy kicsit véget ér a világ, nincs már szükség rád. Reggelig béke, alvás, álmodozás. Reggel aztán indulás! Jól képzeltétek a folytatást: szerény munka, csendes élet, család, ünnepek, vidámság, kirándulás. Dolgos napok egymás után, és semmi gondolkodás. Aztán megint dolgoz napok, megint semmi gondolkodás. Hosszú éveken át. Nincs megingás, nincs változás, s bár tilos a gondolkodás, egyszer mégiscsak rádöbben, hogy a végén mi vár rád. (Csak veszíthetsz, bármit csinálsz.) Egyre többször gondolsz rá, egyre közelebb kerülsz hozzá, és akkor már elkelve egy kis buddhaság. Aztán egyre több buddhaság. Hát így van kitalálva, szerzetesek, a világ! Akkor is elvesz, amikor ad, és te akkor is adsz, amikor kapsz. Ezért kell az embereknek a vigasztalás. Ezért van a buddhaság, ezért van a Tanítás! - szölt Lin-csi apát, és sietősen elindult kifelé a csarnokból.
- Micsoda?! A Tanítás pusztán vigasztalás, apát? - kérdezte még Lin-csit az egyik szerzetes, a többi megkövültén állt.
- Mi lenne más? - kérdezett vissza Lin-csi flegmán, s még sietősebbre vette a dolgát. Odakint aztán megállt, végignézett kolostorán, majd sétált egyet a Huo-to folyó partján. Ő maga is megdöbbsent a helyzet súlyosságán.

81.

Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak Lin-csi apáthoz a szerzetesek.

- Mondd, apát! Mi történik a Magasztos Tanításával, amikor a világon már mindenki buddhává vált?
 - Kinek a tanításával? - kérdezett vissza értetlenül az apát.
- A szerzetesek összenéztek.
- A Magasztos Buddha tanításával - ismételte meg bizonytalanul az egyik.
 - Nem tudok róla, hogy a Magasztos Buddhának lenne tanítása - szölt az apát, majd hosszú csend uralta a csarnokot.
 - Mester! Épp tőled hallottuk a tanítást! "Átlátni a valóság titkát, ismerni az okokat és a törvényt. Megszabadulni a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőzni a születést, legyőzni a halált." Ez Buddha tanítása, és tőled hallottuk!
 - Nem ismerek ilyen tanítást.
 - A fényességes lélek tulajdonságairól tanítottál, a gondolat és az érzés szavakból varrt öltözeteiről, a lepkeszárnyú igazságról és tudásról, a balgák égi útjáról, költészetről, túlsó partra vezető útról és végső csendességről odaát. Mi volt mindez, Lin-csi apát? Nem Buddha tanítása?
 - Nem Buddha tanítása volt, szerzetesek! Nem ismerem Buddha tanítását.
 - Miféle tanítás volt, Lin-csi apát?
 - Nem volt semmiféle tanítás. Nem ismerek semmiféle tanítást - állította konokul a Mester, s a szerzetesek megint elnémultak.
 - Mivel töltöttük kolostorodban az éveket, Lin-csi apát? - kérdezte aztán bizonytalanul az egyik.
 - Magatokkal voltatok elfoglalva. Ez volt a dolgotok. S tette a dolgát minden tanítvány.
 - És a Tanítás? Nem a Tanítás szellemében éltünk, apát?
 - Nincs semmiféle tanítás! Nem is volt, és nem is lesz! Megmondtam már. Magatok vagytok, nincs semmi más! Lin-csi előtt éppúgy, mint Lin-csi után.
 - Mit jelentsen ez, apát?
 - Nem lehetünk mindig együtt, híveim. Az a cédrus sem áll ott örökké a kertben, nem áll a kolostor sem, de még a Huo-to partján ez a hegy sem. És nincs semmiféle tanítás sem, mely még egyszer összefogna bennünket és az időt. Nincs semmi sem, csak ti vagytok, míg vagytok egyáltalán. Legjobb tehát, ha ezután már mindent magatokkal intéztek el. "Átlátni a valóság titkát, ismerni az okokat és a törvényt.

Megszabadulni a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőzni a születést, legyőzni a halált." Ez most már a ti dolgotok. Menjetek, szerzeteseim! Menjetek tovább! - szólt Lin-csi apát, befejezve utolsó tanítását, kolostorában, a Huo-to folyó partján.

A szerző búcsúbeszéde

Remélem, méltó és méltatlan, bölcs és balga olvasók, létező és leendő szerzetesek és világiak, hogy én, Su-la-ce szerzetes, alázatos szolgátok, nem hiába guvasztottam szemeim, fárasztottam vén ujjaim, koptattam ecsetjeim, hogy írásba foglaljam nektek Lin-csi apát beszélgetéseit, melyeknek a Mester Huo-to folyó parti kolostorában voltam figyelmes résztvevője ifjú novícius koromban. Míg e beszélgetéseket olvastátok, a legérdemesebb Mester szellemének fényében fürdőzhettetek, mindannyian egyformán: méltók és méltatlanok, bölcsék és balgák, de még ti is, szegény, vigasztalhatatlan szalmakutyák. Hanem nincs mit fecsegni erről tovább! Ha értettetek belőle, tisztelt olvasók, nektek lesz könnyebb ezután. Ha nem, hát az is a ti dolgotok. "Legjobb tehát, ha most már mindent magatokkal intéztek el!" Ám ha ezután se boldogultok, akkor se csüggedjete. Van még a túlparti bölcsesség megszerzésének egy módja, amit nem árult el nektek a huncut apát. De most - irántatok érzett fékezhetetlen szeretetétől hajtva - Su-la-ce szerzetes felfedi elöttetek ennek a titkát.

Ha már Lin-csi sem használ, nehéz az élet és nehéz a halál, s kellene hozzá a túlparti tudás, a következőt csináld. Nyáridőben, domboldalon ülj meg jó soká, s keresd az égen, merre száll a gólyamadár. Miután meglelted, kövesd szárnyalását, s lesd meg, mikor engedi el a magasban piszkát. S ha jól megfigyelted, miként hull alá keringve, szállva, forogva, szél hátán lebegve, majd újból alázuhanva, s miként robban e tánc közben semmivé; és miután meglátod, hogy piciny darabjai, melyek nem égtek el a sűrű léghen, úgy hullanak majd előtted a gyenge, zöld fűszálra, hogy az meg sem hajlik alattuk, akkor, tisztelt olvasóm, Lin-csi nélkül is fölfedted magadnak a létezés titkát. S ha ezt kilested, hidd el, könnyebb lesz az élet és könnyebb lesz a halál.

Nekem elhíheted, én már igazítom kérges, vén testemen könnyű utazóruhám.

Utószó

Su-la-ce szerzetesről csak annyit tudunk, amennyit e gyűjteményhez írt elő- és búcsúbeszédében elárul magáról. Ezek szerint a Csien-ning korszak negyedik esztendejében, a kigyó évében, vagyis 897-ben "idézte emlékezetébe és foglalta írásba" Lin-csi apát beszélgetéseit tanítványaival. A tanítványok közt, akik az apát Huo-to folyó parti kolostorában gyűltek össze, ő maga is ott volt, akkor még ifjú novíciusként.

Mindez néhány évvel a 867-es esztendő előtt történhetett, mivel, ahogy *Su-la-ce* is írja, Lin-csi mester ebben az évben távozott "a végső nyugalomba", s más forrásokból tudjuk, hogy a halálát megelőző években pedig már nem a Huo-to parti kolostorban élt, amelynek 854-ben lett az előjárója. *Su-la-ce* tehát 854-től a Lin-csi halálát közvetlenül megelőző évekig vehetett részt a nagy hírű apát beszélgetésein. Nincs azonban kizárva, hogy ebbe a gyűjteményébe felvette a mester későbbi prédikációit is, amelyek már nem a Huo-to partján hangzottak el.

Az élőbeszédből az is kiderül, hogy *Su-la-ce* ismerte Lin-csi két másik tanítványát, *Jen-csaót* és *Cun-csiangot*, akik - ahogy ő írja - a mester "szavait, mint tört cserepeket, szorgalmasan összerakták". Való igaz, hogy *Jen-csaó* összegyűjtötte és írásba foglalta Lin-csi tanításait, *Cun-csiang* (830-888) pedig "megszerkesztette", vagyis abba a formába öntötte a szerzetestárs szövegét, amelyben aztán jóval később (először 1120-ban) többször is kinyomtatták. Az első kiadás *Fu-csouban* készült, ebből a szövegből azonban mára már nem maradt fenn példány. Tudjuk viszont, hogy minden későbbi kiadás ezt vette alapul, s a Lin-csi beszélgetéseiből összeállított mai kínai és japán kiadások is ennek a szövegnek különböző változatai. Magyarul *Miklós Pál* fordításában olvasható egy válogatás (*Feljegyzések Lin-csiről*, Kapujanincs átjáró, Helikon 1987). Hogy miért kellett *Jen-csaó* és *Cun-csiang* munkájának két és fél évszázadot várnia a nyomtatott kiadásra, azt nem tudjuk. Lin-csi halálakor, a 9. századi Kínában a fadúcos nyomtatott könyv már a szellemi élet egyik főszereplője volt, készülhetett volna tehát már akkor nyomtatott kiadás a *Feljegyzésekből*. Mégsem készült, s így *Su-la-ce* is csak a két szerzetes által a "soványkának" nevezett kéziratban őrzött és hagyományozott munkáját olvashatta. Akár valóban "soványkának" érezte a társak teljesítményét, akár jellegzetes *csan* tónusú ugratásnak, tréfának szánta jelzőjét az öreg barát, tény, hogy ez a mű ihlette őt saját, ugyancsak eredeti hangvétellű, Lin-csi tanításainak szellemét és az apát extravagáns alakját egyaránt hitelesen bemutató munkájának megírására. *Su-la-ce* saját és a szerzetesek érzéseit is megjelenítő epikus stílusa, a részletező, kifejtő és ezáltal jól követhető előadásmódja, s nem utolsósorban humora, legalábbis hitelesíteni látszik mindazt, amit tőle vagy másoktól Lin-csiről tudunk.

A 9. század derekán egy *Ennin* nevű japán buddhista zarándok beutazta Kínát, és eközben hosszabb-rövidebb időt töltött kínai buddhista kolostorokban. Utazásáról naplót írt, s ebből is tudjuk, hogy akkoriban - vagyis Lin-csi és *Su-la-ce* életében - a szó szoros értelmében egész Kínát ellepték a buddhista kolostorok, templomok és pagodák. Még a kisebb városokban és településeken is legalább két-három kolostor állt, a nagyobb városokban pedig több tucat.

A jobb módú kolostorok, persze, a lakott területeken kívül épültek. Hegyoldalokban, folyók, tavak partján, varázslatos környezetben. A nagyobb kolostorok és a hozzá tartozó épületek olykor egész várost alkottak, több száz vagy ezer szerzetesnek szolgálva lakhelyül. A kolostorfalakon belül templomok, csarnokok álltak, s a kolostorkertben és az épületekben buddhák és buddhista istenségek hatalmas szobrai. Az épületekben könyvtárszobák, meditációs termek, szerzetesi cellák és vendégszobák sorakoztak, főleg, a nagyobb helyiségek falait freskók és falrajzok díszítették. A vándorló barátok olykor évekig vendégeskedtek egy-egy kolostorban, de rövidebb időre előkelő világiak is gyakran megszálltak a vendégszobákban. A nagyobb kolostorokat erős falakkal vették körül, ezek a kolostorok egyszerre voltak kegyhelyek, templomok, egyetemek, a környék szellemi központjai és védelmező várai a háborús belviszályok elől menekülőknél. A kisebb kolostorok (néhány tucat szerzetessel) is betöltötték hasonló funkciót, de elsősorban a világi élettől elforduló tudósoknak, művészeknek adtak menedéket, tehát a kínai szellemi elit élte itt alkotó életét.

Ilyen kisebb kolostor, "szellemi fellelővár" volt Lin-csi kolostora is Észak-Kínában, nem túl messze a mai fővárostól, Pekingtől, Hopej tartományban. Falai a Nagy Fal és a Sárga-folyó közötti területen emelkedtek, az egyik oldalról hegyektől, a másiktól folyóvizekben gazdag síkvidéktől határolva. Esményi környezet volt tehát a buddhizmus által felvetett nagy sorskérdésekben való elmélyüléshez, kolostori beszélgetésekhez. Itt valóban úgy érezhették a szerzetesek, hogy "a világok változásain töprengeni a legméltóbb emberi munka", s míg valamit meg nem értenek az egészről, nincs hová sietniük.

Lin-csi apátról, a Huo-to parti kis kolostor előjárójáról már jóval többet tudunk, mint *Su-la-ce* szerzetesről. Családi neve *Hszing Ji-hszüan*, s a szintén Hopej tartománybeli Nanhua faluban született, nem messze későbbi kolostorának helyétől. Nanhua falu, mely a Sárga-folyó partján feküdt, ma már kisebb város, mai neve: Tungming. Családjáról nem szólnak az írások, róla is annyit említenek csupán, hogy már gyermekként kiváló képességek és tulajdonságok

jellemezték, ifjúként pedig kitűnt szülei iránt tanúsított szeretetével. A szülők megbecsülése és tisztelete volt a konfuciánus Kínában a leginkább hangoztatott erkölcsi parancs. Lin-csi tehát e tekintetben nemcsak megfelelt az elvárásnak, de valószínűleg túl is teljesítette azt, máskülönben nem említenék a források. Ugyanakkor később, nyilván félreértve a mester valamelyik tanítását, blaszfemikus stílusát, egy 12. századi, természetesen konfuciánus életrajzírója azt állította róla, hogy "ha nem állt volna buddhista szerzetesnek, bizonyára rablóvezér lett volna belőle". Ezt a megállapítást aztán konfuciánus körökben később is szívesen emlegették, különösen az ő tradicionalista normáikat sértette Lin-csi szabálytörő, sőt forradalmi tanítása, szállka volt a szemükben Lin-csi excentrikus figurája. (Annak ellenére, hogy Kínában, csakúgy, mint Indiában, hagyományos toleranciával, sőt tisztelettel tekintettek a legkülönbözőbb szektaalapítókra, vallásújítókra, mivel valamiféle misztikus eredetű szellemi erőt feltételeztek magatartásuk mögött.)

Lin-csi már fiatalon buddhista szerzetesnek állt, s a kínai buddhizmus irányzatai között viszonylag gyorsan rátalált az egyéniségének leginkább megfelelőre, a *csan* iskolára. A *csan* szekta kolostorait járva eljutott messze délre is, ahol *Huang-po* (850) mester tanítványa lett, nála lelte meg valódi szellemi habitusát, alakította ki szemléletét, gondolati rendszerét. Mestere halála után aztán visszatért szülőhelye északi tájaira, s ezekben az években nyerte el Csen-ting városka mellett a Huo-to parti kolostor előjárói méltóságát. A kolostor közvetlenül a folyó átkelőhelye mellett állt, innen lett a neve Lin-csi kolostor, mely magyarra fordítva "Rév Szomszédsága"-kolostort jelent. Hagyományosan a kolostor nevéből vette a nevét ő is, és mint a legtöbb apát, ekkor hagyta el a családi nevét. E kolostorban vált Lin-csi hamarosan tekintélyes tanítónak.

Lin-csit és szerzeteseit a Huo-to parti kolostorból később a környékbeli zavargások üldözték el, rendszeressé váltak a rablótámadások, és a környék egymással háborúzó méltóságainak katonái is lehetetlenné tették a kolostor életét. A Rév Szomszédsága-kolostor beköltözött a közeli Csen-ting városkába, ahol Vang Sao-jin mandarin pártfogásával tovább működhetett, s ahol megtartotta addigra már messze földön híressé vált nevét is.

Az idős mester később a Ta-ming városka melletti Hszing-hua-kolostorba költözött át, ahol visszavonultan élt, míg egy nap - a *Feljegyzések* és Su-la-ce tanúsága szerint is 867. február 18-án - székében ülve, beszélgetését az egyik tanítvánnyal éppen befejezve, megigazította szerzetesi öltözetét és a "végső nyugalomba távozott". Ahogy Lin-csit a "szavait, mint tört cserepeket összerakó" két tanítvány, Jen-csao és Cun-csiang művéből, a *Feljegyzésekből* és Su-la-ce beszélgetésgyűjteményéből megismertük, még az is elképzelhető, hogy mielőtt eltávozott, valóban legyintett egyetlen a tíz égtáj felé. Éppúgy kitelhetett tőle, mint a szalmakutyák utolsó kiadós szidalmazása. Akárhogy is volt, Lin-csi nem távozhatott az élők sorából valamiféle meghökkentő produkció nélkül, az nem ő lett volna.

*

Buddháról és tanításáról már az időszámításunk előtti századokban tudomásuk volt a kínaiaknak. A 2. században kezdődő belső-ázsiai hódítások során, amelyek célja az első nagy nomád birodalom, a hunok (pontosabban hszüing-nuk) megfékezése volt (az ő betöréseik ellen épült már korábban a Nagy Fal is), a kínai harcosok buddhista kegytárgyakat, de néhány Buddhaábrázolást is zsákmányoltak, amelyeket hazavittek magukkal, s megmutattak uralkodójuknak. A hun birodalom területén élő népek körében ekkor már népszerű buddhizmus így keltette föl a kínai udvar érdeklődését, olyannyira, hogy a krónikák szerint *Ming-ti* császár (i. sz. 58-75) már követeket küldött nyugatra tudós buddhista szerzetesekért. Az írások elmondják, hogy a császár álmát beteljesítő követek két buddhista szerzetessel tértek vissza, akik egy szent könyvekkel (szútrákkal) megrakott fehér lovat vezettek a császári udvarba. Az uralkodó templomot emeltetett a szerzetesek számára, amelyet a szútrákat szállító jószágáról "Fehér Ló-templom"-nak neveztek el. Ebben a templomban éldegéltek békében a buddhista szerzetesek, és fordítgatták szorgalmasan a szútrákat kínai nyelvre.

Ennek a legendás történetnek az elbeszélése után azonban évszázadokon át hallgattak a krónikások a buddhizmusról. Különböző forrásokból tudjuk, hogy több nagy tudású indiai szerzetes is járt az időszámításunk szerinti első századokban Kínában, s a szent könyveket itt is, ott is fordítgatták tovább, de nagy áttörésről, buddhista térhódításról egészen a 4. századig nem tudunk. A buddhizmus elterjedése kínai földön lassú és bonyolult folyamat volt tehát, a 4. századra azonban olyannyira beérett, hogy a meggyengülő taoizmus pozícióit a lakosság csaknem minden rétegének gondolkodásában, szemléletében átvette a buddhista filozófia és hitvilág. Ezzel azonban a taoizmus nem tűnt el a kínai gondolkodásból, hanem egy időre a buddhizmussal szimbiózisban élt tovább, fogalmait ("Út", "nem cselekvés", "üresség", "szavak nélküli tanítás", "természetesség", "azonosulás") is kölcsönözve az új hit kínai adaptálóinak. S mivel a két filozófiai rendszer alapvetései között első pillantásra nem mutatkozott nagy különbség, a buddhista szövegek első,

főként taoista műveltségű fordítói szívesen használták is a régi fogalmakat. Ám nemcsak a fogalmak "konvertálhatóságát" tekintve voltak átfedések a régi és az új gondolkodásmód és hit között, a legkorábbi időkből még közös vallásgyakorlatról is tudunk. A hagyomány szerint például már az első században *Lin Jing* császár éppúgy tisztelte Buddhát (i. e. 560 - 480 k.), mint Lao-cét (i. e. 4-3. sz. k.), s az őt közvetlenül követő későbbi császárok közül is többen mutattak be áldozatot egyidejűleg mindkettőjüknek.

A 4. század végére azonban felbomlott ez a szimbiózis, a buddhizmus először az értelmiségiek többségét hódította meg magának, majd lassan tömegvallássá lett ("népi buddhizmus"), s egyre több kiváltságot szerzett. Ez vezetett azután oda, hogy a buddhista kiváltságok ellen mozgósítva a későbbi századokban a taoizmus többször is ellentámadásba lendülhetett. De addigra már annyira meghonosodott a buddhizmus kínai földön, hogy pozícióit csaknem egy évezreden át semmi nem ingathatta meg igazán.

A 4. század végére ezerszám álltak a buddhista kolostorok a Mennyei Birodalom területén, sőt ekkorra már megjelentek a női kolostorok is. Az első apácákkal és novíciákkal benépesített buddhista kolostort Észak-Kínában alapították, éppen Lin-csi apát és Su-la-ce szerzetes működésének környékén, a mai Hopej tartomány területén.

A buddhizmus - annak ellenére, hogy kolostori művelői számosan voltak - sem Kínában, sem másutt nem öltött hierarchikus egyházi formát. A kolostoron belüli rend és munkamegosztás megkövetelte az ott élők között a szigorú rangsor tiszteletben tartását, de magának az egyháznak sohasem volt központi irányítása s tisztviselői szervezete. Egy-egy irányzat pátriárkájaként tisztelte ugyan legtekintélyesebb szellemi vezetőjét, de ez sem jelentett szervezeti hierarchiát. Sokkal inkább a tanítás átadásának, fenntartásának felelősségét ruházták a hívek a pátriárkákra, semmint valamiféle irányítói hatalmat. Pátriárkákból is többnyire minden korban több volt, még több volt azonban irányzataból, iskolából, szektából. A Tang-kor második felében (8-9. sz.) az akkor létező több ezer kolostor szinte mindegyike más-más tanítást hirdetett, természetesen általánosan elfogadott szilárd buddhista alapelvekre, dogmákra épülő tanításokat.

Az indiai eredetű alapelvek, melyeket maga a történeti Buddha hirdetett meg, soha egyetlen buddhista irányzaton belül sem kérdőjeleződtek meg, talán csak korunk legújabb irányzatainak hívei próbálkoznak olykor effélével, ám ők is bizonytalanul.

A három szilárd tézis, amelyről azt állíthatjuk, hogy az egész buddhista gondolkodás normatíváját képezik, a következők. Az első a létezés legáltalánosabb törvényét fogalmazza meg, s azt állítja, hogy *a világon minden szüntelen mozgásban és átalakulásban van*. A második - az elsőből kiindulva - megállapítja, hogy mivel valamennyi jelenség átmeneti, és semmi sem alkot egységes egészet, hanem saját alkotóelemein túl érzéseink, észleléseink és képzeleteink kombinációiból is állnak, számunkra a jelenségek világa megismerhetetlen. Ha pedig mulandó és megismerhetetlen, akkor *a világ lényegében rossz, lakhatatlan, s ezért szenvedéssel teli*. A harmadik tézis pedig - az előző kettőre épülve - azt az ismeretelméleti meggyőződést hirdeti, hogy ha a jelenségek világa változó és megismerhetetlen, akkor ebben *a világban valójában semmi sem azonos önmagával* ("illúzióvilág"). Ezt a három tételt egészítik ki azután azok az erkölcsi törvények, amelyek egy része (az öt fő erény: ne olts ki sem emberi, sem állati életet, ne lopj, ne hazudj, tartózkodj a tisztátalanságtól, vagyis a házasságtöréstől, és a részegítő italok fogyasztásától) a világi hívekre vonatkozik, a további öt (vagy néhol még több) előírás pedig a szerzetesekre.

Ezeknek a téziseknek a megtagadása vagy az erkölcsi törvények figyelmen kívül hagyása tehát minden buddhista közösségben - kolostoriban és világiban egyaránt - a buddhizmus megtagadását jelentette. Mivel azonban mindezekon kívül semmiféle más előírás nem szabályozta a hívek vagy szimpatizánsok szemlélet- és gondolkodásmódját, valamint életvezetési gyakorlatát, a buddhisták minden korban többféle utat is találtak és hirdettek a megvilágosodáshoz, mely utak hirdetői, iskolák és irányzatok, tiszta lelkiismerettel vallhatták magukat buddhistáknak, hiszen tanításuk az alapvető téziseken állt, s az erkölcsi törvényeket sem vitatták.

Erre az indiai eredetű gondolatiságra és a történeti Buddha erkölcsi tanításaira épültek tehát a különféle kínai buddhista iskolák is, amelyek közül idővel a legjelentősebbé a *csan-buddhista* irányzat vált. A csan iskola kiemelkedő egyénisége, majd később önálló tanítást hirdető nagy tekintélyű mestere volt Lin-csi apát, Su-la-ce szerzetes előljárója a Huo-to parti kolostorban.

*

A csan-buddhizmus megjelenéséről kínai földön az iskola krónikásai följegyezték egy azóta is népszerű legendát. Eszerint *Bóddhidharma* indiai pátriárka 520-ban szállt partra Kantonban, ahonnan egyenesen Nankingba, a birodalom fővárosába utazott, hogy találkozzon a kínai buddhizmus legjelesebb pártfogójával, a Liang-dinasztiabeli *Vu-ti* császárral, aki 502 és 557 között uralkodott a Mennyei Birodalom déli tájain. A császár számos érdemet szerzett a

buddhizmus elterjesztésében és tekintélyének megszilárdításában, templomokat, kolostorokat építtetett, szorgalmasan másoltatta és fordítottatta a szútrákat, áldozati ajándékokkal kedveskedett és kiváltságok osztogatásával kedvezett a buddhista szerzeteseknek. Bölcs és nemes lelkű uralkodó volt, országglása idején békekességben és jólétben éltek alattvalói. Nem csoda hát, hogy Bóddhidharma első útja hozzá vezetett. Kettejük kapcsolatát azonban, különösen eleinte, nem jellemezte a várt egyetértés (lásd Su-la-ce szerzetes elbeszélései között a róluk szóló történeteket). Később egyes legendák szerint barátságuk példaértékűvé vált (erről is szólnak Lin-csi történetei), más források viszont arról tanúskodnak, hogy a pátriárka, hamarosan elhagyva Vu császárt, északra vándorolt, s az ottani Vej-dinasztia pártfogásával alapított kolostort. Ám Lojang városában sem volt sokáig maradása, odahagyva kolostorát, egy hegyi remetelakban húzódott meg, ahol a hagyomány szerint kilenc évig meditált a barlang fala előtt. Ezt a hosszú elmélkedést nevezi a csan (japánul *zen*) irodalom azóta is falnézésnek (pi-kuan).

A falnézés nemcsak arról nevezetes, hogy e barlang közelében alapította Bóddhidharma a később híressé vált Saolin-kolostort, mely máig a legnagyobb és legnépszerűbb csan-kolostor a világon, ahol a szerzetesek a kínai harci művészeteket is tökélyre vitték, hanem arról is, hogy egy szintén korabeli legenda szerint ez a falnézés teremtette meg - először a meditáló buddhista szerzetesek körében, majd később egész Kína-szerte - a teaivás szokását. Bóddhidharma ugyanis a hosszú falnézés közben gyakorta elszundikált, s egy alkalommal, amikor fölriadva ismét ezen kapta magát, tehetetlen dühében kitépte minden szempilláját. Ezekből a kitépkedett és a barlang körül szétszórt szempillákból aztán teacserjék sarjadtak, s ebből a pátriárka megértette, hogy a tea lenne az ellenszere az elmélkedés közben rátörő álmoságnak. Ettől kezdve főzték és itták tehát a teát Kínában, mely szokás és szertartás ily módon a buddhizmushoz kapcsolódik, legalábbis a legendát följegyző krónikás szerint.

Ám nemcsak ez utóbbi legenda hitelességét, de még Bóddhidharma szerepét a csan kínai meghonosításában is a kutatók többsége kétségbe vonja. Szerintük a csan-buddhizmust nem hozhatta Kínába az indiai pátriárka, mivel Indiában sem Bóddhidharma előtt, sem utána ez az irányzat nem is létezett. Többen azt állítják, hogy a csan (bár a *csan* szó jelentése, az "elmélkedés", a szanszkrit *dhjána* megfelelője) egy *Tao-seng* (360-434) nevű kínai buddhista mester alapította, mely elképzelés igazolására annyit mindenképpen fel lehet hozni, hogy a csan valamennyi kínai buddhista irányzat között a legkínaiabb szellemű. Kétségtelen ugyan, hogy a csan-buddhizmus alapja is az indiai gondolatiság, az irányzat azonban igen határozottan viseli magán a taoista filozófia és misztika jegyeit is, csakúgy, mint a kínai gyakorlatiasság megnyilvánulásait. (Lásd például Su-la-ce tolmácsolásában Lin-csi apát történeteit a kolostori munkáról.) Ezért aztán nagyon valószínű, hogy a mesés elemeket legkevésbé nélkülöző Bóddhidharma-történetek is csak szép legendák.

A csan tanításának lényege is kínai (leginkább taoista) szellemiségre utal. Mesterei azt tanítják, hogy minden erőfeszítést el kell kerülni, mely üdvtechnikák alkalmazására irányul, még a nirvánába jutásra sem szabad eltökélten törekedni. Sőt, még gondolni sem szabad túl gyakran a buddhaságra (a megvilágosodás állapotára), a buddhaság ugyanis nem érhető el akarással, hanem csakis "könnyű járással", köznapi és egyszerű "hozzáállással". A csan-hívek elutasítanak mindenfajta külsőséget, tradíciót és tudást, nem óhajtanak még a végső cél, a nirvána fogalmának bonyolult bölcséleti fejtegetéseivel sem foglalkozni. Azt vallják, hogy az elme, az értelem elemző munkája amúgy sem képes a világ valódi természetét feltárni. Az efféle törekvés hiú képzelgés csupán, mindössze a felszínről szerezhetünk felületes benyomásokat. A "lényeg" megismerésére semmi esély, ezért aztán teljességgel szükségtelen a könyvek "tudományának" tanulmányozása is. A csan tehát elveti az írott hagyományt, melyhez kötődve már nem alakíthatók ki a szabad és természetes gondolkodási formák. Hívei szemében nincs tehát szentség, tekintély, szabály, érték, csupán önmegvalósítás és önmegváltás létezik, és az is annyiféle, ahányan vagyunk.

De az egyéni út felismerése és kijelölése sem lehetséges jó előre, ezért van szükség a szabad, kötetlen szellem improvizáló képességére. A pillanat szüli a megvilágosodás lehetőségét, megragadásához pedig mindig nyitottnak kell lennünk - vallják a csan-hívek.

Ebbe a nyitottságba és köznapi felszabadultságba - számunkra meghökkentő módon - még az is belefér, hogy olykor a nagy tekintélyű mesterek megnyilvánulásai is blaszfemikusak, sőt póriasak vagy egyenesen közönségesek. Belefér, hogy a mester lehúz egy-egy jó pofont a tanítványnak, de az is megtörténik, hogy a tanítványok ütlegetik a mestert. Ám mindezek nem a szerzetesek otrombaságának, faragatlanságának megnyilvánulásai, hanem a csan szelleméből fakadó gesztusok, valójában szellemi technikák, melyek alkalmazását az magyarázza, hogy a csan szerint egy-egy efféle meghökkentő gesztus is rávezetheti az embert a megvilágosodás, a buddhaság felé vezető útra, jó esetben pedig az általa okozott megvilanás (szatori) fölrhet a teljes megvilágosodás élményével is.

Ez tehát a csan tanításának lényege, mely tanítást nemcsak a "szabálytalanság", a szokatlanság, sőt a megbotránkoztatás szándéka jellemzi, de különös módon ennek ellenkezője, a költőiség is. Lin-csi alakjában például - e gyűjtemény történeteit olvasgatva is - a legemberibb, legnemesebb vonásokat fedezhetjük fel, viselkedésében többnyire nyoma sincs

a tekintélyelvűségnek, önhittségnek, magabiztos fenegyerekeskedésnek, gyakran láthatjuk őt bizonytalannak, eltöprengőnek, szelídnek. Még az olykor titokzatos, ám mindig kellemetlenkedő *szalmakutyákról* is türelemmel szól. Alakjának lírai, hogy azt ne mondjuk, romantikus vonásai megnyerőek. Egyéniségét épp ezek a vonások hozzák közelebb az olvasóhoz. Lin-csi apát arcképébe természetesen Su-la-ce szerzetes ecsetje is jócskán belerajzolhatott, ám ha az ő jellemzése erősíti is az apát személyiségében a lírai vonásokat, ábrázolásmódja összhangban áll a csan irodalom másutt is föllelhető költőiségével.

*

Su-la-ce szerzetes munkájának eredeti kínai címe: *Lin-csi vai-si*, azaz Lin-csi "külső" történetei. A "külső" jelentése itt annyi, mint "nem hivatalos". Vagyis e kötetben Lin-csi nem hivatalos, másként szólva *apokrif* történeteit tartja kezében az olvasó. Su-la-ce bizonyára a címadással is jelezni kívánta, hogy bár soványkának tartja Jen-csao és Cun-csiang szerzetestársai munkáját (*Feljegyzések*) Lin-csi apát tanításairól, mégiscsak az ő munkájukat tekinti a kanonizált csan irodalom részének. Az idősebb társaké tehát az elsőség és a dicsőség, ő pedig csupán másodikként és "külsőként" ajánlja olvasói figyelmébe saját élményeinek és gondolatainak leírását. Mindezzel esze ágában sincs a csan kánont ostromolni, apokrif szerző szeretne maradni, s névtelen is csak azért nem maradt, mert talán így tisztességesebb. Su-la-ce szerzetesben, ahogy elő- és búcsúbeszédéből megismertük, lett volna annyi bátorság, hogy bevallja azt is, ha munkájától többet vár.

Su-la-ce történetei Lin-csi apát reggeli beszélgetéseiről rejtélyes módon eddig csak tibeti fordításban kerültek elő. Legalább is mindeztideig nem tudunk róla, hogy akár eredetiben, akár a tibetin kívül más fordításban fennmaradt volna belőlük kézirat vagy bármilyen nyomtatott kiadású példány. A tibeti fordítás kolofonja azonban közli az eredeti kínai címet, ami azért igen fontos számunkra, mert e címből jutottunk a Su-la-ce helyzetét és írói szándékát is feltáró hasznos információhoz ("külső történetek"). Ez volt az utolsó adat, amit sikerült feltárnunk a szerzőről és munkája keletkezésének körülményeiről.

*

1992 őszén *Horváth Z. Zoltán* kiváló tibetológus kollégámmal és barátommal Tibetben jártunk. Lhászában, a város szélén, találtunk egy kisebbforma, átlagos építésű és díszítésű, de aranyozott tetejű és feltűnően csendes kolostort (*Gru-kha'i Pha-rol dgon-pa*). Udvarába nem hordták a gyapjúbálákat, a falak árnyékában nem tornyosultak hatalmas vajtömbök, és bár a távolabbi földeken arattak, nem állt gabona sem. A kolostor falai a Lhásza-folyó partján fehérlettek egy átkelőhely közelében. Könyvtárában, legnagyobb meglepetésünkre, 1919/f. szám alatt egy kínaiból készült tibeti fordítás kéziratát őrizték, a katalóguscédulán ez állt: *Su-la-ce'i gsun-'bum*, vagyis Su-la-ce hosang (buddhista szerzetes) összegyűjtött írásai. Ki lehet ez a Su-la-ce? A kérdés annál is inkább izgató volt, mivel a kínai buddhizmus mestereinek eddig nemigen tudtunk tibetire fordított munkáiról.

A kínai buddhizmus tanításai Tibetben éppen 1200 esztendeje szélsőséges és eretnek tanításoknak számítanak. Már az egységesült és megerősödött Tibet egyik legtekintélyesebb királya, *Kri-sron-Lde-bcan*, valamikor 792 és 794 között (*Demiéville*, pontosabb adat nem állapítható meg a rendelkezésünkre álló forrásokból) zsinatot hívott össze Lhászában, melyen az indiai és a kínai buddhizmushoz való tibeti viszonyulás kérdését alaposan megvitatták. A Bsam-yas-kolostorba, melyet a buddhizmust minden eszközzel támogató nagy király alapított, meghívtak egy-egy indiai és kínai mestert, név szerint *Sántaraksitát* és *Mohoyehet*. A tibeti király meghallgatta mindkettőt, s úgy ítélte meg, hogy a kínai buddhizmus, melyet a csan iskola képviselt, végletes, s mivel nem tiszteli a hagyományt és tagadja a kegyes cselekedetek szükségességét, szentségtelen. Ezzel a király kiátkozta a csan-híveket, és betiltotta tanaik hirdetését. Alkalmatlannak ítélte őket a tibetiek nevelésére, a példamutatásra. Mivel a tibeti lámáknak, mindezen vallásgyakorlati kérdéseken túl, a bölcséleti téziseket illetően is voltak kifogásaik a csan ellen, és mivel ezek a filozófiai-dogmatikai különbségek máig fennállnak a két irányzat között, a kínai buddhizmus napjainkban sem népszerű tibeti földön.

Éppen ezért volt számunkra különösen izgalmas kérdés, hogy vajon mit rejt a Su-la-ce'i gsun-'bum. A kolostor apátjától, *Gru-kha'i Pha-rol-po* lámától megtudtuk, hogy a 9. századi kínai szöveg a híres csan mester, Lin-csi apát tanításait őrzi, eddig előttünk ismeretlen kortársa, Su-la-ce szerzetes elbeszélésében. A művet a láma tehetséges ifjú tanítványa, *'Bri-smyug* rinpoce fordította néhány esztendeje tibetire. A Nyugaton is - és nem csak orientalista körökben - népszerű Lin-csi-tanítások mai tibeti fordításai (esetleg adaptációi, változatai) még inkább felkeltették érdeklődésünket. Attól fogva hosszú délutánokat töltöttünk a Lhásza-folyó partján álló kolostorban. Bent a könyvtárban, kint a kertben szorgalmasan

másoltuk, jegyzeteltük a Su-la-ce'i gsuít-'bum lapjait.

De mindig csak annyit olvastunk belőlük, amennyit az apát aznapra kikészített nekünk. Valamilyen talányos okból soha nem adta ki a teljes szöveget, így aztán azt sem tudtuk, valójában hány különálló lapból is áll a 'Bri-smyug rinpoce által nemcsak lefordított, de szépen illusztrált, selyemkendőbe hajtogatott kötet. (A lapok archaizáló, díszes keretezése és a néhány rajz a rinpoce bámulatos kezűességéről tanúskodott.) Később minden alkalommal, amikor a teljes szöveget kértük, az apát azzal hátrította el a kérést, hogy 'Bri-smyug rinpoce hozzájárulása nélkül nem adhatja ki, végülis a fordítás az ő munkája, s kéziratról van szó. Az érvelést el kellett fogadnunk, még ha megkésett, utólagos magyarázatként hangzott is.

Az idő haladtával a műről elég pontos képet sikerült alkotnunk magunknak, továbbra sem sejtve azonban, hogy hol tartunk, hányat rejteget még az apát a Lin-csi-történetekből. Mivel az elbeszélések önmagukban is megálltak, és Su-la-ce szerzetes elő- és búcsúbeszéde között már a történetek íve is kirajzolódni látszott előttünk, megelégedtünk a napi adagokkal, s elfogadtuk az apát ajánlatát, miszerint látogatásaink végére elkészíteti számunkra a teljes szöveg másolatát. Addigra bizonyára a rinpoce hozzájárulását is megkapjuk, állította készségesen az apát. Mi továbbra is jegyzeteltünk, s lassan-lassan a szöveg hozzáférhető részét, helyenként tartalmilag kivonatolva, helyenként pedig latin betűs átírással, szó szerint spirálfüzeteinkbe másoltuk.

Végül elérkezett utolsó látogatásunk napja. A megszokott úton indultunk a városból a kolostor felé, a Lhásza-folyó partján. A kéziratra gondoltunk, amelynek másolatát végre megkapjuk. Ám a folyócska átkelőhelyéhez érve, ahonnan már jól láttuk a kolostort, elámultunk. A szokásosnál is csendesebb volt a környék, maga a kolostor pedig teljesen néptelennek látszott. Közelebb érve feltűnt, hogy ablakairól eltűntek a fehér függönyök, s ócska, elsárgult rongydarabok lógtak a helyükön. A kaput pedig nemcsak bezárták, de be is szegelték valakik. Később vettük észre, hogy az ablakokat is. Többször körbejártuk a néptelen falakat, azután visszatértünk az átkelőhöz. Először a révésznél érdeklődtünk a szerzetesek holléte felől. Azt állította, nem tud róla, hogy a kolostorban valaha is éltek szerzetesek. A körülötte álldogálók bólogattak, helyeselték. Aztán egyikük elmondta még, hogy a kolostort és kertjét emberemlékezet óta temetkezési helyül használták, de jó ideje már annak se.

A későbbiekben még néhányszor elmentünk az aranyozott tetejű épülethez, de semmi változást nem tapasztaltunk. Néztük a beszegelt kaput, az elsárgult függönydarabokat az ablakok mögött, aztán bámultuk a kis folyó vizét, mely a távoli hegyekben majd a hatalmas Brahmaputrába (Gcan-po) ér. Azóta is tanácstalanok vagyunk.

Sári László

TARTALOM

A szerző előbeszéde

1. "Csakis könnyedén"
2. "Beköltözött egy nagy fa odvába"
3. "Fizessétek hát meg a szeder árát!"
 4. "Hagyjuk mára a filozófiát!"
 5. "Nézzétek meg jól a pogácsát!"
 6. "Általában elég egy pofon"
 7. "Mi ez itt? Élet vagy halál?"
 8. "Utálatos, ronda állat a test!"
 9. "A rigmust húzták elő"
10. "A Tanítást akarom! A Tanítást!"
11. "Buddhává válnak - ha akarnak"
12. "Semmi szentség nincs a Tanításban?"
13. "Mit ugrálsz itt, te kerge kecske?"
 14. "Hajszoltad a buddhaságot?"
 15. "Miért is buddhisták?"
16. "Ne lepődj meg, megverlek megint!"
17. "Lehet, hogy nem is Ming vagyok?"
18. "Látod már az utat a nirvánába?"
 19. "Egy kis semmi a víz alatt"
 20. "A világvége ostobaság"
21. "Nekem éppenséggel a talpamban van"
22. "Eltűnődött a világ tágasságán"
23. "Megbeszéltük az örökkévalóság titkát"
 24. "A lélek tehát tökéletes"
 25. "Azt csináltok, amit akartok!"
26. "Mily nagy veszedelem az ostobaság!"
27. "Elröppen, mint egy szépséges madár?"
 28. "Kutyamód eléje heveredett"
 29. "Sarkában a halál"
30. "Az erény, mint könnyű járás csupán"
 31. "A Tanítás nem répa!"
 32. "A szalmakutyák maradnak"
 33. "Feltaláltad a macskát, jó apát!"
 34. "Most tehát elmegyek!"
 35. "Bizonyára elröppent valahová"
 36. "Az elme önző és akarnok"
 37. "Nincs már messze a buddhaság"
38. "Az ember az elme játékszere csupán"
 39. "Maga a köznapi élet a Tanítás"
 40. "Nem állítok a kutamhoz gémet!"
 41. "Világosodj meg egészen!"
 42. "Hol lelhető föl a bölcsesség, apát?"
 43. "Ez a költő nem írt egyetlen sort sem"
 44. "Láttatok-e már nyugős szalmakutyát?"
 45. "Láttatok-e már bárgyú szalmakutyát?"
 46. "Láttatok-e már hamis szalmakutyát?"
 47. "Gyakran visel koldusgúnyát"

48. "Gyakran lötyög rajta a cifra köntös"
49. "Ki vagyok én?"
50. "Ki vagy te?"
51. "Ne sok pénzed legyen, hanem elég!"
52. "Hevítettem, merítettem, formáztam"
53. "Messzire nézz, az égre fel!"
54. "Átok a nyelv, ha nincs hozzá fej!"
55. "A mi tanulásunk a helyes elvekért van"
56. "Miképpen leszünk egymással?"
57. "Lúdtalpas, hibbant csavargók!"
58. "Csupa szépet mondok rólatok"
59. "Művészek voltak mindahányan"
60. "A *helyes* tudás önmagáért van"
61. "A *nem helyes* tudás a haszonért van"
62. "Ez volt Lin-csi legszomorúbb tanítása"
63. "Felelj! Pálca ez itt vagy nem pálca?"
64. "Különösen a négysarkú tétel érdekel!"
65. "Nagy filozófus lesz belőle"
66. "Miből lesz a szalmakutya, Mester?"
67. "Hogyan tudnánk egymást megalkotni?"
68. "A Magasztos Buddha okos volt, apát?"
69. "Az okosság leküzdésének egyetlen módja"
70. "Mit tegyek, apát? Mit tegyek?"
71. "Nem tudom, mi a buddhaság"
72. "A lélekre túl sok anyagi rakódott már"
73. "Ismerte jól, milyenek a szalmakutyák"
74. "Kiönti a teafőzőből a teát"
75. "A rizst válogasd szét ügyesen!"
76. "Nehogy csak dísznek legyen az a buddhaság!"
77. "Mire valók a szalmakutyák, apát?"
78. "Az írástudók gyakran csalnak, apát?"
79. "Miért vándorolnak, és hová?"
80. "Mondd, apát! Fontos nekünk a buddhaság?"
81. "Menjetek, szerzetesek! Menjetek tovább!"

A szerző búcsú beszéde

Utószó (Sári László)

*

Magyar Könyvklub, Budapest, 2003

Felelős kiadó a Magyar Könyvklub igazgatója

Irodalmi vezető Moldova Júlia

Műszaki vezető Tóth Csaba

A borítót tervezte Császár András

A nyomdai előkészítést a Pontz Kiadó és Reklám Bt. végezte